T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
BAĞIMLILIK VE ADLİ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BAĞIMLILIK ANABİLİM DALI

EBEVEYNLERİN İNTERNET BAĞIMLILIĞI OLAN ERGEN ÇOCUKLARINA VE EBEVEYN OLARAK KENDİLERİNE YÖNELİK BİLİŞSEL TEMSİLLERİNİN İNCELENMESİ

Salih BENEK

BAĞIMLILIK
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMANI
Doç. Dr. İsmail SANBERK

ADANA-2022

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
BAĞIMLILIK VE ADLİ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BAĞIMLILIK ANABİLİM DALI

EBEVEYNLERİN İNTERNET BAĞIMLILIĞI OLAN ERGEN ÇOCUKLARINA Ve EBEVEYN OLARAK KENDİLERİNE YÖNELİK BİLİŞSEL TEMSİLLERİNİN İNCELENMESİ

Salih BENEK

BAĞIMLILIK
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMANI
Doç. Dr. İsmail SANBERK

ADANA-2022

KABUL ve ONAY

Bağımlılık Anabilim Dalı, **Tezli** Yüksek Lisans Programı Çerçevesinde yürütülmüş olan "Ebeveynlerin internet bağımlılığı olan ergen çocuklarına ve ebeveyn olarak kendilerine yönelik bilişsel temsillerinin incelenmesi" adlı çalışma, aşağıdaki jüri tarafından **"Yüksek Lisans Tezi"** olarak kabul edilmiştir.

Tarihi: 13/09/2022

TEZ SINAV JÜRİSİ

Doç. Dr. İsmail SANBERK
Çukurova Üniversitesi
Başkan:

Doç. Dr. Sunay FIRAT
Çukurova Üniversitesi
Üye

Doç. Dr. Oğuzhan ÇOLAKKADIOĞLU
Osmaniye Ata Korkut Üniversitesi
Üye

Yukarıdaki tez yönetim kurulunun …/…/….. Tarih ve ……. Sayılı kararı ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Necmi ÇEKİN

Bağımlılık ve Adli Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖN SÖZ

Öncelikle bu araştırmanın tüm süreçlerinde danışmanlığını, zamanını, bilgisini ve dostluğunu esirgemeyen tez danışmanım/hocam Doç. Dr. İsmail SANBERK'e teşekkürlerimi sunarım. Onun katkıları olmadan bu araştırma tamamlanmazdı. Kısıtlı zamanını tezimi incelemeye ayıran ve her fırsatta beni cesaretlendiren hocam Doç. Dr. Sunay FIRAT'a bana yepyeni bir dünyanın kapılarını cömertçe açtığı için çok teşekkür ederim. Sayın Doç. Dr. Oğuzhan ÇOLAKKADIOĞLU hocama tezim için zaman ayırdığı ve çok değerli önerilerini benimle paylaştığı için şükranlarımı sunarım.

Araştırma sürecim boyunca beni her zaman sevgiyle taşıyan, yalnız bırakmayan, beraber yürüdüğümüz, hayatımda ki tüm kararlarımda en büyük destekçim ve tezim nedeniyle çok da fazla zaman ayıramadığımı düşündüğüm sevgili yarenim Muhbet ve biricik çocuklarım Ali Asaf ve Belinay BENEK'e sonsuz teşekkürlerimi minnet ve sevgiyle sunarım.

Yaşamımda sevgilerini, şefkatlerini ve güvenlerini her daim esirgemeyen ve baba yokluğunu çok hissettirmeyen sevgili annem Meryem BENEK'e ve ebediyete intikal eden canım babam Mahmut BENEK'e bugüne kadar bana verdikleri emekler için sonsuz teşekkürlerimi minnet ve saygıyla sunarım. Yaşamımda varlıklarıyla ve destekleriyle kendimi şanslı hissettiğim abim Şeyhmus, kardeşlerim Abdullah ve Muteber BENEK'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma sürecinde hep yanımda desteğini hissettiren, değerli zamanını ve emeğini esirgemeyen kıymetli arkadaşlarıma ve bu araştırmaya gönüllü olarak katılım gösteren annelere teşekkür ediyorum.

Salih BENEK

Adana / 2022

ÖZET

EBEVEYNLERİN İNTERNET BAĞIMLILIĞI OLAN ERGEN ÇOCUKLARINA VE EBEVEYN OLARAK KENDİLERİNE YÖNELİK BİLİŞSEL TEMSİLLERİNİN İNCELENMESİ

Salih BENEK

Yüksek Lisans Tezi, Bağımlılık Ana Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. İsmail SANBERK

Eylül 2022, 131 sayfa

Bu araştırma ile annelerin internet bağımlılığı olan ergen çocuklarına ve bir ebeveyn olarak kendilerine ilişkin kullandıkları kişisel yapılar incelenmiştir. Bu çalışma, çoklu nicel vaka çalışması olarak tasarlanmıştır. Çalışmada internet bağımlılığı olan öğrencilerin öncelikli olarak tespit edilmesi için geniş bir örneklem grubuna Young İnternet Bağımlılığı Kısa Form Ölçeği (YİBT-KF) uygulanmıştır. Bu doğrultuda Adana ilinin Yüreğir ilçesindeki sekiz okulda öğrenim gören yaşları 14 ila 18 arası toplam 444 değişen (312'si kadın, 132'si erkek) öğrenciye YİBKF uygulanmıştır. İkinci basamakta bu ölçekten görece yüksek puan alan 8 öğrenci belirlenmiş ve bu öğrencilerin anneleri ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Böylelikle çalışma için veriler toplanarak analize hazır hale getirilmiştir. Bu görüşmeler yarı yapılandırılmış bir görüşme olan repertuar ağı tekniği ile yapılmıştır. Katılımcılardan elde edilen verilerin analizi İdiogrid 2.4 programı ile yapılmıştır. Annelerin kendilerine ve bağımlılık gösteren çocuklarına kurgularını ortaya çıkartmak için analizler yürütülmüştür. Buna göre elde edilen ilk bulgu bu annelerin bir anne olarak kendilerinden memnun oldukları yönündeydi. Bu anneler kendilerini "iyi örnek anne" ve "ideal anne" imgelerine oldukça yakın konumlandırmışlardır. Buna karşın ergen çocukları ile ilgili bilişsel temsilleri daha negatif olarak gözlenmiştir. Anneler çocuklarını görece olumsuz olarak kurgulamaktadır. Annelerin neredeyse tamamı çocuklarını "ideal çocuk" ve "çevremde takdir ettiğim bir çocuk" orta düzeyde uzak konumlandırmıştır. Elde edilmiş olan bu bulgular annelerin kendilerini bu rolde olumlu, bağımlılık gösteren çocuklarını ise ağırlıklı olarak olumsuz gördüklerini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: İnternet bağımlılığı, repertuar ağı tekniği, ideal anne, bilişsel temsil, ergen.

SUMMARY

EXAMINATION OF COGNITIVE REPRESENTATIONS OF PARENTS TOWARDS ADOLESCENT CHILDREN WITH INTERNET ADDICTION AND THEMSELVES AS A PARENT

Salih BENEK

Master's Thesis, Department of Addiction

Advisor: Assoc. Dr. İsmail SANBERK

September 2022, 131 pages

In this study, the personal structures that mothers use regarding their adolescent children with internet addiction and themselves as a parent were examined. This study was designed as a multiple quantitative case study. In the study, the Young Internet Addiction Short Form Scale (YİBKF) was applied to a large sample group in order to primarily identify students with internet addiction. In this direction, YİBKF was applied to a total of 444 students (312 female, 132 male) between the ages of 14 and 18, studying in eight schools in Yüreğir District of Adana Province. In the second step, 8 students with relatively high scores from this scale were determined and interviews were conducted with the mothers of these students. Thus, the data for the study were collected and made ready for analysis. These interviews were conducted with the repertory network technique, which is a semi-structured interview. The analysis of the data obtained from the participants was made with the Idiogrid 2.4 program. Analyzes were carried out to reveal the fictions of the mothers for themselves and their addicted children. Accordingly, the first finding was that these mothers were satisfied with themselves as mothers. These mothers positioned themselves very close to the images of "good example mother" and "ideal mother". On the other hand, cognitive representations of adolescent children were observed to be more negative. Mothers construct their children relatively negatively. Almost all of the mothers positioned their children as "ideal child" and "a child I admire around me" at a moderate level. These findings reveal that mothers see themselves in this role as positive, and their dependent children predominantly negatively.

Keywords: Internet addiction, repertory network technique, ideal mother, cognitive representation, adolescent.

İÇİNDEKİLER

KABUL ve ONAY ..... **III**
ETİK BEYANI ..... **IV**
ÖN SÖZ ..... **V**
ÖZET ..... **VI**
İÇİNDEKİLER ..... **VIII**
TABLOLAR DİZİNİ ..... **XI**
KISALTMALAR ..... **XIV**
1. GİRİŞ **1**
1.1. Problem 3
1.2. Araştırmanın Amacı 5
1.3. Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi 5
1.4. Sayıltılar 7
1.5. Sınırlılıklar 7
1.6. Tanımlar 7
2. KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR **9**
2.1. Bağımlılık 9
2.1.1. Bağımlılık Türleri 11
2.1.2. Bazı Yaygın Kullanılan Fiziksel Bağımlılıklar 11
2.1.3. Bazı Yaygın Kullanılan Davranışsal Bağımlılıklar 13
2.1.4. İnternet Bağımlılığı 14
2.1.4.1. İnternet Bağımlılığının Sonuçları 18
2.1.5. Bağımlılığın ve Özelde İnternet Bağımlılığın Yaygınlığı 19
2.1.6. Bağımlılığın İlişkili Olduğu Değişkenler ve Modellerine Yönelik Kuramsal Açıklamalar 20
2.1.7. Bağımlılığın Modelleri 20
2.1.8. Bilişsel-Davranışçı Psikolojinin Bağımlılık İle İlgili Görüşleri 24
2.1.9. Yapılandırmacı Psikolojinin Bağımlılık İle İlgili Görüşleri 25
2.1.9.1. Rol Kısıtlaması ve Ayrıntılı Seçim 26
2.1.9.2. Kişisel Yapılar Kuramı/Teorisi(PCT) ve Önermeler 27
2.2. Ergenlik 30
2.2.1. Ergenlik Döneminin özellikleri ve Gelişimsel Görevler 30
2.2.2. Ergenin Aile İçi İlişkileri 32
2.2.3. İnternet Bağımlılığı ve Aile 33
2.2.4. Ergenin Ebeveynlerine İlişkin Algıları 34

2.2.5. Anne Babanın Ergen Çocuklarına İlişkin Algıları 34
2.3. İlgili Yurtiçi ve Yurt Dışı Çalışmalar 36
2.3.1. Ebeveynlik Algısı İle İlgili Yurt İçi Ve Yurt Dışı Çalışmalar 36
2.3.2. Ergenlerin İnternet Bağımlılığı İle İlgili Yurt İçi Ve Yurt Dışı Çalışmalar 38
2.3.3. Ebeveynlerin Çocukları ile İlgili Algılarına Yönelik Yurt İçi ve Yurt Dışı Çalışmalar 42
3. YÖNTEM 45
3.1. Araştırmanın Modeli 45
3.2. Örneklem ve Araştırma Grubu 46
3.3. Veri Toplama Araçları ve Teknikleri 47
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu 47
3.3.2. Young İnternet Bağımlılığı Testi Kısa Formu (YİBT-KF) 47
3.3.3. Repertuar Ağı Tekniği 48
3.3.3.1. Elementlerin Belirlenmesi 48
3.3.3.2. Kişisel Yapıların Elde Edilmesi 49
3.3.3.3. Kişisel Yapıların derecelendirilmesi 51
3.4. İşlem 52
3.4.1. Elementlerin Üçlü Karşılaştırılmasıyla Kişisel Yapılara Ulaşılması 53
3.5. Veri Analizi 53
4. BULGULAR 54
4.1. Annelerin Bir Anne Olarak Kendilerine ve İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Kurguları İle İlgili Bulgular 54
4.1.1. Annenin Çocuğu İle İlgili Kurgularına Yönelik Bulgular (Olgu 1 Ahmet) 54
4.1.1.1. Anne Olarak Kendisi İle İlgili Kurgularına Yönelik Bulgular (Olgu 1 Ahmet) 56
4.1.2. Annenin Çocuğu İle İlgili Kurgularına Yönelik Bulgular (Olgu 2 Ali) 57
4.1.2.1. Anne Olarak Kendisi İle İlgili Kurgularına Yönelik Bulgular (Olgu 2 Ali) 58
4.1.3. Annenin Çocuğu İle İlgili Kurgularına Yönelik Bulgular (Olgu 3 Büşra) 60
4.1.3.1. Anne Olarak Kendisi İle İlgili Kurgularına Yönelik Bulgular (Olgu 3 Büşra) 61
4.1.4. Annenin Çocuğu İle İlgili Kurgularına Yönelik Bulgular (Olgu 4 Duçem) 62
4.1.4.1. Anne Olarak Kendisi İle İlgili Kurgularına Yönelik Bulgular (Olgu 4 Duçem) 64
4.1.5. Annenin Çocuğu İle İlgili Kurgularına Yönelik Bulgular (Olgu 5 Gamze) 65
4.1.5.1. Anne Olarak Kendisi İle İlgili Kurgularına Yönelik Bulgular (Olgu 5 Gamze) 66
4.1.6. Annenin Çocuğu İle İlgili Kurgularına Yönelik Bulgular (Olgu 6 Meral) 68
4.1.6.1. Anne Olarak Kendisi İle İlgili Kurgularına Yönelik Bulgular (Olgu 6 Meral) 69
4.1.7. Annenin Çocuğu İle İlgili Kurgularına Yönelik Bulgular (Olgu 7 Yunus) 70

4.1.7.1. Anne Olarak Kendisi İle İlgili Kurgularına Yönelik Bulgular (Olgu 7 Yunus) 71
4.1.8. Annenin Çocuğu İle İlgili Kurgularına Yönelik Bulgular (Olgu 8 Zehra) 73
4.1.8.1 Anne Olarak Kendisi İle İlgili Kurgularına Yönelik Bulgular (Olgu 8 Zehra) 74
5. TARTIŞMA 76
5.1. Annelerin İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Kullandıkları Bilişsel Kurgulara İlişkin Bulguların Tartışılması 76
5.1.1. Annelerin "oğlum/kızım" elementini, "internet bağımlısı olan biri" elementinden ne kadar uzak gördüklerine ilişkin bulguların tartışılması 76
5.1.2. Annelerin "oğlum/kızım" elementini, "ideal çocuk", "ideal olmayan çocuk", "çevremde takdir ettiğim bir çocuk" ve "çevremde hiçbir şekilde takdir etmediğim bir çocuk" elementlerinden ne kadar uzak gördüklerine ilişkin tartışılması 77
5.2. Annelerin Kendilerine Yönelik Bilişsel Kurgularına İlişkin Bulguların Tartışılması 79
5.2.1. Öz-Değerlerine İlişkin Bulguların Tartışılması; 79
5.2.2. Annelerin Kendilerine Yönelik Kurguları ile ilişkin bulguların tartışılması; 80
5.3. Annelerin İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Kullandıkları Elementler ve Kişisel Yapılar ile İlgili Bulguların Olgu Bazında Tartışılması 82
5.4. Annelerin Kendisine Yönelik Kullandıkları Elementler ve Kişisel Yapılar ile İlgili Bulguların Olgu Bazında Tartışılması 83
6. SONUÇ VE ÖNERİLER 85
6.1. Sonuç 85
6.2. Öneriler 86
6.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler 86
6.2.2. İleride Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler 87
KAYNAKÇA 88
EKLER 107
EK- 1. Etik Kurul İzni 107
EK- 2. Araştırma Kurulu Onay Yazısı 108
EK- 3. Araştırmanın Yürütüldüğü Kurumun Resmi İzin Yazısı 109
EK- 4. Young İnternet Bağımlılığı Testi Kısa Formu (YİBT-KF) Uygulama İzni 110
EK- 5. Young İnternet Bağımlılığı Testi Kısa Formu (YİBT-KF) 111
Ek-6: Gönüllü Katılım Formu 112
Ek-7: Demografik Bilgi Formu 113
Ek -8: Katılımcı Anneler İle İlgili Bazı Sosyo-Demografik Bilgiler Formu 115
ÖZGEÇMİŞ 116

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Ahmet'in annesi, bir ebeveyn olarak internet bağımlılığı olan ergen çocuğuna ilişkin kişisel yapıların gösterildiği Repertuar Ağı Formu Örneği 50
Tablo 2. Ahmet'in annesi, bir ebeveyn olarak kendisine ilişkin kişisel yapıların gösterildiği Repertuar Ağı Formu Örneği 50
Tablo 3. Annenin bir ebeveyn olarak çocuğuna yönelik kişisel yapılarının Derecelendirilmiş Repertuar Ağı Formu Örneği 51
Tablo 4. Annenin, bir ebeveyn olarak kendisine yönelik kişisel yapılarının Derecelendirilmiş Repertuar Ağı Formu Örneği Örneği 52
Tablo 5. Annenin, Anne olarak İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Bilişsel Algıları ile İlgili Elementlerin Öklid Uzaklık Katsayıları 54
Tablo 6. Annenin, Bir Ebeveyn olarak İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Kullanılan Kişisel Yapılar ve Elementlerle Olan İlişkisi 55
Tablo 7. Annenin, Bir Ebeveyn olarak Kendisine Yönelik Algıları ile İlgili Elementlerin Öklid Uzaklık Katsayıları 56
Tablo 8. Annenin, Bir Ebeveyn olarak Kendisine Yönelik Kullanılan Kişisel Yapılar ve Elementlerle Olan İlişkisi 56
Tablo 9. Annenin, Bir Ebeveyn olarak İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Algıları ile İlgili Elementlerin Öklid Uzaklık Katsayıları 57
Tablo 10. Annenin, Bir Ebeveyn olarak İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Kullanılan Kişisel Yapılar ve Elementlerle Olan İlişkisi 58
Tablo 11. Annenin, Bir Ebeveyn olarak Kendisine Yönelik Algıları ile İlgili Elementlerin Öklid Uzaklık Katsayıları 58
Tablo 12. Annenin, Bir Ebeveyn olarak Kendisine Yönelik Kullanılan Kişisel Yapılar ve Elementlerle Olan İlişkisi 59
Tablo 13. Annenin, Bir Ebeveyn olarak İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Algıları ile İlgili Elementlerin Öklid Uzaklık Katsayıları 60
Tablo 14. Annenin, Bir Ebeveyn olarak İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Kullanılan Kişisel Yapılar ve Elementlerle Olan İlişkisi 60
Tablo 15. Annenin, Bir Ebeveyn olarak Kendisine Yönelik Algıları ile İlgili Elementlerin Öklid Uzaklık Katsayıları 61
Tablo 16. Annenin, Bir Ebeveyn olarak Kendisine Yönelik Kullanılan Kişisel Yapılar ve Elementlerle Olan İlişkisi 61
Tablo 17. Annenin, Bir Ebeveyn olarak İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Algıları ile İlgili Elementlerin Öklid Uzaklık Katsayıları 62

Tablo 18. Annenin, Bir Ebeveyn olarak İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Kullanılan Kişisel Yapılar ve Elementlerle Olan İlişkisi 63
Tablo 19. Annenin, Bir Ebeveyn olarak Kendisine Yönelik Algıları ile İlgili Elementlerin Öklid Uzaklık Katsayıları 64
Tablo 20. Annenin, Bir Ebeveyn olarak Kendisine Yönelik Kullanılan Kişisel Yapılar ve Elementlerle Olan İlişkisi 64
Tablo 21. Annenin, Bir Ebeveyn olarak İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Algıları ile İlgili Elementlerin Öklid Uzaklık Katsayıları 65
Tablo 22. Annenin, Bir Ebeveyn olarak İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Kullanılan Kişisel Yapılar ve Elementlerle Olan İlişkisi 66
Tablo 23. Annenin, Bir Ebeveyn olarak Kendisine Yönelik Algıları ile İlgili Elementlerin Öklid Uzaklık Katsayıları 66
Tablo 24. Annenin, Bir Ebeveyn olarak Kendisine Yönelik Kullanılan Kişisel Yapılar ve Elementlerle Olan İlişkisi 67
Tablo 25. Annenin, Bir Ebeveyn olarak İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Algıları ile İlgili Elementlerin Öklid Uzaklık Katsayıları 68
Tablo 26. Annenin, Bir Ebeveyn olarak İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Kullanılan Kişisel Yapılar ve Elementlerle Olan İlişkisi 68
Tablo 27. Annenin, Bir Ebeveyn olarak Kendisine Yönelik Algıları ile İlgili Elementlerin Öklid Uzaklık Katsayıları 69
Tablo 28. Annenin, Bir Ebeveyn olarak Kendisine Yönelik Kullanılan Kişisel Yapılar ve Elementlerle Olan İlişkisi 69
Tablo 29. Annenin, Bir Ebeveyn olarak İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Algıları ile İlgili Elementlerin Öklid Uzaklık Katsayıları 70
Tablo 30. Annenin, Bir Ebeveyn olarak İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Kullanılan Kişisel Yapılar ve Elementlerle Olan İlişkisi 71
Tablo 31. Annenin, Bir Ebeveyn olarak Kendisine Yönelik Algıları ile İlgili Elementlerin Öklid Uzaklık Katsayıları 71
Tablo 32. Annenin, Bir Ebeveyn olarak Kendisine Yönelik Kullanılan Kişisel Yapılar ve Elementlerle Olan İlişkisi 72
Tablo 33.Annenin, Bir Ebeveyn olarak İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Algıları ile İlgili Elementlerin Öklid Uzaklık Katsayıları 73
Tablo 34. Annenin, Bir Ebeveyn olarak İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Kullanılan Kişisel Yapılar ve Elementlerle Olan İlişkisi 73

Tablo 35. Annenin, Bir Ebeveyn olarak Kendisine Yönelik Algıları ile İlgili Elementlerin Öklid Uzaklık Katsayıları 74
Tablo 36. Annenin, Bir Ebeveyn olarak Kendisine Yönelik Kullanılan Kişisel Yapılar ve Elementlerle Olan İlişkisi. 74

KISALTMALAR

YİBT-KF: Young İnternet Bağımlılığı Testi Kısa Formu

O/K: Oğlum/ Kızım

İBOB: İnternet bağımlılığı olan biri

İÇ: İdeal çocuk

İOÇ: İdeal olmayan çocuk

ÇTEBÇ: Çevremde takdir ettiğim bir çocuk

ÇHTEBÇ: Çevremde hiçbir şekilde takdir etmediğim bir çocuk

BEOB: Bir ebeveyn olarak ben

ÇGBEOB: Çocuğumun gözünden bir ebeveyn olarak ben

NBAOİ: Nasıl bir anne olmak istiyorum

İA: İdeal anne

İOA: İdeal olmayan anne

İÖA: İyi örnek anne

KÖA: Kötü örnek anne

İB: İnternet Bağımlılığı

PİK: Patolojik İnternet Kullanımı

PCT: Kişisel Yapılar Teorisi

BDT: Bilişsel davranışçı terapi

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

İnsan yaşamının ilk yıllarını ve ilk deneyimlerini sosyal bir varlığın en küçük yapı taşı olan ailede başlar; toplum tarafından kabul edilen bir takım davranış kalıpları ve sosyal örüntüler vardır. Bu yüzden gelişim sürecindeki ilk dönemlerin çocuğun duygusal gelişim, fiziksel gelişim, dil ve bilişsel gelişim açısından son derece önemlidir (1–3). Ergenlik dönemi gençlerin, duygusal, fiziksel, bilişsel olgunluğa eriştiği karmaşık kritik bir dönemdir (4). Yetişkinliğe hazırlık dönemi olarak da adlandıran bu dönemde ergenler, gelişim döneminin görevleri olan birtakım beceri kazanır ve geliştirirler. Bu dönemin gelişimsel görevleri - fiziksel değişiklikler ve cinsel hormonlarla baş etme, karşı cinsle ilişkiler için kişilerarası beceriler geliştirme, yetişkin iş rolleri için eğitim ve öğretim alma, duygusal ve davranışsal olarak özerk olma, kimlik sorunlarını çözme, ahlaki ve değer kazanımlarıdır (5). Ergenlik, gelişimsel olarak pek çok davranış değişikliğinin yaşandığı bir dönemdir. Bu davranış değişiklikleri hem ergenlik dönemini hem de bir sonraki gelişim dönemlerini de etkilemektedir (6). Yapılan araştırmalarda ergenlik döneminde başlayan riskli davranışların sonraki gelişim aşamalarında kişinin hayatını olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir (7). Ergenlik, yoğun duygulara neden olan duygusal hassasiyet ve tutarsızlık gibi davranışlarla kendini gösterir, bu da bireyde ruh sağlığının kötüye gitmesine ve sağlıklı kararlar alma becerisini engeller (8). Bu yüzden ergenlerde bağımlılık oluşturan maddeyi kötüye kullanım, fiziksel ve duygusal şiddet, akademik ders başarısındaki ani düşmeler, yanlış anne baba tutumları, istismar ve ihmal, sağlıksız beslenme, okulda zorbalığa maruz kalma, eğitim-öğretim olanaklarından mahrum kalma ve benzeri risk içeren davranışlara maruz kalabilir. Anne babanın tutumu çocuğun gelişimi üzerindeki etkisi büyüktür. Çocuğun içinde bulunduğu gelişim durumu hakkında bilgisi olan ebeveynlerin çocuklarının kendileriyle ve çevresiyle daha sağlıklı bir ilişki geliştirmelerine yönelik olumlu bir tutum sergileyebilir. Kelly (1955/1991), kişilik gelişiminde çocuğun yaşamında önemli bir yer tutan ebeveynlerin önemli etkileri olabileceğine vurgu yapmaktadır. Kelly, ebeveynlerin her ikisinin de patojenik tavırlarının tutum ve davranışlarını olumsuz etkileyebileceğini ifade etmiştir. Aşırı ilgi ve şımartılmış çocuğun her türlü gereksiniminin başkaları tarafından giderileceği biçiminde bir bekleyiş geliştirmesine sebep olabilir. Aşırı baskı ve cezalandırma davranışı ise çocuğun içinde bulunduğu çevreyi yorumlamada aşina yapılara bağlı kalarak yeni yollar bulmasını engelleyecektir (9). Ebeveynleri tarafından takdir gören, sevgi ve ait olma duygusu hisseden,

yeri geldiğinde istenmeyen davranışının fark etmesine olanak tanınan bireyin, sağlıklı bir kişilik gelişimi oluşturmasına zemin hazırlar (10,11). Ebeveynlerinden özerklik, duygusal ve fiziksel yakınlık, katılımcı ve destekleyici ebeveyn algıları gören bireyin, psikolojik sağlamlılığı daha pozitif olduğu görülmüştür (1). Bununla birlikte çocuk ile kurulan sıcak, ilgili, yapıcı ilişkinin onun sağlıklı bir kişilik gelişimine katkı sağlar ve geleceğe dair daha sağlam kararlar alma becerisi kazandırır (12,13). Buna karşın yapılan çalışmalarda aile içi iletişimin ve etkileşimin zayıf olması, çocuklarda risk oluşturan tutum ve davranışların arttığı görülmüştür (14–17). Çocuk ihmali ve istismarı, yönlendirme ve yetersiz ebeveyn gözetimin oluşu, ebeveynin şiddet içeren tutum ve davranışları, tutarsız disiplini, okulda akran zorbalığı, şiddete meyilli akran çevresi, aile içi sorunlar, madde kullanım, akademik ders başarısının düşüklüğü, öfke kontrolünün zayıf oluşu, içine kapanıklık, çalma, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu gibi davranışların risk alma davranışları arasında güçlü bir ilişki olduğu görülmüştür (14,18–20).

Günümüzde artan teknoloji ile birlikte internetin kullanımı da hızlı bir şekilde artmaktadır. İnternetin insan yaşamına getirdiği sınırsız çeşitli olanaklar ile birlikte internetin yanlış kullanımına ilişkin problemleri de beraberinde getirmektedir (21). İhtiyaçları doğrultusunda interneti bilinçli kullanılması kuşkusuz bireyin gelişimine katkısı vardır; internet kullanımında herhangi bir zaman sınırlamasının olmaması beraberinde ailevi, iş, akademik ve benzeri birçok problemin oluşmasına yol açmaktadır (22–25). Covid-19 pandemi süreci ile birlikte eğitim hizmetlerinin devamı için uzaktan eğitim olanağı zorunlu kılınmıştır ve bu da ekran ile geçirilen süreyi artırmıştır (26). Covid-19 pandemisi sürecinde kişilerin toplumsal hayatlarındaki yüz yüze etkileşimlerin azalması ile birlikte ev içerisinde internette geçirilen zamanın artması sonucunda problemli internet kullanımı açısından risk oluştuğu görülmektedir (16,23,27). Planlanan süreden daha fazla internette vakit geçiren çoğu bireyde, yaş farkı olmaksızın internet bağımlılığı görülebilir. Bu bağımlılık türü, kimlik gelişimi sürecinde olan ergen grubu için daha büyük bir risk faktörü olmaktadır (21). Ebeveynler; ergen çocuklarının internetin ve sosyal medya platformlarının bilinçsizce kullanımı sonucunda okuldaki akademik başarı durumunu, aile ve çevreyle olan iletişim becerilerini olumsuz yönde etkilediği görüşündedir. İnterneti kullanırken zamanla kontrol kaybına uğrayan ergen bireyin, akademik ders başarısının düşüklüğü, sorumluluklarını yerine getirememe, sinirlilik ve öfke patlamaları, giderek artan gerçek sosyal ortamlardan uzaklaşma davranışları gözlenebilmektedir (28,29).

Ergen bireyin devamlı olarak sanal ortamda gezinmesi ebeveynlerin çoğunu bağımlılık konusunda endişelendirmektedir. Kendini ifade etmekten çekinen, aile ve arkadaşları

tarafından yeterince anlaşılmadığını hisseden ergen birey, internetin sosyal platform yerlerini kendisi için yeni bir çıkış kapısı olarak görmektedir. Sosyal platformlardaki gezinim ve yeni kişilerle tanışma isteği ergen bireyi internete bağımlı hale getirebilir. Dolayısıyla algı düzeyleri etkilenmekte ve zaman içerisinde iletişim kopukluğu görülmektedir. Aile içi iletişimin açık olması, olumlu tutum ve davranışların yaşanması için ebeveynlerin aile içerisindeki yapıcı sağlıklı ilişkilerinden geçmektedir (30). Ebeveynlerin çocuğa yönelik geliştirdiği algı, tutum ve davranış, aile içerisindeki kural ve sınırlar, aile üyelerinin kişilik yapısı ve yaşam felsefesi çocuğun gelişimi üzerinde etkisi görülmektedir (31,32). Ergen bireylerin, güvenilir olmayan internet kullanımı neticesinde yaşantılarında istenmeyen sonuçlara maruz kalıp etkilenmektedir.

1.1. Problem

Aile, toplumu meydana getiren işlevsel ve bütünleşik bir birimdir. Bireyin gelişimini, tutumunu, karakterini, kişilik yapısını, refahını etkilemektedir (33). Bireyin içinde bulunduğu sosyal çevresinin, kişinin zihninde nasıl temsil edildiğini, içinde bulunduğu yaşam boyutunu olumlu ya da olumsuz etkileyebilmektedir. Bireyin kendine yönelik muhakemesinin, içinde bulunduğu toplumsal çevresinden ya da bu sosyal çevredeki kişilerden bağımsız bir şekilde değerlendirmesi yeterli olmayacağı düşünülebilir. Bireyin önceki yaşantıları ve bu yaşantılarının boyutu, onun kendini ve içinde yaşamakta olduğu toplumsal bağlamdaki ebeveynleri, kardeşleri, öğretmenleri, arkadaşları gibi bilişinde nasıl hayal ettiği ya da temsil ettiği üzerine belirleyici bir unsur olmaktadır. Buradan yola çıkarak kişinin geçmiş yaşantıları bilişsel temsillerinin sebebi olurken; aynı zamanda bu bilişsel temsiler, onun çevresindeki kişilerle ne tür bir ilişki kuracağı yönünde belirleyici olma özelliği barındırmaktadır. Dolayısıyla bireyin bilişsel temsilleri diğer insanlarla kurulan kişilerarası ilişkilerde hem etki eden hem de etkilenen bir değişkendir. Hatta bu değişkenler neden- sonuç örüntüsü ile araştırılabilir gibi ilişkilik bağlamında da araştırılabilir (34).

Birçok ebeveyn çocuklarının internette harcanan zamandan endişe duyuyor. İnternette geçirilen sürenin artması ve internetin bilinçsizce kullanımı sonucunda çocukların; zihinsel sağlığı, davranış ve bilişsel işlevler üzerinde etkisine ilişkin tartışmalar, toplumsal konuşmalarda temel unsur haline geldi. Ebeveynlerin endişeleri genellikle çocuklarının bilişsel işlevleriyle ilgili olup bunun etkisi de beyin fonksiyonlarını etkilemektedir (35). İnternette geçirilen zamanın sıklığının bireylerin sağlık durumlarında, akademik ders başarısında, bir faktör olarak rol aldığı ortaya atılan olası sebepler bu faaliyetlere harcanan

zamanın miktarından, diğer etkinliklerin ve önceliklerin ihmal edilmesinden, internette geçirilen süre ile ilişkili bağımlılığı teşkil edecek riskli davranışların olumsuz sonuçları ve bağlamları görülebilir (36).

Bilindiği üzere ergenlerde internet bağımlılığı tanısı DSM-V veya ICD-10 tanı kitaplarında işaret edilen semptomlar dikkate alınarak yapılmaktadır. Ergenlere dönük bu yöndeki teşhislerin nozolojik (tanı bilim) perspektifinden yapılması, tıbbi model mantığı ile uyumludur. Ergenlerin bu amaçla kliniğe yönlendirilmesi çoğu kez ebeveynleri aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu da ebeveyninin bu yöndeki davranışları problem olarak görüp görmediği ile ilgili olabilmektedir. Ergende bir işlev bozukluğunun olması (örneğin; çok geç saatlerde yatma ve sabahları uyanamama gibi), ebeveynleri psikiyatrik ve/veya psikolojik tedavi veren merkezlere yöneltmektedir. Ancak bağımlılıktan farklı olarak internet kötüye kullanımında bu ölçüt (işlevin bozulması), geçerli olmayabilmektedir. Ebeveynlerin çocuklarında bir davranışı riskli olarak görmeleri ve çare arayışı içerisinde olmaları, onların belirli bir bilinç düzeyinde veya farkındalıkta olmalarını gerektirmektedir. Ergenlerde internet bağımlılığı somut ve nesnel ölçütlere göre yapılırken (Bkz. İnternet bağımlılığı, sayfa 17), ergenin bir kliniğe yönlendirilmesi çoğu kez ebeveynler tarafından gerçekleştirilmekte ve keyfilik taşımaktadır. Dolayısıyla internet bağımlılığı olan ergenlere dönük ebeveynlerin bilişsel temsillerini açığa koyan bir araştırma bulgusunun olmaması bir problem olarak görülmüştür. Hem bireysel hem sosyal sorunlara yol açan internet bağımlılığında, ebeveyn perspektifinin dikkate alınmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Tıbbi model, hastalığın biyolojik yönünü öne çıkartmaktadır. Oysaki hastalıkların psikolojik ve sosyal yönü de vardır. Hatta bu üç bileşenin (biyo-psiko-sosyo) karşılıklı etkileştiği bilinmektedir. Bazen biyolojik temeli olan bir hastalık, ruhsal ve sosyal sorunları beraberinde getirebilmektedir. Yine aynı şekilde insanın sosyal ağda (örneğin; aile çevresinde) yaşadığı bir problem de, hastalıklara yol açabilmektedir. İnternet bağımlılığına bu mantık çerçevesinden bakıldığında, böylesi bir bağımlılık ergenin sosyal ilişkilerine zarar verebilirken; sosyal ilişkilerindeki zayıflık da internet bağımlılığına yol açabilmektedir. Bu çalışma bu mantığın sorgulanmasını hedeflememektedir. Ancak ergen açısından bir bağlanma objesi olan ebeveynlerin, bağımlığı olan ergen çocuklarına yönelik ne tür kişisel yapılar kullandıklarına (çocuklarını zihinlerinde ne şekilde yapılandırdıklarına) dair bulguların olmayışı bir sorun olarak görülmüştür. Neden bu bulgulara gereksinim duyulduğu ile ilgili açıklamalara çalışmanın önem ve gerekçesinde yer verilmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın genel amacını iki alt amaç çerçevesinde ifade etmek mümkündür. Buna göre *Young İnternet Bağımlılığı Ölçeği*'nden yüksek puan alan ergenlerin ebeveynlerinin çocuklarına yönelik bilişsel temsilleri bu çalışmanın ilk amacını oluştururken; bir ebeveyn olarak kendilerine yönelik bilişsel temsilleri bu çalışmanın ikinci amacını oluşturmaktadır.

- Young İnternet Bağımlılığı Ölçeği'nden yüksek puan alan ergenlere yönelik ebeveynlerin bilişsel temsilleri nedir?

  Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlara yanıt aranmıştır.

  a. Ebeveynler "oğlum/kızım" elementini, "ideal çocuk" ve "ideal olmayan çocuk" elementlerinden ne kadar uzak görmektedir?
  b. Ebeveynler "oğlum/kızım" elementini, "çevremde takdir ettiğim bir çocuk" ve "çevremde hiçbir şekilde takdir etmediğim bir çocuk" elementlerinden ne kadar uzak görmektedir?
  c. Ebeveynler "oğlum/kızım" elementini, "internet bağımlısı olan biri" elementinden ne kadar uzak görmektedir?

- Young İnternet Bağımlılığı Ölçeği'nden yüksek puan alan ergenlerin ebeveynleri, bir ebeveyn olarak kendilerine yönelik bilişsel temsilleri nedir?

  Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlara yanıt aranılmıştır.

  a. Ebeveynlerin bir ebeveyn olarak öz-değerleri nedir?
  b. "Bir ebeveyn olarak ben" elementini "ideal anne" ve "ideal olmayan anne" elementlerinden ne kadar uzak görmektedir?
  c. "Bir ebeveyn olarak ben" elementini "iyi örnek anne" ve "kötü örnek anne" elementlerinden ne kadar uzak görmektedir?
  d. "Bir ebeveyn olarak ben" elementini "çocuğumun gözünden bir ebeveyn olarak ben" elementinden ne kadar uzak görmektedir?

1.3. Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Ergenlerin aileyi, aile üyelerini bilişlerinde ne şekilde temsil ediyor oldukları ile ilgili ampirik bulguların çok az olduğu görülmektedir (34,37,38). Fakat belirgin bir özellik gösteren veya bir patolojik bir davranış örüntüsü gösteren ergenlere dönük ebeveyn kurgularının incelendiği bir çalışmaya denk gelinmemiştir. Ebeveynlerin ergenlerle olan etkileşimine müdahale etmek isteyen bir profesyonelin öncelikle o ebeveynin çocuğunu bilişinde ne şekilde temsil ediyor olduğunun bilinmesi yararlı olacaktır. Esasında psikolojik danışma

tümden mutlak gerçeklik ile değil, daha çok tasarlanan gerçeklik ile ilgilidir. Önemli olan insanın gerçekliği ne şekilde yapılandırıyor olduğudur. Netice olarak insanın dış dünyaya ve kendine dönük bilişsel temsilleri, şemaları veya yapılandırması onun kendisiyle ve çevresiyle kurduğu ilişkiyi etkileyebilmektedir. Eğitim veya psiko-eğitim aracılığıyla ergenin ebeveynleri ile olan etkileşimine müdahale etmek isteyen okul psikolojik danışmanları açısından bu şemalara ulaşmak önemli görülmektedir. Yukarıdaki bu tespit bu çalışmanın konusu ile ilgili değil, yöntemsel önem ve gerekliliği ortaya koymaktadır. Aşağıda bağımlılığı olan ergenin annelerinin, hem kendileri hem de çocukları ile ilgili bilişsel kurgularının neden incelendiği ile ilgili önem ve gerekçe ortaya konmaya çalışılmıştır.

Ergenlikle birlikte çocuk ve ebeveyn ilişkileri bir dönüşüme uğramaktadır. Ne var ki, çoğu aile çocuklarının gelişim dönemindeki güncel ihtiyaçlarına uyum sağlamakta güçlük yaşayabilmektedir. İnternetin aşırı ve bilinçsiz kullanımı günden güne daha da artış gösterdiği, bu isteğin önüne geçilemediği, internete bağlı olmadan geçirilen zaman önemini yitirildiği, yoksun kalındığında sıkıntı, huzursuzluk, saldırganlık, günlük işlevlerin aksamasına, sosyal hayat, okul ve aile hayatı giderek bozulduğu yapılan çalışmalarla bilinmektedir (39–41). Bir bağımlılık türü olan internet bağımlılığı, ebeveynlere yetersizlik duygusu yaşatabilmektedir. Çoğu ebeveyn çocukları ile internet bağımlılığı yüzünden karşı karşıya gelebilmektedir. Bazen çocuklarla açık çatışmalar yaşanabilmektedir. İlkesel olarak ebeveynler bu sorun çözmek adına profesyonel bir destek öncesinde birtakım girişimler ortaya koyarlar (örneğin; interneti yasaklama). Ancak bağımlılığın doğası gereği bu sorunun üstesinden gelemedikleri için kendilerini yetersiz bir ebeveyn olarak görebilmektedir. Bununa birlikte çocuklarını sorunlu, bağımlı olarak etiketleyebilmektedir. Bağımlılık gösteren ergenin ebeveynleri (ve özelde anneleri) tarafından ne şekilde algılandıklarına yönelik bir bulguya rastlanılmamış olması bu çalışmanın temel çıkış noktasını oluşturmuştur. Benzer bir şekilde bu ebeveynlerin kendilerini bu rolde nasıl algılıyor olduklarına ilişkin bir bulguya denk gelinmemiş olması bir diğer çıkış noktasını oluşturmuştur.

Bu tezde ebeveynlerin internet bağımlılığı olan ergen çocuklarına ve ebeveyn olarak kendilerine yönelik bilişlerinde ne şekilde temsil ediyor olduklarının bir yarı yapılandırılmış görüşme tekniği olan repertuar ağı tekniği aracılığıyla incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca yapılandırmacı veya daha isabetli bir ifadeyle kişisel yapılar kuramı açısından açıklanması ilgili literatüre katkı sağlamış olacaktır. Aynı zamanda bir yarı yapılandırılmış görüşme tekniği olan repertuar ağı tekniğinin kullanılması, ebeveynlerin aile ortamındaki ergen çocuğuna ve hatta kendilerine ya da rollerine ilişkin alternatif bir ölçme tekniği sunmaktadır.

1.4. Sayıltılar

1) Ergenlerin ve ailelerinin repertuar tekniğini uygularken soruları içtenlikle cevaplandırdıkları varsayılmıştır.
2) Araştırma için seçilen yöntemlerin araştırmanın amacını gerçekleştirmek için yeterli olduğu var varsayılmıştır.
3) Görüşülen annelerin ruhsal açıdan sağlıklı oldukları varsayılmıştır.
4) Ergenlerin internet bağımlılığına eşlik eden bir ruhsal patolojiye göstermedikleri varsayılmıştır.
5) Bu çalışma tıbbi tanı almamış, ancak standart bir test aracılığıyla buna ilişkin eğilimler ortaya çıkartılmıştır. Bu testin bu yöndeki bağımlılığı ortaya koyduğu varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

1) Araştırma Adana MEB'e bağlı Yüreğir İlçe MEM'nin sınırları içerisinde bulunan bazı okullarda eğitimlerine devam eden yaşları 14 ila 18 arasında değişen ergenleri kapsayan bir araştırmadır.
2) Bu teknik sözel ifade yetenekleri kısıtlı olan bireyler için uygun olmayabilir.
3) Ebeveynlerden sadece anne ile çalışma yapılmıştır.
4) Bu çalışmada ergenlerde yaş (14-18 arası) ve sınıf farkı dikkate alınmamıştır.
5) Bu çalışma olağan üstü koşullara yol açan COVID19 pandemisi döneminde yapılmıştır.
6) Psikiyatrik tanı almış bir grupla çalışılmamıştır.

1.6. Tanımlar

Ergenlik: Bireyin erişkin insanlara has hakların kendisine tanınmadığı için rahatsızlık hissettiği sırada başlayan ve bu hakların ve onlara bağlı sorumlulukların tamamının içinde yaşadığı toplum tarafından kendisine de tanındığını fark ettiğinde de biten gelişim evresidir (42).

Bağımlılık: Bireyin kullandığı bir madde, alkol, nesne ya da eyleme geçtiği bir davranış yönünde kontrolünü kaybetmesidir. İradesinin dışında alınan/kullanılan her madde veya yapılan her davranış bağımlılık meydana getirme riski taşır. Bireyler yaşamları boyunca birçok şeye karşı bağımlı hale gelebilir. Bunlar madde, alkol, sigara, kumar, teknoloji, herhangi bir nesne ya da davranış olabilir (19). Kısacası bağımlılık; bir davranışla ilgili

gereğinden fazla meşgul olma ve onu düşünme, geçici süreliğine doygunluk, kontrol kaybı ve olumsuz sonuçlara maruz kalma davranışıdır (43,44)

İnternet Bağımlılığı: Bilgisayarın kullanımı ve internete erişimi ile ilişkili olarak bozulmaya veya sıkıntıya yol açan gereğinden fazla kullanılan veya kötü kontrol edilen meşguliyetler, dürtüler veya davranışlarla ilişkilendirilen bir bağımlılık türüdür (29,45,46)

Kişisel yapılar: Yaşamımızın değişik boyutlarını, açılarını kavramsallaştırmak için kullandığımız kategorilerdir. Olayları anlamlandırmamıza açıklamamıza yardımcı olurlar (47–50).

Repertuar ağı tekniği: Kelly'nin tanımladığı insanların yaşamlarındaki önemli kişi ve kavramları nasıl anlamlandırdıklarını tespit etmemize yarayan tekniktir (50).

Element: Kelly, elementler kişi için önemli olup soyutlayabildiğimiz tüm insan, kavram ve nesneler olarak tanımlamıştır (50,51).

BÖLÜM II

2. KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Çalışmanın bu bölümünde; bağımlılık kavramı, bağımlılığın türleri, internet bağımlılığı, bağımlılığın ve özelde internet bağımlılığın yaygınlığı, bağımlılığın nedenlerine ilişkin kuramsal açıklamalar, yapılandırmacı psikolojinin bağımlılık ile ilgili görüşleri, ergenlik kavramı, ergenin aile içi ilişkileri, internet bağımlılığı ve aile, ergenin ebeveynlerine ilişkin algıları, yapılandırmacı kuram, kişisel yapılar kuramı, repertuar ağı tekniği, anne ve babanın ergen çocuklarına ilişkin algıları, ilgili yurt içi ve yurt dışı çalışmalar, ergenlerin internet bağımlılığı ile ilgili yurt içi ve yurt dışı çalışmalar, ergenlerin ebeveyn algılarına ilişkin yurt içi ve yurt dışı çalışmalar bulunmaktadır.

2.1. Bağımlılık

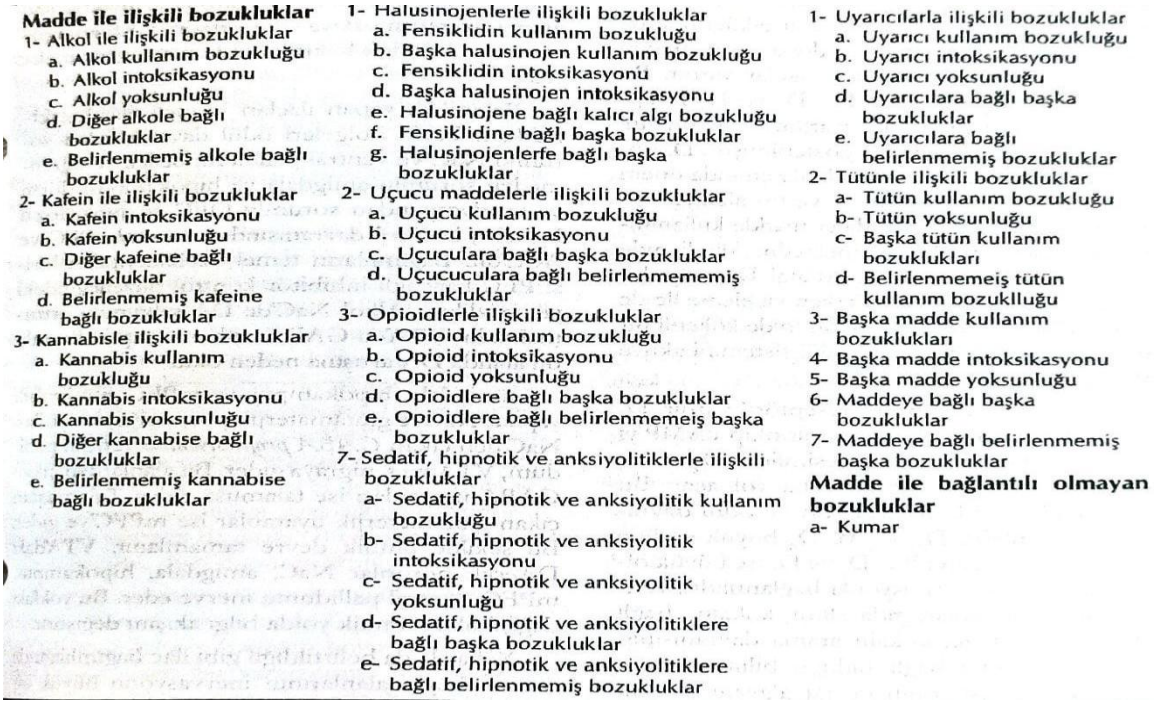
Kökeninde bağımlılık; en temel anlamıyla bir kişiye veya maddeye yüksek derecede adanmak anlamına gelir. Aynı zamanda olumlu veya olumsuz sonuçları olabilecek alışılmış bir davranışta bulunmaktır. Son 400 yılda ise bağımlılık hakkında yapılan bazı açıklamaların bağımlılığı, aşırı güçlü dürtüler içerdiği şeklinde çerçevelemeye başladığını ve son 200 yılda ise bu kelime daha fazla araştırıldığı görülmektedir. 1700'lerin sonlarına doğru bağımlılıkların merkezi sinir sistemini bir şekilde dengesiz olmasına yol açtığını ve daha yakın zamanlarda ise nörobiyolojik temelleri olan bir kavram olarak kullanılmaktadır (52). Madde kullanım bağımlılığı, bir maddeye karşı giderek artan istek/haz durumu, uzun yıllar sürebilen ve sürekli bir yoksunluk durumuna ulaşmadan önce uzun yıllar boyunca birden fazla bakım epizodunu gerektiren, kronik, tekrarlayan bir davranış olarak kabul edilmektedir (53).

Bağımlılığın, bir kişiye veya bir nesneye/maddeye duyulan önlenmesi zor olan istekler, tekrarlayıcı özelliğine sahip ve birçok hastalık için risk faktörü oluşturan kişisel, toplumsal ve psikolojik sorunlara neden olduğu bilinmektedir (54,55). Madde kötüye kullanımı ve madde bağımlılığı kategorileri ortadan kaldırılmış ve bunların yerine, belirli bozuklukları tanımlayan kullanılan belirli maddelerle birlikte, kapsamlı yeni bir madde kullanım bozuklukları kategorisi getirilmiştir (56). DSM-5'te madde kötüye kulanım kavramı hafif düzeyde madde kullanım bozukluğu olarak tanımlanmaktadır (18,46,57). Madde kötüye kullanımından daha şiddetli bir madde kullanım bozukluğu biçimi; tanı için, fizyolojik bağımlılık ve tolerans veya geri çekilme veya her ikisini birden gerektirir. Freud; madde kötüye kullanan birçok kişinin, bebeklik ve erken çocukluk döneminde ebeveynlerinden beslenme için hüsrana uğramış bir arayış sebebiyle güçlü bilinçsiz bağımlılık ihtiyaçları geliştirdiği sonucuna varmıştır. Böylece

başkalarına aşırı bağımlılık hisseden bireyler ve nihayetinde maddelere bağımlı hale gelir (58). Sonuçları zararlı olmasına karşın, dürtüsel bir şekilde madde ya da sanal alıştırıcı arama isteği ve kullanımı ile bağdaşlaştıran, depreştirici, kronik bir beyin hastalığı olarak ifade edilir. Madde bağımlılığı, ilaç boyutuna sahip bir maddenin beyni tetiklemesinden meydana gelen, maddenin haz verici etkisini hissetmek ya da kullanılmadığından kaynaklanan rahatsız edici durumdan kaçmak için, sürekli ya da tekrarlayıcı bir şekilde madde alma isteği ve bazı davranım bozukluklarıyla karakterize bir beyin hastalığı olarak açıklanabilir (59). Beyin hastalığı denmesinin nedeni maddeler ve sanal alıştırıcıların beynin kimyasını ve işleyiş tarzında kalıcı hasar bırakabilmesidir. Yapılan çalışmalarda alkol ve sigara bağımlılığı yanında kumar ve oyun, alışveriş, sibersex ve teknolojinin de beyin üzerinde bağımlılık meydana getirdiğine yönelik bulgular görülmüştür (60). Kişinin bedensel ve ruhsal açıdan sağlığını bozacak derecede etkilenmesi veya sosyal açıdan kişiler arası ilişkilerini olumsuz yönde etkilemesine rağmen, kişi bu davranışını daima tekrar etmesi ve durdurulamayan istek ve arzuların tekrar ettirmesidir (61,62).

DSM 5 madde ve bağımlılık ile ilişkili bozuklukları iki temel grupta incelemektedir (63):

- Madde ile ilişkili bozukluklar
- Madde ile bağlantılı olmayan bozukluklar. Bu kategoride kumar oynama yer almaktadır. Sınıflandırma aşağıdaki şekilde 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Madde kullanımı ve bağımlılık ile ilişkili bozukluğun tanı kategorileri
Kaynak: (Yüksel N. Ruhsal Hastalıklar. 4. Baskı, Ankara: Akademisyen Tıp Kitapevi, 2014:571.)

2.1.1. Bağımlılık Türleri

Bağımlılık hem fiziksel hem de davranışsal olabilir ve genellikle birlikte ele alınır. Alkol ve tütün yaygın olarak bilinen bağımlılık türleri olsa da, aslında tıbbi ve bilimsel olarak kabul edilen yüzlerce bağımlılık türü vardır. Fiziksel bağımlı olmak, bir bireyin vücudunun belirli bir maddeye bağımlı hale gelmesi anlamına gelir. Ayrıca, aynı etkileri elde etmek için bir kişinin her zamankinden daha büyük bir doza ihtiyacı olması için o maddeye karşı tolerans geliştirmek anlamına gelir (62,64).

2.1.2. Bazı Yaygın Kullanılan Fiziksel Bağımlılıklar

Alkol bağımlılığı; Alkolizm veya alkol kötüye kullanım ve bağımlılığı tanımı; kullanılan bir maddenin giderek artırılması, bırakılmaya çalışıldığında huzursuzluk, endişe ve uyku problemleri gibi belirtilerin görülmesi, zamanın çoğunda bu maddeyi kullanmaya ayırmak ve sık sık başarısız kullanma girişimlerinde bulunmak gibi davranışlardır (57,65–67).

Sigara/Tütün bağımlılığı; Dünyada ölüm nedenleri içerisinde en yaygın ölüm nedeni olan sigara; kullanıcısına hayatsal zararlar veren ve merkezi sinir sistemi üzerinde uyarıcı etkiye neden olan tek yasal, doğal bağımlılık yapıcı maddedir (68,69).

Receteli ilaçların kötüye kullanımı bağımlılığı: Reçeteli ilaç kötüye kullanımını, sarhoş edici özellikleri içinde barındıran bir ilacın, farkında olmadan kötüye kullanım dışında, iyi niyetli bir tıbbi durum için doktor reçetesi dışında herhangi bir kasıtlı kullanımı olarak tanımlanıyor (70).

Kokain bağımlılığı: Kokain doz aşımı ve bağımlılığının tedavisi için etkili bir ilaçtır. Dünya çapında önem taşıyan, karşılanmamış önemli bir ihtiyaçtır. Hem aşırı doz (nalokson) hem de bağımlılığı (metadon) tedavi etmek için etkili ilaçların bulunduğu eroinin aksine, kokain bağımlılığının herhangi bir yönü için farmakolojik tedavi yoktur (71). Kokain bağımlılığı ilerleme ve onun kronik olarak tekrarlayan doğası ve genellikle kokaine bağlı öfori ya da yoksunluk ile koşullu ilişkiler kuran çevresel ve iç uyaranların tetiklediği, sık ve yoğun uyuşturucu aşerme nöbetleri görülmektedir (72).

Esrar bağımlılığı: Esrar (kannabis), çok eski çağlardan beri bilinen ve bağımlılık yapıcı bir maddedir. Günümüzde, dünyada en yaygın kötüye kullanılan yasadışı maddedir. Esrarın; sigara, kafein ve alkolden hemen sonra en çok kötüye kullanılan madde konumundadır (73).

Opioidler bağımlılığı: Opioid bağımlılığı, önemli sağlık, sosyal ve ekonomik problemlere neden olabilen uzun süreli (kronik) bir hastalıktır. Opioidler, sinir sisteminde haz ve ağrı kesici hisleri üretmek için hareket eden, beynin kimyasını değiştiren, ilaç toleransına yol açan ve toz artırımına neden olan, kişilere ilacı bıraktıklarında psikolojik ve fiziksel yoksunluk belirtileri yaşatan bir ilaç sınıfıdır (70,74,75).

Amfetamin bağımlılığı: Sentetik psikoaktif ve keyif verici olarak bilinen en eski maddelerden biridir. Bu maddeler sinir hücrelerinin fonksiyonlarını etkilemesinin yanında birçok metabolik mekanizmaya hasar verir. Bu maddelerin bağımlılığı, beyin fonksiyonlarının etkilendiği patolojik bir biyokimyasal süreçtir. Ayrıca psikolojik ve davranışsal belirtiler olarak da güçlü bir şekilde öfori (mutluluk ve çoşkunluk hissi gibi), gerginlik, öfke, kaygı bozukluğu, halüsinasyonlar görülmektedir (76,77).

İnhalanlar bağımlılığı: İnhalanlar, sprey boyalar, işaretleyiciler, yapıştırıcılar ve temizleme sıvıları gibi evde ya da işyerinde kolayca bulunabilen ve satın alınabilen çeşitli ürünlerdir. Solunduğunda psikoaktif özelliklere sahip son derece tehlikeli maddeler barındırır. Çoğu kişinin merkezi sinir sistemini etkiler ve beyin aktivitesini yavaşlatır. Ayrıca sersemlik hissedebilir, halüsinasyonlar ya da sanrılar görebilir. İnhalanları bırakmaya çalıştıklarında; mide bulantısı, iştah kaybı, terlemek, uyku sorunları, ruh hali değişiklikleri gibi yoksunluk semptomları görülmektedir (78).

Fenksiklidin bağımlılığı(PCP): Fensiklidin başka bir potansiyel kötüye kullanım ilacıdır. Anestezikler, afyonlar ve psikomotor uyarıcılar dahil olmak üzere çok çeşitli psikoaktif ilaçlarla ortak etkileri vardır (79,80). PCP, bireyin çevreinden kopuk hissetmesine neden olan dissosiyatif ve analjezik olarak kategorilendirilir. PCP uyarıcı, depresan, halüsinojenik ve analjezik özelliklere sahiptir ve etkileri doza ve uygulama yolu, ilaç kullanım öyküsü ve tıbbi/psikolojik durum gibi diğer faktörlere göre değişkenlik göstermektedir. Düşük dozlarda (<5 mg) zehirlenme genellikle öfori, uyuşukluk, disosiasyon, konfüzyon, ajitasyon ve koordinasyon bozukluğuna neden olur (81).

Halüsinojenler bağımlılığı: LSD, peyote, psilosibin ve PCP, bir bireyin gerçeklik algısında derin çarpıtmalar olan halüsinasyonlara sebep olan ilaçlardır. Halüsinojenlerin etkisi altında kişi, gerçek gibi görünen ama görünürde olmayanı görür, sesler duyar ve duyumlar hissederler. Halüsinojenlerin törensel veya manevi geleneklere dahil edilmesine yol açan aynı özellikler, onların kötüye kullanım ilaçları olarak yayılmasına da yol açmıştır (82).

Davranışsal ve madde bağımlılıkları fenomenolojik benzerliklere sahiptir. Davranışsal bağımlılığı olan birçok kişi, madde kullanımından önce madde kullanım bozukluğu olan bireylerde olduğu gibi, davranışı başlatmadan önce bir dürtü veya aşerme durumu bildirir. Ek olarak, bu davranışlar genellikle kaygıyı azaltır ve madde intoksikasyonuna benzer şekilde olumlu bir ruh hali durumu veya "yüksek" ile sonuçlanır (83).

2.1.3. Bazı Yaygın Kullanılan Davranışsal Bağımlılıklar

Patolojik kumar bağımlılığı: Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (DSM-5) sınıflamasında patolojik kumar oynama, bağımlılıklar kategorisine dahil edilmiş ve "Madde ile İlişkili ve Bağımlılık Bozuklukları" kategorisinde "Madde ile ilişkili olmayan bozukluk" başlığı altına alınmıştır (APA'dan aktaran 84). Patolojik kumar, kumarı kontrol edememe ile karakterize edilen, kişisel, ailevi, ekonomik, profesyonel ve yasal olarak önemli zararlı psikososyal sonuçlara neden olan "sürekli ve tekrarlayan uyumsuz kumar oynama davranışı" olarak tanımlanır (85,86).

Kleptomani bağımlılığı: Kleptomani; sürekli ve tekrarlayan hırsızlıkla karakterize edilen, ampirik olarak onaylanmış, tedavisi olmayan, nadir görülen bir psikiyatrik bozukluktur (87). Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (DSM-V) sınıflamasında kleptomaniyi aşağıdaki kriterlere göre tanımlar: 1) Kişisel kullanım veya parasal değeri için gerekli olmayan nesneleri çalma dürtülerine karşı koyamama. 2) Hırsızlık yapmadan hemen önce artan gerilim duygusu. 3) Hırsızlığın işlendiği andaki zevk, tatmin veya rahatlama. 4) Hırsızlık, öfke veya intikam ifade etmeye yönelik değildir ve bir kuruntu veya halüsinasyona tepki olarak değildir. 5) Hırsızlık davranış bozukluğu, manik dönem veya antisosyal kişilik bozukluğu ile daha iyi açıklanamaz (56).

Patolojik Deri Yolma bağımlılığı: Patolojik deri yolma (PSP), kişinin cildini sürekli ve tekrarlayan bir şekilde toplaması ya da vücudunu kaşıması ile karakterizedir, bu da lezyonlara ve fonksiyonel sıkıntıya neden olan psikiyatrik bozukluktur (88). Patolojik deri yolma (PSP), sıkıntı ve psikososyal bozulma ilişkili, önemli ekonomik yük getirir. PSP fiziksel şekil bozukluğuna ve ciddi tıbbi sonuçlara neden dirençli bir rahatsızlıktır. Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (DSM-V), deri yolma bozukluğu (SPD) şu anda "obsesif-kompulsif bozukluklar (OKB) ve ilgili bozukluklar" kategorisinde sınıflandırılmaktadır (56).

Kompulsif Cinsel Davranış Bağımlılığı: Kompulsif cinsel davranış, cinsel istekten ziyade kaygı azaltma mekanizmaları tarafından yönlendirilen davranış olarak tanımlanır. Takıntılı düşünceler ve zorlayıcı davranışlar, kaygı ve sıkıntıyı geçici olarak azaltma işlevi görür, ancak kendi kendine devam eden bir döngü yaratırlar. Cinsel aktivite geçici bir rahatlama sağlar ancak bunu daha fazla sıkıntı izler (89). Hiperseksüel bozukluk için ölçütlerin güvenilirliğini ve geçerliliğini destekleyen bir saha çalışmasına rağmen, Amerikan Psikiyatri Birliği hiperseksüel bozukluğu DSM-5'ten çıkarmıştır. Bunun nedeni de anatomik ve fonksiyonel görüntüleme, moleküler genetik, patofizyoloji, epidemiyoloji ve nöropsikolojik testler gibi araştırmaların eksikliği konusunda endişeler olmasıdır (90).

Kompulsif Satın Alma Bağımlılığı: Kompulsif satın alma bozukluğu, olumsuz sonuçlara yol açan alışveriş ve harcama ile ilgili aşırı veya kötü kontrol edilen meşguliyetler, dürtüler veya davranışlar ile karakterizedir. Buna ek olarak olumsuz olaylara veya duygulara birincil tepki haline gelen ve durdurulması çok zor hale gelen ve nihayetinde zararlı sonuçlara yol açan kronik, tekrarlayan satın alma olarak tanımlanır (91,92).

İnternet bağımlılığı: Sorunlu İnternet bağımlılığı veya aşırı İnternet kullanımı, bilgisayar kullanımı ve İnternet erişimiyle ilgili olarak bozulmaya veya sıkıntıya neden olan aşırı veya kontrol edilemeyen meşguliyetler, dürtüler veya davranışlar ile karakterizedir. Şu anda, bağımlılık bozuklukları yelpazesi içinde internet bağımlılığının tanınması yoktur ve bu nedenle buna karşılık gelen bir teşhis yoktur (93). Young, ''bağımlılık'' teriminin fiziksel madde alımına yönelik kullanılmasının yanında internet kullanma davranışını da kapsayabileceğini dile getirmiştir. Bu yüzden; ''internet bağımlılığı'' teriminin aşırı internet kullanımına karşılık olarak kullanılabileceği bilinmektedir (94,95). İnternet bağımlılarının, bir şeylerde kaçmak için internet kullandıkları ve aynı zamanda birçoğu yaşamlarında yüzleşmek istemedikleri birçok şeyden (yalnızlık, is stresi, sıkıntı ve kaygı, depresyon vs.) kaçmak için interneti kullandıkları bilinmektedir (96).

2.1.4. İnternet Bağımlılığı

İnternet, daha çok akademik ve askeri kurumlar arasında araştırmayı kolaylaştırmak için tasarlanmış tarafsız bir cihazdır. Bununla birlikte, bazı insanların bu aracı kullanma şekli, ruh sağlığı topluluğu arasında bir heyecan yarattı ve internet bağımlılığı ciddi bir tartışma konusu haline geldi. İnternetin bağımlılık yapıcı kullanımı, birçok uygulayıcının farkında olmadığı ve sonuç olarak tedavi etmeye hazır olmadığı yeni bir olgudur (97).

Teknolojik bağımlılıklar (98) ve bilgisayar bağımlılığı (99) terimleri İngiltere'de ilk kez inceleyen kişilerdir. Kimyasal bağımlılığın aksine; İnternet, toplumumuzda teknolojik bir ilerleme olarak doğrudan çok sayıda yarar sağlar ve "bağımlılık yapan" olarak tartışılacak bir cihaz değildir (100). Bu faydalar, araştırma yapmak, ekonomik işlemler yapmak, kütüphanelere erişmek ve meslektaşlarla iletişim kurmak gibi pratik uygulamalardan tatil planları yapmaya kadar uzanmaktadır. İnternetin günlük hayatımızdaki psikolojik ve işlevsel faydalarını özetleyen çok sayıda kitap vardır (101). İnternet bağımlılığı; kişinin günlük hayatta internet kullanımı sonucunda hayatında olumsuzluklara yol açabilecek davranışlarda bulunmasına, internette geçirilen süreyi kontrol edememe, okul, aile ve iş hayatında problemler yaşanması süreci olarak ifade edilebilir (94,102).

İnternet, doğuşuyla birlikte insanların çoğunun ilgisini cezp eden bir araç haline gelmiştir (103). Yaşamımızın neredeyse çoğunda internet yer almaya başlamıştır. Kişiler arası iletişim başta olmak üzere eğitim, ekonomi, her türlü banka işlemleri ve bir sürü olanak sağlamaktadır. Yaşadığımız çağa uygun yeni bir takım dönüşümlerle birlikte ulaşılmak istenilen bilgilere güvenli ve daha hızlı bir şekilde ulaşmamıza imkan sağlamaktadır. Eğer internet, kullanıcıları tarafından hedefine uygun bir şeklide kullanıldığında bireyleri bilgiye ulaşmada, karşılaştıkları sorunlara çözüm üretme, sorgulayıcı ve yaratıcı düşünme gibi kişisel gelişimlerini geliştirecek beceriler kazanılmasına yardımcı olan önemli bir teknolojik araçtır (104). İnternet, bu özelliği ile insanlığa büyük bir yarar sağlamakla birlikte, güvenli ve kontrollü kullanılmadığında bir takım olumsuz sonuçlar doğuracak sonuçlara da açıktır.

İnternet ve kullanım alanları her geçen gün hızlı bir şekilde yaşamımıza girmektedir. Özellikle 2001'den beri internet kullanıcılarının sayısı neredeyse %1000 arttı . İnternet çoğunlukla bağımlılık yapma potansiyeline sahip pek çok aktivite sunuyor: bunlar alışveriş, kumar, sohbet tartışmaları, çevrimiçi ilişkiler, oyun oynama, bilgi arama ve pornografi izleme. Çoğu insan internette planladığından daha fazla zaman geçirmenin nasıl bir şey olduğunu farkında ve bunun planlanmasını yapabilir, ancak bazı insanlar için bu o kadar kolay olmuyor, zamanı tüketen bir bağımlılık haline gelebiliyor (105). Bunun yanında internetin yararları da göz ardı etmemek lazım. Çünkü bireyler günlük yaşamlarında online eğitim, sağlık, fatura, para transfer, iletişim, sohbet gibi bir sürü ihtiyaçlarını internet bağlantısıyla online olarak gerçekleştirdiği görülmektedir. İnternetin birden fazla gereksinimi yerine getirmesi sonucu internete olan ilginin arttığı görülmektedir (106). İnternet, bilgiye ve iletişime ulaşılması açısından sağladığı olanaklar ile sıklıkla kullanılan önemli bir araç haline gelmiştir. İnternet; insanların yaşamını kolaylaştırır, zenginleştirir, geliştirir ve sayısız olanaklar getirir. İnternet çağdaş yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline gelip yaşamın her

alanında kullanıldığı görülmektedir (16,107,108). Çünkü İnternet ile birlikte bilgiye ulaşma, bilgiye erişimi genişletme ve esnek çalışma açısından büyük yararlar sağladığını ve bunun yanında internetin çocukların eğitim faaliyetlerinde, iletişimde kullanımı ve eğlence ortamları yaygın bir küresel fenomen haline geldiği görülmektedir (107). Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) (2021) verilerine göre; evlerin %92.00'ının evde internet olanağına sahip olduğunu, bu oranın 2020 yılı %90.7 olduğu görülmektedir. Bu verilerden de anlaşılacağı gibi internetin, getirdiği olanaklar sayesinde insanların vazgeçilmezi olduğu görülmektedir. Özellikle ergenlerin yoğun kullanımı olduğunu ve bunun beraberinde internetin yanlış kullanımı bir takım riskleri de beraberinde getirdiği görülmektedir (109). Online ortamda siber zorbalık etme, haksız kazanç(dolandırıcılık), kendisi ve başkaları ile ilgili özel bilgileri paylaşma, uygunsuz içeriklere erişim ve online sosyal platformlarda tatmin olma yoluna gitme, internetin yanlış kullanımı ya da internet bağımlılığı oluşturma gibi davranışsal sorunlar söylenebilir (20). Görülen o ki internet bağımlılığı, 12-18 yaş grubu olan ergenlerde risk olma faktörü haline gelmiştir (16,21). Günümüzde bazı kişiler yüz yüze iletişimden çok sanal ortamda görüşmeyi tercih ediyor. Sanal ortamda geçirdikleri zamandan ötürü görev ve sorumluluklarını ertelemektedir, zihinlerinin sürekli internet ile meşgul olması, internetin kontrolsüz kullanım ve bırakamama hissi davranışları görülmesi kişinin internet bağımlılığı ya da problemli/patolojik internet kullanımı gibi davranışsal sorunlar göstermektedir(16). İnternet bağımlılığı, tanı kategorisine henüz tam olarak girmemiştir. Yapılan çalışmalarda daha çok bilgisayar bağımlılığı, sanal bağımlılığı, teknoloji bağımlılığı veya oyun bağımlılığı terimleri kullanılmıştır (110).

İnternet bağımlığı kavramı ilk olarak Goldberg (1995) tarafından ortaya atılmıştır ve DSM-4'teki madde bağımlılığı tanı ölçütlerini baz alarak internet bağımlılığını tanımlamıştır (111). Griffiths, internet bağımlılığını insan dışı etkileşimi içeren kimyasal ya da davranışsal bir bağımlılık olarak tanımlamıştır(112). Ayrıca ilk kez 1996 yılında Kimberly Young tarafından internet bağımlılığı bir dürtü bozukluğu olarak tanımlanmıştır. Kişinin internet kullanımının hayatını olumsuz etkileyerek, sorunlara yol açacak düzeyde aşırı olmasını ve interneti kullanımını kontrol edememesi ile ilişkilendirmiştir (113). Young internet bağımlılığını DSM 4'teki patolojik kumar tanı ölçütlerini baz alarak tanımlamıştır(46). Younga'a göre aşağıda sıralanan 8 maddenin 5 tanesi barındırıyorsa kişi, internet bağımlısı olarak tanı konulur (114).

1. Zihni İnternet ile ilgili gereğinden fazla sürekli meşgul etmek
2. İstenilen hazzı almak için internette daha çok zaman geçirme ihtiyacı içinde olma.

3. İnternet kullanımını kontrol etmek, azaltmak veya durdurmak için tekrar tekrar başarısız girişimlerde bulunma.
4. İnternet kullanımını azaltmaya veya durdurmaya çalışırken kendinizi huzursuz, huysuz, depresif veya gergin hissetmek.
5. Önceden belirlediği internet kulanım süresinden daha uzun süre çevrimiçi kalmak hissi.
6. Önemli bir ilişkisini, işini, eğitimini ya da kariyer fırsatını internet nedeniyle ihmal etmek.
7. İnternette geçirilen zamanı gizlemek için çevresindekilere/yakınındakilere yalan söylemek.
8. İnterneti problemlerden kaçmanın veya disforik bir ruh halinden (örneğin çaresizlik, suçluluk, endişe, depresyon) kurtulmanın bir yolu olarak kullanılmak.

Davis, Young'ın kriterlerini kullanarak internet bağımlılığını iki alt kategoride sınıflandırmıştır.

- Özgül Patolojik İnternet Kullanımı, bireyin internet bağımlılığı olduğu herhangi bir davranışı gerçekleştirmek amacıyla gereğinden fazla vakit harcaması ve zarar görecek biçimde kullanmasıdır.
- Genel Patolojik İnternet Kullanımı, bireyin interneti özel bir amaç olmadan uzun saatler ve zarar görecek biçimde kullanması ile ilişkilendirmektedir (115).

Literatüre bakıldığında internet bağımlılığı için net bir şekilde belirlenen tanı ölçütü bulunmamakla birlikte; birden fazla internet bağımlılığıyla ilgili ölçek geliştirilmiştir. Bu ölçekler araştırmalara öncü olmuştur (116). Nitekim 2013 yılında APA tarafından yayınlanan DSM-V kitabında internet bağımlılığıyla ilgili bilgiler yer almaktadır. DSM-V'te bu durum; 'İnternette Oyun Oynama Bozukluğu' tanı kriteri şeklinde değerlendirilmektedir. Tanı ölçütleri kişinin on iki ay boyunca yaşadığı süreci dikkate almaktadır. İnternet bağımlılığı klinik açıdan kişide sıkıntı yaratan, sürekli olarak kullanımı ile açıklanmaktadır (95) . DSM-5'te internette oyun oynama bozukluğu (Internet Gaming Disorder) için önerilen tanı ölçütleri:

1. İnternet oyunlarıyla sürekli meşgul olma hissi (Kişi önceki oyun aktivitesi hakkında düşünür ya da bir sonraki oyunu oynamayı bekler; internet oyunu günlük yaşamda hakim aktivite olur).

2. İnternette oyun oynarken internetin elinden alınmasıyla geri çekilme belirtileri. (Bu belirtiler genellikle sinirlilik, kaygı ya da üzüntü duygularıyla ilişkilendirilir ama bunlar farmakolojik geri çekilmenin fiziksel işaretleri değildir).
3. Tolerans- internet oyunlarıyla meşguliyete artan miktarda zaman harcama ihtiyacı.
4. İnternet oyunlarına girmeyi kontrol etmedeki başarısız girişimler.
5. İnternet oyunlarının bir sonucu olarak ve internet oyunları haricinde, önceki hobi ve eğlencelerine ilginin kaybı.
6. İnternet oyunlarının psikolojik problemlere yol açtığını bilmesine rağmen, interneti oyun oynamak için aşırı kullanımının devam ettirmesi.
7. İnternet oyunlarının miktarı hakkında aile üyelerine, terapistlere ya da diğerlerine yalan söyleme.
8. Olumsuz bir ruh halinden kurtulmak ya da onu rahatlatmak için internet oyunlarının kullanımı (Örneğin; çaresizlik, suçluluk, kaygı duyguları).
9. İnternet oyunlarına katılımından dolayı önemli bir ilişkiyi, işi ya da eğitimle ilgili ya da kariyer fırsatını riske atma ya da kaybetme.

12 aylık bir süre içinde önerilen dokuz kriterden beş ya da daha fazla kriterin karşılanması ve internetin genellikle diğer oyuncularla oyunlar oynama ile klinik olarak önemli bir bozukluk ve sıkıntıya yol açan sürekli ve tekrarlayıcı kullanımı olarak tanımlanmıştır (56).

2.1.4.1. İnternet Bağımlılığının Sonuçları

İnternet bağımlılığının kişiye verdiği zararlar içerisinde;

- Beslenme düzensizliği
- Uyku problemleri
- Asosyal davranım, yalızlık ve mutsuzluk duygu durumları
- Fiziki rahatsızlıklar (göz, bel ve sırt ağrıları)
- Öfke ve saldırganlık davranışlarında artış
- İçe kapanma ve giderek yüz yüze ilişki kurmakta güçlük yaşama
- Özgüven ve kendine saygı davranışlarında düşüş
- Kişisel bakım ve temiz giyinmeyi aksatma
- Aile ve çevresiyle ilişkinin giderek zayıflaması ve kopma gibi zararlar bilinmektedir (115).

2.1.5. Bağımlılığın ve Özelde İnternet Bağımlılığın Yaygınlığı

Kim ve ark (2006) tarafından yapılan bir çalışmada internet bağımlılığı yaygınlığı cinsiyete göre değişmediğini bulgulanmıştır. Ayrıca internet bağımlıları grubunda depresyon ve intihar düşüncesi en yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir (117) .

Orsal ve ark (2013) interneti her gün 13 saatten fazla kullanan öğrencilerle yapılan bir çalışmada; Çalışma grubundaki öğrencilerden kronik hastalığı olan öğrencilerin internet bağımlılığı düzeyi, kronik hastalığı olmayan öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca depresyon düzeyi ile internet bağımlılığı düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunulmuştur (118).

Kuss ve ark (2013) tarafından yapılan bir çalışmada çevrimiçi alışveriş ve nevrotikliğin bir arada olması internet bağımlılığı riskini azaltırken; çevrimiçi oyun oynama ve deneyime açık olmanın bir arada olması da internet bağımlısı riski olma davranışını arttırdığı görülmüştür. Buna ek olarak çevrimiçi alışveriş ve sosyal çevrimiçi etkinliklerin sık kullanılması, yüksek nevrotiklik ve düşük uyumluluk sahip bireylerin, internet bağımlısı olma riskini önemli ölçüde artırdığı bulgulanmıştır (119).

Meng ve ark (2022) 31 Ekim 2021'den önceki çalışmaları PubMed, Embase, Cochrane Library ve PsycINFO dergilerini meta analiz yöntemini kullanarak genel popülâsyonda dijital bağımlılığın küresel yaygınlık özelliklerini sentezlemeyi amaçlamıştır. Çalışma sürecinde 64 ülkeden 2.123.762 kişiyi kapsayan 504 çalışma ile 495 makaleye ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda; Akıllı telefon bağımlılığı % 26.99, sosyal medya bağımlılığı % 17,42, İnternet bağımlılığı % 14,22, siberseks (120,121) bağımlılığı % 8,23 ve oyun oynama bağımlılığı % 6,04 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca Doğu Akdeniz bölgesinde ve düşük/düşük-orta gelirli ülkelerde dijital bağımlılık prevalansı daha yüksek bulunmuştur. Erkeklerin kadınlara oranla internet ve oyun oynama bağımlılığı riski daha yüksek olduğu görülmüştür. Son yirmi yıl içerisinde giderek artan bir dijital bağımlılık eğilimi olduğunu ve COVID-19 salgını sırasında da önemli ölçüde dijital bağımlılık eğilimi arttığı görülmüştür. Bu çalışma, bölgeler, ekonomik seviyeler, yayın zamanları, cinsiyetler ve değerlendirme ölçekleri arasında değişen birden fazla dijital bağımlılığın küresel yaygınlığı için ilk ve kapsamlı bir çalışma olduğu varsayılmıştır (122).

Kumari ve ark (2022) 480 öğrenci ile yapılan bir çalışmada, internet bağımlılığı yaygınlığı %78,7 olarak bulunmuş ve erkek öğrencilerde kızlara göre anlamlı olarak daha yüksek bir yaygınlık oranı görülmüştür. Aynı zamanda internet bağımlılığı ile depresyon, anksiyete ve stres arasında anlamlı derecede pozitif bir ilişki bulundu (123).

2.1.6. Bağımlılığın İlişkili Olduğu Değişkenler ve Modellerine Yönelik Kuramsal Açıklamalar

Bağımlılığın İlişkili Olduğu Değişkenler

Bağımlılık, günümüzde bireyin üzerinde kontrolünü sağlayamadığı ve zararlı sonuçları olan bir davranış olarak tanımlanmaktadır (124).

Bira ve ark. (125) bir araştırmada, nüksü önlemek için tedavi müdahaleleri birden fazla değişkeni ele alınması gerektiğini çünkü tek bir değişken bağımlılık yapıcı maddelerinin kullanımını kesin bir biçimde öngöremez olacağını bulgulamıştır.

Eroğlu & Bayraktar (126) bir çalışmada cinsiyet, yaş, eğitim durumu, günlük internet kullanım saati, yaşam doyumu, benlik saygısı değişkenleri ile internet bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak yalnızlık, bilişim suçları hakkında bilgi sahibi olma değişkenleri ile internet bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bunun yanında bireylerde yalnızlık arttıkça internet bağımlılığının arttığı, yalnızlık azaldıkça da internet bağımlılığının azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bilişim suçları hakkında bilgi sahibi olan bireylerin bilişim suçları hakkında bilgi sahibi olmayan bireylere göre daha az internet bağımlısı olduğu bulgulanmıştır.

2.1.7. Bağımlılığın Modelleri

Bağımlılıkların nedenini ve sürdürülmesini açıklamaya çalışan modeller.

Öğrenme teorisine dayalı modeller

Sosyal öğrenme teorisi paradigmalarından klasik ve edimsel koşullanma, bağımlılık davranışını, diğer alışkanlıklarla aynı şekilde analiz edilip değiştirilebilen aşırı öğrenilmiş alışkanlıklar olarak açıklamak için geliştirilmiştir. Sürekli, aşırı kullanım ve kontrol kaybı eşiği yaşanması durumu bağımlılığa geçişine işaret eder. Bağımlılık genellikle olumsuz sonuçlara yol açan uyumsuz bir başa çıkma mekanizması olarak görülür.

a) Klasik koşullanma

Birçok kötüye kullanım ilacının öforijenik özelliklerine karşı tolerans gelişir. Böylece kullanıcıyı daha önce deneyimleşen öforiyi elde etmek için ilaç kullanım dozunu ve/veya sıklığını artırmaya yönlendirerek uyuşturucu arama davranışını sürdürür. Tekrarlanan ilaç kullanımı ile kullanıcı, ilacın öznel etkileri ile ilaçla ilişkili çevresel uyaranlar arasında ilişkiler kurmaya başlar. Bu çağrışımlar, klasik (Pavlovcu) koşullanma süreçleriyle oluşturulur ve uyuşturucu kullanımıyla eşlenen uyaran ya da belirti türleri doğası gereği mekansal, görsel, işitsel, dokunsal, koku alma, zamansal veya iç algılayıcı olabilir. Uyuşturucuyla ilişkili

uyaranlara bu tekrar tekrar maruz kalma, belirli bir ilacın etkisi altında uyuşturucu mevcudiyeti beklentisini veya önceki öforik deneyimlerin hatıralarını ortaya çıkarabilir, bu da uyuşturucu arzusuna ve uyuşturucu arama davranışına neden olabilir. Uyuşturucu kullanmayla ilişkili çevresel uyaranlar, örneğin uyuşturucu kullanma araçları, kendi başlarına koşullu etkiler göstermeye başlayabilir ve bu etkiler, uyuşturucuya aşerme olgusuna dahil olabilir. Sonuç olarak uyarıcı tepki sonucunda uyuşturucunun kendi kendine devam etmesine yol açabilir (127). Koşullanma teorilerinin temeli, bağımlılığın ilaç uygulamasının güçlendirilmesinin kümülatif sonucu olduğudur. Madde, güçlü bir pekiştireç görevi görür ve kullanıcının davranışı üzerinde kontrol sahibi olur. Maruz kalma teorilerinin biyolojik modellerinin aksine, bu koşullandırma modelleri, biyolojisi ne olursa olsun, gerekli takviyeler verildiğinde herkesin bağımlılık davranışı sergilemeye yönlendirilebileceğini öne sürüyor. Yani bağımlılık ödüllendirilmiş bir davranışın sonucudur (128).

b) Edimsel koşullanma

Edimsel koşullanmada birey, ilk tecrübelerine yakın bir haz alabilmek için aktiviteyi daha sık yapmaya koşullanır. Birey benzer fizyolojik tepkiler almak için yeni teknolojiler buluncaya kadar sürer. Koşullanmanın normal sürecinde bağlantılı uyaranlara yönelik bir koşullanma da gerçekleşebilir. Edimsel koşullanma ilkeleri gereği, temel koşullu uyaranla bağlantılı herhangi bir uyaran ikincil pekiştirme sonucu benzer tepkiler vermesini sağlar. Örneğin, internete bağlanan bilgisayarın sesi, klavyede yazarken oluşan dokunma duyusu, odanın kokusu gibi uyaranlar koşullanmış yanıtlar aracılığıyla aynı doyumu sağlayabilir. İkincil pekiştireçler, problemli kullanıma ait belirtilerin ortaya çıkmasını pekiştiren durumsal harekete geçiricilerin gelişmesinde ve sürdürülmesinde yardımcı etkenlerdir (46). Laboratuarda ve klinikte yapılan kontrollü çalışmalar neticesinde, uyuşturucu bağımlılığının edimsel davranış olarak görülebileceğine ve edimsel koşullandırmanın doğrudan uygulanması yoluyla etkili bir şekilde tedavi edilebileceğine dair ikna edici kanıtlar sağlamıştır (129). Edimsel koşullandırma paradigmaları, bağımlılığın doğasını açıklamak için kullanılmıştır. Bağımlılık yapan bir davranış ya da bir ilaç, koşullandırma sürecinde yiyecek ya da seks ile benzer biçimde bir pekiştirec olarak görülür. Bir pekiştireç, eylemde olumlu ya da olumsuz olarak tanımlanabilen, önceki davranışın tekrarlanma olasılığını güçlendiren bir olay olarak tanımlanır (130).

Transteorik modeller

Motivasyonun rolüne ilişkin algıdaki değişim, transteorik modelin ortaya çıkmasından büyük ölçüde etkilenmiştir. Bireylerin değişime hazır olma durumuna ilişkin bu teorik bakış açısı, uygulayıcıların değişim motivasyonunun şekillendirilebilir, dinamik ve doğrusal olmayan bir süreç olabileceğini fark etmelerine yol açmıştır (131). Transteorik model, davranış değişikliğinin bütünleştirici özelliğiyle birlikte insanların bir problem davranışı nasıl değiştirdiğini ya da kişilerin olumlu bir davranışı nasıl kazandığını açıklar. Bireyin karar vermesine odaklanan ve kasıtlı bir değişim modelidir. Ayrıca ergenler arasında da sigarayı bırakmanın belirleyicilerini incelemek için yaygın olarak uygulanan ve sıklıkla kullanılan bir modeldir (132). Genel olarak bağımlılıkta; öz kontrol kaybı, duygudurum dalgalanması, basmakalıp davranış ve duygusal/motivasyonel çatışma durumları görülmektedir. Transteorik modele göre; yoksunluk ve eklemeli davranış kontrolü, mutlaka hedef uygulamalardan kaynaklanan zevkle değil, bu uygulamaların yoğunluğu ve sıklığı, stres seviyeleri ve bireysel psikolojik problemlerle birlikte bütünsel açıdan ele alınmalıdır (133).

Bağımlılığın Biyolojik/Hastalık Modeli

İnsan beyni psikoaktif maddelere karşı hassastır. Beyin hastalığı bağımlılık modeline (BDMA) göre, madde bağımlılığı kronik, tekrarlayan bir beyin hastalığıdır. Model aynı zamanda ikiz çalışmalarda bağımlılık üzerine yapılan genetik araştırmalarla da destekleniyor, yalnızca artan bağımlılık riskinin (nüfus düzeyinde) kalıtsallığını göstermekle kalmıyor, aynı zamanda genomdan davranış kalıplarına karşılık gelen biyolojik yolları öneriyor. Bununla birlikte, sinirbilimsel bilim kanıtlarının çoğu, kronik uyuşturucu kullanıcılarının beyin süreçlerindeki değişikliklere dayanmaktadır. Ancak kişi, kronik ağrı hastaları gibi, kimliğine ve uzun vadeli hedeflerine faydalı olan şeylere fiziksel ve psikolojik olarak bağımlı olabilir. Bağımlılıkla ilişkili ahlaki damgalamayı azaltma konusundaki orijinal mantığına rağmen bilim dünyasında tartışılan bir modeldir ve birçok ampirik ve normatif zorluklar ile karşı karşıyadır. BDMA, önemli sosyal ve kültürel bağlamsal değişkenlerden yoksun, yoksullaştırılmış ve indirgemeci bir bağımlılık anlayışına yol açmakla suçlanmaktadır (134). Bilinen bağımlılık yapan tüm ilaçlar, dopamin salınımında keskin artışlara neden olarak beyindeki ödül bölgelerini harekete geçirir (135). Bununla birlikte, dopamin hücreleri, onu daha fazla sürdürme dürtüsünü doyuran "doğal bir ödülün" (örneğin, yiyecek veya cinsellik) tekrar tekrar tüketilmesinden sonra ateşlenmeyi durdururken, bağımlılık yapan ilaçlar doğal doygunluğu bozar ve doğrudan dopamin seviyelerini artırmaya devam eder (134).

Bağımlılığın Psikodinamik Kuramı

Freud ve Abraham bağımlı kişiliği, "oral-alıcı" karakterini, gelişiminin oral veya emme evresinde aşırı düşkünlük veya ihmal edilme nedenleriyle açıklamıştır (136). Psikodinamik teorinin önemli bir gücü, ebeveyn-çocuk etkileşimleri sırasında başlayan kişilerarası içsel faktörlere ve gelişim süreci boyunca davranışta kendini gösterebilecek faktörler olan bilinçsiz motivasyonların ortaya çıkışına odaklanması olmuştur. Genel olarak, modern psikodinamik teoriler (esas olarak vaka çalışmalarına dayalı), bağımlılığa yol açan birbiriyle ilişkili üç faktör olduğunu öne sürer: a) Az gelişmiş ego işlevleri ve savunma mekanizmaları; b) İçsel nesnelerin yatıştırıcı niteliklerinin simgelenmesinde bir başarısızlık ve c) Jouissance (tr. zevk) biçiminde zevke doğru sapkın bir konumlandırma(137). Freud (1937) egonun, bağımlılığı olan hastalarda yaygın olarak inkar, idealleştirme, yansıtma ve özdeşim kurma savunma mekanizmalarına başvurduğu bilinmektedir (138). Bu nedenle, böylesine kırılgan bir çekirdek ego, İdin hedonik talepleriyle karşı karşıya kaldığında, örneğin psikoaktif ilaçlar satın alarak ve tüketerek ya da kumar, seks, aşırı yemek yeme gibi davranışlarda bulunarak taleplere boyun eğebilir (137–139). Beres ve Joseph (1970), Kohut (1979), Stren (1983) Nesne ilişkileri perspektifi, bağımlılık kırılganlığını anlamak için, gelişimin ilişkisel ve temsili yönlerine odaklanmanın gerekli olduğunu, burada zihnin zamanla diğerleriyle, özellikle erken dönemlerinde bakıcılarla birlikte geliştiğini öne sürmüşler. Deneyim yoluyla, bu etkileşimler çocuğun iç dünyasında zihinsel temsiller veya içsel nesneler olarak gömülü hale gelindiğini belirtmişlerdir. Bağımlılığı olan bireyler, iyi nesnenin yatıştırıcı niteliklerini taklit etmek ve üzücü kötü nesneyi "dışlamak" için bir "dış düzenleyici" (yani uyuşturucu) arayabilir (137,140). Bailly (2009), Fink (1999), Lacan (1964) Bireyin toplumsal sözleşmeye, toplumdaki ötekilik kavramına ve en önemlisi, keyfine aşırı düşkünlüğün yasaklanması (yani hadım edilme) ile ilgili olarak kendini öznel olarak konumlandırma biçimi, farklı kişilik yapıları ve psikopatolojiler oluşturur. Louse (2002) Bireyler halüsinasyonlar, birbiriyle yarışan düşünceler, kaygı veya korku (yani jouissance) gibi yoğun fiziksel veya psişik semptomlar yaşadıklarında bunalıma girebilir ve kendilerini bu deneyimden korumak için maddeler arayabilirler. Bu anlamda, psikotik tipteki bağımlılıkların, psişeyi yok etmekle tehdit eden aşırı jouissance bozulmalarına karşı emzik olarak maddeleri kullandığı iddia edildiği bilinmektedir. (137).

Ayrıca madde kullanım bozuklukları modern bir psikodinamik perspektifi için, bağımlılık kırılganlığını anlamada yer alan biyopsikososyal denklemi çözmeye önemli bir boyut kattığı bilinmektedir (141).

Hopper'ın daha önceki teorileri kapsayan yakın tarihli bir formülasyonunda, bağımlılık sendromunun ana nedeninin, çeşitli eşcinsel ve normal dışı fantezileri eğlendirmeye ve canlandırmaya ve aynı zamanda bunların sorumluluğunu almaktan kaçınmaya yönelik bilinçdışı ihtiyaç olduğunu öne sürüyor. Hopper'ın teorisinin yeni ve belki de en göze çarpan yönü, bağımlılığı geçmiş travmatik deneyimlerle ilişkilendirmesidir. Bu teori, psikodinamik bakış açısını, psikoloji, nörokimya ve nörolojideki diğer bakış açılarından biriken kanıtlarla güncelleştirir ve madde kötüye kullanımı ve kişilik bozukluklarını travma sonrası sendromun yönleri olarak ilişkilendirir (130).

Nörobiyolojik yaklaşım madde kötüye kullanımı ve bağımlılığına katkıda bulunabilecek biyolojik mekanizmaların tanımlanmasına izin verir. psikodinamik yaklaşım, bağımlılığın ilişkisel ve temsili yönlerini gelişimsel bir perspektif içinde anlamak için alternatif bir çerçeve sağlar. Bağlanma teorisi, bu araştırma hatlarını bir araya getirmek için eşsiz bir fırsat sunabilir ve madde kullanımı, kötüye kullanım ve bağımlılığa yönelik psikolojik ve nörobiyolojik yörüngelerin temelini oluşturan erken deneyimlerle bütünleştirici bir gelişimsel bağımlılık modeli sağlar. Çocuklukta hassas ebeveynlik veya yaşamın ilerleyen dönemlerinde psikolojik müdahaleler yoluyla güvenli bağlanma bağlarını teşvik etmek, yaşam boyu sağlıklı sosyo-duygusal ve motivasyonel büyümeyi teşvik etmek için eşsiz bir fırsat olabilir (137).

2.1.8. Bilişsel-Davranışçı Psikolojinin Bağımlılık İle İlgili Görüşleri

Bilişsel-davranışçı yaklaşım bireyin kendisiyle ilgili düşünce hatalarının ve sağlıksız düşüncelerinin yerine alternatif sağlıklı ve gerçekçi düşünceler geliştirme yöntemiyle psikolojik rahatsızlıkları ortadan kaldıran, yatıştıran yaklaşımları içermektedir. Bu yaklaşıma göre düşünceler duyguları belirlemektedir, bireyin veya danışanın duygularına onun düşünceleri yoluyla ulaşılabilir. Aynı zamanda hatalı inançları veya düşünceleri düzelterek bireyin/danışanın uygun olmayan ve aşırı duygusal tepkileri azaltılabilir (96,142).

İşlevsel olmayan otomatik düşüncelerin, ara inançların ve temel inançların internet bağımlılığının oluşmasında etkisi göz ardı edilemez. Otomatik düşünceler; zihin akışı içinde yer alan ve daha çok duygusal depresif anlarına eşlik eden, ortama ve duruma özgü bilişlerdir. Bunlar kendiliğinden ortaya çıkan yönlendirilmiş veya güdülenmiş düşünce ürünleri değildir. Sıklıkla fark edilmezler; sadece eşlik eden duygu fark edilir; içeriklerine ve anlamlarına göre belli duygularla birleşiktir (143–146). İnterneti kısıtlamak yerine onu kontrol altına alınması gerekir. Bu yüzden İnternet bağımlılığının bilişsel-davranışçı tedavisinde, tedavi hedefleri şu şekilde sıralanabilir; problemin kabul edilmesi, davranışın gözlenmesi ve analizi, zaman

yönetimi, sosyal yaşam aktivitelerinin geliştirilmesi ve tekrarlamanın önlenmesişeklindedir (144,147).

Bilişsel davranışçı terapi (BDT) , madde kullanım bozukluklarının tedavisine yardımcı olmak için kullanılabilecek bir psikoterapi yaklaşımıdır. BDT yaygın olarak depresyon, anksiyete bozuklukları, fobiler ve diğer zihinsel bozuklukları tedavi etmek için kullanılır. Aynı zamanda alkolizm ve uyuşturucu bağımlılığının tedavisinde de son derece etkili olduğunu göstermiştir. BDT, insanların madde kullanımına katkıda bulunabilecek olumsuz ve kendi kendini yitiren düşünce ve eylemleri daha iyi tanımlamayı öğrenmelerine yardımcı olur. Uyuşturucuya bağımlı kişilerin yoksun kalmasına yardımcı olmak için kısa vadeli, odaklanmış bir terapötik yaklaşımdır. Marlatt bağımlılıkla ilgili dört bilişsel teori belirtmiştir. Bunlar; a) Yeterlilik hissi ve kendine güven, b) Sonuçlara dair beklentiler, c) Nedensel olarak atfedilenler ve son olarak d) Karar verme metotlarıdır. Aynı zamanda BDT'nin madde bağımlılığı tedavisinde önemli bir seçenek olduğu bilinmektedir (96). Son olarak bağımlılık, çok zor tedavi edilen ve arkasında ağır kişilik patolojileri olan yapılardır. Bu yüzden bağımlılığı tedavi etmek için kişilik yapısı, bağımlılığı oluşturan dinamikler, ego gücü ve motivasyon üzerine çalışılması gerektiği düşünülüyor (148).

2.1.9. Yapılandırmacı Psikolojinin Bağımlılık İle İlgili Görüşleri

Yapılandırmacılık kişinin "zihinsel yapılandırmacılık " sonucu oluşan bilim temelli bir öğrenme yaklaşımı olduğu bilinmektedir. Yapılandırmacılık en genel ifadeyle; gerçekliğin, bilginin, insanın ve bilimin doğasına dayanır. Yapılandırmacılık yaklaşımında amaç, öğrenenlerin önceden belli bir sıralamaya göre belirlenmiş amaçlara ulaşılmaya rehber olmak değil, öğrenen bilgilerin zihinsel olarak kişisel gerçekleri anlamlandırmalar için öğrenme fırsatları sağladığı bilinmektedir (149,150). İnşa ettiğimiz kişisel gerçeklikler, doğruluk veya geçerlilik açısından farklılık gösteren çevrenin kopyaları veya temsilleri olarak görülmez. Bunun yerine yapılarımız, asla doğrudan bilemeyeceğimiz bir çevre ve kendi kendini örgütleme kalıplarımızla ilgili olarak değişen uygunluk veya yaşayabilirlik eylemine kılavuzlar olarak görülüyor. Klion (1993) ve Klion ve Pfenninger (1997), kişisel yapı teorisinin bakış açısından çalışarak, bağımlılığın esasen kimyasal olarak bağımlı bir kişinin "temel rolünün" veya benliğinin merkezi bir parçası haline gelebilecek bir rol olduğunu savundular. Bir kişinin hayatındaki birincil anlamlı olay olarak uyuşturucu kullanımı ile bir kişinin kişisel yapılarından ortaya çıkan dünyayla ilişki kurmanın ve onu faaliyetlerinin merkezine alan bir örüntü olduğunu bilinmektedir (151) . Bu yazarlar, bir kişi faaliyetlerini uyuşturucu kullanımına odaklamaya ve uyuşturucuyla ilgili bağlamlarda faaliyet göstermeye

başladığında, genellikle açık veya örtülü olarak bağımlı rolünü detaylandırıp genişlettiğini ve kendini başka terimlerle yeniden yapılandırma yeteneğini azalttığını belirtmişlerdir. Klion (1993) "doğal biyokimyasal özellikleri nedeniyle, kötüye kullanılan ilaçların tipik olarak oldukça pekiştirici olduğunu" ve uyuşturucu kullanımının bir "haz" ve "duygusal doğrulama" biçimi olarak hizmet edebileceğini ve bunun yanı sıra onunla başa çıkmak ve onu geçersiz kılmak için aracı olarak kullanıldığını açıklar. Bu bakış açısından duygular, yorumlamamızın etkinliği hakkında geri bildirim olarak görülüyor (152).

Kelly (1955) rolü, bir kişinin anlamlandırmasından ortaya çıkan faaliyetlerin örüntüsü olarak tanımlamıştır (47). Fingarette (1988), kimyasal olarak bağımlı bireyler söz konusu olduğunda, yaşamlarını, bağımlılığın "merkezi faaliyeti" veya "temel rolü" olacak şekilde yapılandırdıkları bilinmektedir. Bağımlılık rolü, kişinin kendini ve başkalarını yorumlamasıyla sıkı bir şekilde örülmüş, iyice detaylandırılmış ve her şeyi kapsayıcı hale gelir. Eşzamanlı olarak, bağımlı bireyin kendini diğer roller ve bağlamlarda inşa etmesi azalır. Bağımlılık yapan madde kötüye kullanımı, tipik olarak, bireyin işleyişinin ve deneyiminin birçok alanı üzerinde derin bir etkiye sahiptir (151).

2.1.9.1. Rol Kısıtlaması ve Ayrıntılı Seçim

Bağımlı kişiler genellikle kendilerini bir bağımlı rolüne saplanmış bulurlar. Bağımlı olmayan rollerde algılanan çok az detaylandırma potansiyeli vardır, çünkü mevcut referans çerçevesinin dışında kendini veya başkalarını anlamlandırmanın bir yolu yok gibi görünmektedir. Psikolojik olarak, eğer uygun bir alternatif tasarlanamıyorsa, değiştirmek neredeyse imkânsız görünebilir. O halde görünen tek seçenek, bağımlılığın devamı gibi görünüyor.

Bu durumu anlamaya yardımcı olmak için, Kelly, insanların kendi yapı sistemlerini daha iyi tanıma ve genişletmek için daha fazla geliştirmesine imkan tanınmalı, seçimleri ve aldığı kararlar davranış sonuçlarını etki ettiğini dile getirmiştir. Bağımlı kişilerin, madde bağımlılığının normatif olduğu bağlamlara yönelmesi ve bağımlı rolünün sürdürülmesini destekleyen doğrulamaları toplaması muhtemeldir. Bu şekilde bakıldığında, bağımlı rolünde kök salmış mevcut anlam sistemini korumak için bir seçim yapılıyor, çünkü başka hiçbir alternatif mümkün görünmüyor. Ne yazık ki, bu rolün hayati bir yönü, hem rolün doğal sınırlamalarını hem de potansiyel alternatif büyüme ve değişim yollarını gizleme eğiliminde olan bir davranışı (ruh halini değiştiren maddeler kullanarak) içerir. Bu, psikolojik bozukluğun ayırt edici özelliklerinden biri olan geçersizleştirilmiş bir yapı sisteminin sürekli

kullanımına neden olur. Bağımlı bireyler, daha sonra, kendilerini devam eden bir yapı geçersizliği, duygusal uyarılma ve sarhoşluk döngüsünde sıkışmış bulurlar(151).

2.1.9.2. Kişisel Yapılar Kuramı/Teorisi(PCT) ve Önermeler

En kapsamlı ve bütünleşik yapılandırmacı kişilik teorisi, 1955'te Amerikalı psikolog George Kelly tarafından geliştirildi; iki ciltlik eseri Kişisel Yapıların Psikolojisi hayati ve temel bir metin olmaya devam ediyor. Kelly'nin çalışması paradoksal bir şekilde, yurtdışındaki daha geniş ilgiye rağmen Amerika Birleşik Devletleri'nde etkili olmasına rağmen yeterince takdir görmedi. Bununla birlikte, PCT'ye artan ilgi, bu karmaşık ancak pragmatik teorinin olgunlaşması için uygun bir iklim önermektedir. Kelly'nin temel felsefi ve epistemolojik konumu, yapıcı alternatifçilik üzerine kuruludur. Bireylerin sistematik olarak olayları anlamayı kolaylaştıran benzersiz bir dünya görüşü oluşturmasını ve gözden geçirmesini önerir (153). Bireyin sorunlarına ilişkin mevcut anlayışına odaklanmanın kritik doğasını yansıtır. Kelly, "Bir bireyin sorununun ne olduğunu bilmek istiyorsanız, ona sorun; o size söyleyebilir" vecizesini sunmuştur. Bu ışıkta terapi, bu yapıları ayrıntılı olarak inceleme, alternatiflere işaret etme ve dünyaya daha uyumlu yolların gelişimini teşvik etme süreci haline gelir.(151)

Kelly, kişilerin bulundukları çevreyle bağlantılı algı ve yorumlarına değinilen bir kuram geliştirmiştir ve insanları gündelik yaşantılarında birer bilim insanı olduğu görüşünü ileri sürmüştür. George R. Kelly 1955 yılında Kişisel Yapıların Psikolojisi adlı eserine yayınladığında pek de dikkat çekmemiştir. Bunun nedeni o dönemde davranışçılığın ön planda olduğunu, düşünme ve anlama süreçlerinin odağında olan bilişsel açıklamaların kendine yer bulamadığı bir dönem olmasıdır. Son yıllarda bilişi incelemenin artmasıyla kişisel yapılar kuramı yeniden gündeme gelmiştir. İnsan kişiliğine değinilirken yapı terimi kullanmıştır. Kelly, insanların bir olayı ya da nesneyi yapılandırırken bu süreçte ilk olarak kişilerin bir beklenti içerinde olduklarını söylemiştir. Geçirilen yaşantı neticesinde beklentileri onaylandığında var olan yapı sistemleri korunur ya da beklentileri yanlışlandığında yapısal seçenek gerektirdiği gibi mevcut olan yapı sisteminde değişikliğe gidilir. Yani kişiler daha kullanışlı olan bir bakış açısını tercih eder. Kelly kuramında merkezde tuttuğu temel varsayımı, yapı sisteminde olaylara bağlantılı bir öngörü (beklenti) aracılık etmektedir. Kelly (1955;1991), yaşam ve dünya ile bağlantılı yapısal alternatifliğe ilişkin temel sayıtlıları;

- İnsanın ve dünyanın dünyaya dair ilişkilendirdiği yapılandırması sahicidir,
- Dünya hareketlidir ve sürekli bir değişim algısı içerisindedir,
- Yaşam, zamanın akışı içerisinde ele alınması gereken bir süreçtir,

- İnsan sadece çevreden etkilenen bir canlı olmadığını, bununla birlikte çevresini etkin bir biçimde yapılandıran bir canlıdır. Kelly, kuramının temelini 11 önerme üzerine inşa etmiştir (50).

Yapılandırma Önermesi (Construction Corollary): Kelly, birey benzerlerini yapılandırarak olayları önsezer. Kelly'e göre(1995,1991) somut olan bir olay hiçbir zaman kendisini tekrarlamaz ve tam tersi durumunda bu olay tekrarlanırsa kimliğini yitirir. Birey dünyaya ilişkin, kendisine ilişkin, çevresine ilişkin algısını her seferinde geliştirmeye ve iyileştirmeye odaklanır. Bunun neticesinde kendisine olan güveni artar, kestirilebilir bir yaşam alanı oluşturmaya odaklanır. Aslında bu önerme, olayların öngörülmesi ve kontrol edilmesine aracılık eder (50).

Kişisellik önermesi (Individuality Corollary): Kelly**,** kişiler, bir olayı durumu yapılandırma sürecinde farklılık gösterir. Bunun sebebi bireylerin maruz kaldığı tecrübelerin birbirinden farklı olmasıdır. Bu yüzden herhangi bir olay karşısında aynı benzer kişisel yapılar kullanarak değerlendiremez ve bireysel farklılıklar nedeniyle iletişim hiçbir zaman kusursuz olmayacaktır. Kişisel önerme temelinin bireylerin nesne ve olaylara ilişkin dizaynları benzersiz olduğunu açıklar (9,50)

İkilik önermesi (Dichotomy Corollary): Kelly, kişiler olayları yanlış olmadan kendisine has bir şekilde ardı sıralı ilişki içerisinde olan bir yapılandırma süreci geliştirir. Kelly kişisel yapıların ikileşim doğasının önemi üzerine durmak için, onların ikili(bipolar) yapı olduğun söylemiştir. Yani beyazın olduğu yerde, siyahın; neşenin olduğu yerde, üzüntünün; yaşamın olduğu yerde, ölümün olması gerekmektedir. Eğer herkes mutlu olsaydı, mutlu olma bir anlam ifade etmeyecektir. Mutlu olmanın bir anlam ifade etmesi için mutsuz olan kişilere gereksinim vardır. Şayet bir bireyin kendisine ilişkin yapısı korkusuz ise bu yapıyı korku yapısına da gereksinim duyar. Kelly'nin yapılandırmacılığı, dünya üzerindeki inançların sübjektif ve görece olduğunu öne sürmektedir (50).

Örgütleme önermesi (Organization Corollary): Kelly, her kişi olayları doğru bir biçimde ön sezebilmek için olaylar arasında sıralı bir yapılandırma süreci geliştirir. Bireyler yaşadıkları olayları, problemleri önem ve ilişkililik düzeylerine göre bir yapılandırma süreci geliştirirler. Kelly, kişinin sahip olduğu yapıların birbirinden bağımsız olmadığını, tam tersi bu yapıların birbiri ile sıralı bir ilişki içerisinde olduğunu ifade etmektedir. Kelly'e göre insanların farklı davranışlar göstermesinin nedeni kendine özgü yapıların geliştirmesidir.

Özellikle kendi yapılarını oluşturan bireyler, kendi hayatlarını kontrol altında tutma gücünü elde etmektedir (50).

Bölümlendirme önermesi (Fragmentation Corollary): Kelly, bireyler birbiriyle uyumlu olmayan bir takım yapılandırma alt sistemlerini sıralı bir şekilde çalıştırabilir. Kişilerin farklı dönemlerinde birbiriyle zıtlaşan yapılar kullanabileceğini, bu yüzden de tutarsızlıklar görebileceğine vurgu yapmıştır. Bu tutarsızlılıkların kaynağı kişinin büründüğü farklı roller olduğunu göstermektedir. Misal, bir kişi; hem kadın, hem eş, hem anne, hem kız evlat, hem de öğretmen olabilir. Bununla birlikte belirli politik, etnik, dini ve edebi kişilikleri olabilir. Yani günlük sosyal hayatta bir sürü rollere girebilir. Girilen tüm rollerde tam anlamıyla aynı kişi olamayız. Bir ebeveyn çocuğuna bir yetişkin gibi davranır, çatışma durumunda da bir çocuk muamelesi yapabilir. Yapılan bir çalışmada aynı kişinin dakikalar içinde iki farklı yerde farklı davranım durumlarını ortaya koyabildiğini fark edilmiştir (50).

Ayarlama önermesi (Modulation Corollary): Kelly, bir bireyin yapılandırma sisteminin değişkenliği, kişisel yapılarının makul gördüğü derecede sınırlılık olduğunu belirtir. Bireylerin kendi yapılarını inceleme genişliği, onların hâlihazırdaki yapılarının değişkenliyle ilişkili olduğunu kabul eder. Eğer bir yapıya yeni yapılar ekleniyorsa bu onun esnek olduğunu göstermektedir. Esnek olmayan yapılar yeni kavramları reddeder. Esneklikten uzak katı yapılar genişlemezler (50).

Seçim önermesi (Choice Corollary): Bir birey, iki uçlu bir yapıda kendi sistemini kurma ve geliştirme ihtimali daha yüksek olan seçeneği tercih eder (47). Seçim kavramı, kişilere farklı alternatifler sunarak eylemlerini seçtikleri geniş bir yelpaze varsayar. Hem kişinin yapabileceklerine bir sınırlama koyar hem de yapabileceklerinin arasından kendisinin en çok ihtiyaç duyduğu farklı alternatifler sunar (154). Kişinin deneyimleri ya da davranışlarıyla her ne kadar gerçeklik aracılığıyla sınırlasa da; bu gerçekliğin ne olursa olsun değerlendireceği kişinin tercihine bağlıdır. Kişi kendisine en çok fayda sağlayan yorumu elde etmeye çalışır. Ancak kişi tercihini yaparken bağımsız mıdır? Kelly'nin özgürlük ile ilgili bakışı görecelidir (50). Bireyler özgürlükten yoksun değildir. Sadece bazılarımız diğerlerine nazaran daha bağımsızdır; bazı hallerde diğer hallere göre daha özgürüzdür ve yine bazı yapılar diğer bazı yapılara göre daha fazla özgürüzdür (155).

Genişlik önermesi (Range Corollary): Kelly "bir yapı sadece sınırlı olaylar dizisini ön görmek için uygundur."(50). Her yapı her durum için kullanışlı değildir ve kişiye özgü yapılar sınırlıdır. Bir durum için geçerli olan bir yapı diğer bir duruma geçerli olmayabilir (50,156).

Deneyim önermesi (Experience Corollary): Kelly, bireylerin yaşam boyu devam eden tecrübelerine tabi olarak, kişisel yapı sistemleri devamlı bir şekilde değişime maruz kalır. Şöyle ki, bir birey yaşamı süresince yaşadığı olayları bir biçimde muhakeme ederek anlamlandırır ve düzenler. Oluşturduğu ve sonraki yaşamında neler meydana gelebileceğini öngörmek için deneyimleri sonucu meydana getirdiği bu yapıları uygular (50).

Benzerlik önermesi (Similarity Corollary): Bireyin tecrübe yapılandırması, bir kimsenin kişisel yapıları başka bir kimsenin kişisel yapılarına ne kadar çok benzerlik yaşanırsa, o bireyin psikolojik durumları da o bireyle o derecede benzerlik olur (47). Bu yüzden bir kişi başak biri ile aynı durumları yaşamak zorunda değil, sadece yaşadıkları tecrübeleri benzer değerlendirme yapmaları yeterlidir. Kelly, iki zıt düşünceye sahip bireylerin olayları hiçbir zaman aynı biçimde yorumlamayacağını söylemiştir (50).

Sosyallık önermesi (Communality Corollary): Birey, diğer bireyin yapılandırma sürecini yapılandırdığı derecede diğer bireyi içeren toplumsal süreçlerde rol oynayabilir (47). Kelly, bir bireyin onun dünyayı nasıl yapılandırdığının anlaması, onun başka birinin davranışına kavuzluk etmesidir. Yani, iki bireyin anlaşabilmesi için benzer yapıları uygulaması gerektiği değil; birbirlerinin yapılandırma şekillerini kavrayabilmede ortak fikirde olabilmektedir. Bu önerme gereğince anlamlı düzeyde kişilerarası ilişkilerin meydana gelmesi, iki bireyin benzerliğinden ziyade; bu bireylerin birbirlerinin yapılandırma sistemlerini ifadelendirmek derecelerine bağlıdır (50).

2.2. Ergenlik

2.2.1. Ergenlik Döneminin özellikleri ve Gelişimsel Görevler

Golinko'a göre (1984) adolesence kelimesi Latince kökenli adolescere kelimesinden meydana gelmiştir. Adolescere "büyüme", "olgunlaşma" olarak ifade etmektedir(157). Yapılan bazı çalışmalarda; bireyin bilişsel, fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişiminde, kişilerarası ilişkilerinde önemli değişimlerin gerçekleştiği bilinmektedir (158,159). Buna ek olarak bu dönemin ergenlerde duygusal ve davranışsal problemlerin yoğun bir şekilde yaşadıkları bir dönemdir (160). Ergenlik, stres ve başa çıkma süreçlerinin yoğun yaşandığı, bireyin kimlik arayışı içerisinde olduğu önemli bir gelişim dönemidir. Ergenlik; ilköğretimden ortaöğretime, ortaöğretimden üniversiteye ya da iş yaşamına ve ebeveynlerle birlikte yaşamaktan bağımsız yaşamaya geçişler de dahil olmak üzere bu tür bir dizi geçişlerin içerdiği bir gelişim dönemidir(161). Ergenlik, biyolojik ve sosyal değişimlerin içerisine girildiği bir geçiş dönemidir. Bu değişimler giderek daha karmaşık ve samimi ilişkilerde

gezinmeye dâhil olan sosyal bilişsel süreçler, ergenlik boyunca gelişmeye devam ediyor. Bu yüzden ergenliğin başlangıcı önemli derecede biyolojik bir olayla tanımlanırken, ergenliğin sonu da daha çok sosyal bir olayla tanımlanır(162).

Ergenlerin bu gelişim döneminde ebeveynlerinin, arkadaşlarının ve yakın çevresindeki diğer kişilerin kendisine zıt olan duygu, düşünce ve davranışlarına karşı oldukça duyarlı olduğu bilinmektedir (163). Bununla birlikte bu dönem; büyüme, olgunlaşma ve gelişme açısından son derece önemlidir. Ergenlik dönemi yeni beceri ve kazanımlar edindiği ve bununla birlikte yanlış alışkanlıklara da maruz kalındığı bir dönemdir (164). Ebeveynler ergen çocuklarının arkadaşlık ilişkilerini gözlemleyerek onları riskli davranışlara maruz kalmasını önlemekle birlikte, kendilerinin de onlarla olan iletişimlerini olumlu yönde geliştirme açısından gayret sarf etmektedir(165). Ebeveyninden yeteri kadar ilgi görmeyen ergenin başkasına yönelik davranış problemlerini arttırmış olduğunu, sonraki uygulamalarda da ebeveyn desteğini alan ergenin davranış problemi ve davranış kontrolünü azaltmış olduğu öğrenilmiştir(166). Bu dönemde fark edilen risk alma ve haz arama tutumları, ergen bireylerin bağımlılıklara yetisi artırdığı görülmüştür(167).

Havighurst' e göre (1948) gelişim görevi; bireyin yaşamının belirli bir döneminde ortaya çıkan, başarılı bir şekilde başarılması onun mutluluğuna ve sonraki görevlerde başarılı olmasına, başarısızlığında ise sonraki gelişim görevlerinde zorluklar yaşamasına neden olur. Yani bireyde mutsuzluğa, toplum tarafından onaylanmamasına yol açan bir görevdir. Gelişim görevi; genellikle fiziksel olgunlaşma, kültürel süreçlerin baskıları ya da ortaya çıkan kişilik bu faktörlerin etkileşiminden kaynaklanabilir(168,169).

Havighurst' e göre(1952) gelişim görevleri: 1) Genç ergenlerin kendilerine ve kültürel kimliklerine yönelik sağlıklı tutumlar geliştirmeleri gerekir. Bireysel farklılıkları ne olursa olsun, genç ergenlerin olumlu benlik saygısı, kültürel ve cinsiyet kimlikleri, cinsel yönelimlerine yönelik tutumlar geliştirmesi ve kendisini iyi hissetmesi gerekir. Kuşkusuz, bireyin kendisi ve kültürü hakkındaki fikirleri, akademik başarı, sosyal gelişim, okul yaşamı ve hayata dair önemli roller üstlenmektedir. Benlik ve kültürle ilgili görüşler erken ergenlik döneminde oluşmaya başlar ve ömür boyu sürebilir. 2) Genç ergenler, diğer kültürlerden ve her iki cinsiyetten akranlarıyla olumlu bir şekilde sosyalleşmeyi istemeli ve yapabilmelidir. 3) Genç ergenlerin sosyal gruplara karşı olumlu tutum ve davranışlar geliştirmesi gerekir. Genç ergenler, gelişim hızlarına bağlı olarak, bir bütün olarak kültürel gruplara, dini kuruluşlara, farklı cinsel yönelimlere sahip gruplara ve farklı sosyoekonomik sınıflardan insanlara karşı kişisel tutum ve bakış açısı geliştirirler. 4) Genç ergenlerin sosyal olarak sorumlu ve kabul edilebilir davranış sergilemeleri gerekir. Yani medeni, nazik ve sosyal olarak kabul edilebilir

bir şekilde davranma arzusunu ve yeteneğini geliştirmektir. Aynı zamanda ırkçılığa, ayrımcılığa ve adaletsizliğe karşı durmayı da içerir(170).

2.2.2. Ergenin Aile İçi İlişkileri

Gelişim araştırmacıları, ergenlerin benlik kavramlarını nasıl geliştirdiklerini ve benlik farkındalıklarının başkalarıyla, özellikle aile üyeleriyle olan ilişkilerini nasıl etkilediğini açıklamaya odaklanmışlardır(171). Bireyler, birçok temel şeyi aile çevresinden edindiğinden dolayı aile içindeki psikososyal ilişki örüntü durumu ergenlerin davranışlarına, inançlarına, iletişim tarzlarına, tutumlarına yansıttığından kişilik özellikleri geliştirmelerinde aile yapısı önemli bir etkiye sahiptir. Tarhan (2007) ye göre aile içi ilişkiler, bireyin psikososyal gereksinimlerinin karşılanması ve topluma sağlıklı bireyler kazandırılması açısından son derecede önemlidir. Gerçek şu ki bireyler, fiziksel ve psikolojik gelişimlerini en verimli biçimde ebeveynlerinin yanında tamamlar. Her kişi doğumundan her iki ebeveynin ilgisine, sevgisine ve şefkatine gereksinim duyar (172). Ebeveynler, çocuklarını daha çocukluktan itibaren, yeterince ilişkiler örgüsü içermeyen bir yaşamın içerisinde yetiştiklerinde çocuğun toplumdan soyutlamasına neden olur. Bunun yanında sevme içgüdüsü aile çevresinde gelişemeyen çocuklarda söz konusu içgüdünün sonraki gelişim dönemlerinde zorla uyandırılması gibi sakıncalı bir durumla karşılaşılır. Görülen o ki ihmal gerek aile içinde, gerek okulda ve gerekse yaşamın her alanında yaşanmaktadır. Aile içerisinde yeterince sevgi görmeyen ve ihmal edilen çocuk, bu eksikliği yaşamının tüm alanlarında onu hissedecektir. İnsan soydaşlarını zerrece umursamayan bir tipin sık sık bir yerde ön plana çıktığı görülür(173). Aile üyelerinin birbirleri arasındaki etkili etkileşimler kişinin benlik saygısının gelişimi için önemli bir bağlamdır. Ebeveynlerin çocuklarına yönelik desteği ve katılımı ile çocuklarına özerklik ve özgürlük verme konusunda ebeveynlerin istekliliğinin, çocuklar arasındaki yüksek benlik saygısı ile pozitif ilişkili olduğuydu. Aile üyeleri arasında birbirlerine karşılıklı olarak destekleyici duygu, tutum ve davranışların açık ve sık iletişim kurması, bireyin benlik saygısı açısından kritik bir öneme sahiptir (174). Aşırı baskıcı-zorlayıcı ebeveyn tutum ve davranışların yanında ebeveynlerin sert ve tutarsız disiplini ve denetiminin yetersiz olması nedeniyle ergenlerde saldırganlık ve dışsallaştırma davranışları görülebilir. Bu tür zorlayıcı aile ortamlarından gelen çocuklar, düzensiz ve saldırgan davranışlar gösterebilir. Saldırganca davranışlar genellikle ergenin antisosyal akranlarla ilişkiye yol açan ve ergenlik döneminde daha ciddi dışsallaştırma davranışlarının gelişmesi için daha büyük risklere yol açan sosyal ve akademik becerilerden yoksun kalmasına neden olmaktadır (175). Dışlanan ergen çocuk, internet üzerinden kendini ifade edecek paylaşımlar

yaparak yeni bir ortamda popüler olmak için girişimlerde bulunur. Ergen kişinin sosyal gelişimi ile ilgili olan ihtiyaçlarının gerçek ortamda değil sanal âlemde gidermesi, internetin daha da cazip olmasına neden olduğu bilinmektedir (176) .

2.2.3. İnternet Bağımlılığı ve Aile

Aile faktörlerinin ergen İnternet Bağımlılığı (İB) veya Patolojik İnternet Kullanımı (PİK) 'nın başlangıcında ve yoğunlaşmasında önemli bir rol oynayabileceği fikri, son yıllarda önemli teorileştirme ve ampirik çalışmaların odak noktası olmuştur. Ayrıca, ergenlerde ve genç yetişkinlerde İB/PİK''nın çeşitli şekillerde aile uyumsuzluğuna katkıda bulunabileceği düşünülebilir. İnternetin acıdan kaçma amacıyla kullanılması, internet kullanımının bırakılmasını takiben yoksunluk belirtileri ve yüz yüze sosyal ilişkilerden ziyade İnternet aracılığıyla sosyal etkileşimin tercih edilmesi tolerans ve geri çekilme semptomlarını, zorunlu internet kullanımını ve İB/PİK ile ilişkili kişilerarası, sağlıkla ilgili ve zaman yönetimi sorunlarını beraberinde getirmektedir (177).

İnternet bağımlılığının, akademik ders başarı performansını olumsuz yönde etkiler. Bunun yanında hem fiziksel ve zihinsel hem de kişilerarası ilişkilerde ergenlerin yaşamları üzerinde önemli olumsuz etkileri olduğu bilinmektedir (94,112). Ergenlerin yerleştirildiği sosyal bağlamlar (aile, okul), ergen sağlığını etkileyen kritik güçlerdir. Ebeveynler, çocukları için vazgeçilmez bir sosyal çevre oluşturmaktadır ve aile faktörlerinin internet bağımlılığı üzerindeki etkisi oldukça dikkat çekmektedir (178). İnternet kullanım süresini sınırlamayan ebeveynlere sahip olmanın internet bağımlılığı olma riskini artırıyor (177,179). Ergenlik çağında, aile içi ilişkiler çocukların fizyolojik ve zihinsel gelişimini büyük ölçüde etkiler. Ergenlerin aile işlevselliğinde eksiklik hissettikleri durumlarda, bu eksikliği sanal ilişkilerle aramaya çalışırlar. Gençler, internet aracılığıyla geçici yakınlık, aidiyet ve katılım duygusu bulabilecekleri ilişkiler kurabilirler (180). Bu yüzden ebeveynler aile ortamını çocukları için sıcak, iletişime açık ve çocuklarının her zaman kendilerini güvende hissedebileceği bir ortam hale getirmelidir.

Olumlu aile etkileşimleri, ergenler arasında sosyal sorumluluğun gelişmesine katkıda bulunur. Başkalarına yönelik algılanan ilişki ve inançları yansıtan birbirine bağımlı benlik kurgusu ve sosyal güven, aile uyumu ve sosyal sorumluluk bilinci yerleşen ailelerin sağlıklı aile olduğu bilinmektedir (181).

2.2.4. Ergenin Ebeveynlerine İlişkin Algıları

Bireyleşmenin çocukluktan yetişkinliğe geçişte gerekli bir süreç olduğu ileri sürülmektedir, çünkü çocuğun ebeveynlerinden ayrı bir öz kimlik geliştirmesine ve aynı zamanda önemli tavsiye ve bilgi kaynakları olarak ebeveynlerine bağlı kalmasına izin vermektedir. Psikolojik destek bireyselleşme sürecini karakterize eden ayrılma ve bağlılığın ergenlerdeki bir dönüşümün ürünü olduğunu varsayılmaktadır (182). Ebeveynlerin aile içerisindeki destekleyici iletişim algısı, ergenler arasında sosyal ve başa çıkma beceri algılarının gelişimini ve daha olumlu kimlikleri teşvik eden bir faktör olarak görülmektedir (183). Bireyin kendini kabulü ile başkalarını kabulü arasında bir ilişki olduğunu ve bir bireyin kendisine yönelik tutumlarının, ebeveynleri tarafından kendisine karşı sergilenen tutumlardan etkilenmektedir. Ebeveynin kendini kabulü algısı ile çocuk kabulü algısı arasında tutarlı bir şekilde ilişkili olduğu bilinmektedir (184). Ergenlerin akran onayı yerine ebeveyn onayına daha fazla yatırım yaptıklarına dair kanıtlar var. Josselson (1980)'a göre ebeveyn onayına ilişkin abartılı endişelerin, aşağılık duyguları veya ebeveyn kısıtlamalarına karşı duyulan kızgınlık ile birlikte, genellikle ebeveynlerden ayrılma konusundaki çatışmalara ve ebeveynler arasında huzursuz bir uzlaşmaya işaret ettiğini ileri sürmüştür. Bu da aşırı uzaklaşma ve umutsuz yakınlaşma girişimlerine neden olmaktadır (185). Ergenlik döneminde ergenle ebeveyn arsındaki fikir ayrılıkları artmakta ve dolayısıyla ergen-ebeveyn arasındaki çatışmalar da çocukluk dönemine nazaran daha yoğun bir biçimde yaşanmaktadır (186). Bu dönemde ergen birey, ebeveyninden fikirlerine, duygularına, düşüncelerine ve bireyselliğine saygı duyulmasını beklemektedir. Ergen-ebeveyn ilişkilerinde yaşanan anlaşmazlıkların çoğu ebeveynin ergenlerin günlük yaşamlarını düzenlemesi (ev-okul giriş çıkış saatleri, akranlarla olan sosyal etkinliklerin izlenmesi, odasını düzenleme, telefon-tablet-bilgisayar kullanım süresi, alışverişe yardım etme, kardeşleri ile ilgilenilmesi, okul başarısını artırımı ile ilgili ders çalışmaya teşvik etme vb.) konusunda sorun yaşanmaktadır (187–190). Ergenler ebeveynleri ile sağlıklı bir ilişki kurduklarında, ebeveynlerini "gül", "melek" ve "kahraman" mecazları üzerinde tanımladıklarını, zihinlerindeki anne ve baba algılarının çoğunlukla olumlu olduğunu destekler niteliktedir (191).

2.2.5. Anne Babanın Ergen Çocuklarına İlişkin Algıları

Ebeveyn-ergen arasındaki ilişkileri, ergenin içinde doğup büyüdüğü aile ortamı ebeveynlerin kendi aralarındaki ilişkiler, ergenin beklentilerine uygun bir birey olup olmaması, çocuk sayısı, çocuğun cinsiyeti ve karakteristik özellikleri, ailenin sosyoekonomik

durumu ve kültürel özellikler gibi pek çok etken belirleyicidir (192). Ebeveynlerin çocuklarına karşı belirli bir düzen içerisinde ve tutarlı bir biçimde gösterdikleri davranış örüntüleri, onların algıları ve etkileşimleri konusunda büyük bir rol oynamaktadır. Ebeveynlerin ergen çocuğuna karşı gösterdiği yapıcı tutum ergen çocuğun gelişimini istendik yönde şekillendirirken tersi bir tutum çeşitli problemleri beraberinde getirebilmektedir (193). Ergenlerin gelişiminde sosyal ilişkilerin, özellikle ebeveyn-çocuk ilişkilerinin rolünü son derece önemlidir. Ebeveynlerin özellikle ergen çocuğa karşı gösterdikleri sıcaklığın, gelişmiş çift ebeveyn-çocuk ilişkisine olan ihtiyacı vurgulayarak, aralarında ergen gelişim sonuçlarını etkilediğini bulmuştur(194). Ebeveynleri daha sıcak ve destekleyici olarak algılamak, daha büyük problem odaklı başa çıkma ile ilişkiliydi; Ebeveynleri daha katı ve gözlemci olarak algılamak, düşük duygu odaklı ve bilişsel başa çıkma ile ilişkili olduğu bilinmektedir (195). Ebeveynlerin algısını daha iyi anlamamız için ebeveyn tutumlarını açıklamakta yarar var.

Ebeveynlerin çocuk yetiştirmeye dair tutum, davranış, inanç ve beklentileri ile bunların çocuk tarafından algılanışı olarak tanımlanan ebeveyn tutumları her toplumda çocukların toplumsallaşma süreçlerini belirten ana hedeflerden biridir. Çocuk yetiştirmedeki hedef başarılı, sağlıklı, uyumsal mekanizmaları yüksek kişilik oluşturmaktır. Kişilik kalıtımsal özellikler ile çevrenin sürekli etkileşimi sonucu biçimlenir (196). Çocuğun kendi kendini yöneten, yüksek benlik saygısına sahip, kendini tamamlamış bir birey olarak gelişmesi, büyük oranda ona sunulan fırsatlara ve ebeveyn yaklaşımına bağlıdır. Ebeveyn tutumlarını, "destekleyici", "denetleyici" ve "pasif" olmak üzere üç kategoride tanımlamak mümkündür. 1) Denetleyici yaklaşım; Bu yaklaşım içinde olan ebeveynlerin davranışlarının ortak özelliği, çocuğun tutum ve davranışlarını değiştirme amacını barındırır. Tehdit etmek veya fiziki şiddet göstermek biçiminde olacağı gibi, sevgiyi göstermemek, küsüp iletişim kurmamak ya da küçümseyici karşılaştırmalar yapmak biçiminde de olabilir. Her iki tepkinin de çocuk, hangi davranışın hangi tepkiyi alacağı hakkında bir düşünceye sahip değildir. Bu da çocukta kaygılı bir belirsizlik içinde aşırı isyankâr ya da boyun eğici olması kaçınılmazdır. Bu yaklaşım aslında ebeveynlerin korku temeli inşa ettiği saldırgan tutumun sonucudur. 2) Pasif yaklaşım; ebeveynlerin, çocuğun istekleri ve etkinliklerine karşı "ilgisiz ve kayıtsız" davranışlar gösteren ebeveyn tutumudur. Pasif yaklaşımda ebeveynler, çocuğun olumsuz ve uygun olmayan tutum ve davranışlarına göz yumar, çocuğa sınırsız haklar tanır ve çocuk nerde duracağını bilemez, çocuğun tüm istekleri yerine getirilir. Anne baba ilgisizliğiyle, çocuğun öğretmen ve arkadaşlarına karşı olumsuz davranışı ve yakın çevresindeki eşyalara verdiği zarar arasında yakın bir ilişki bulunmuştur. 3) Destekleyici yaklaşım; çocuğa yakın ilgi göstermek, sözcüklerle ve dokunarak sevgiyi hissettirmek, onunla birlikte ortak aktivitelere

katılmak, çocuğa özgür kendini rahat ifade edebileceği bir ortam hazırlandığı ebeveyn yaklaşım tutumudur. Ebeveynin destekleyici tutumu sayesinde, çocuğun kendini daha iyi tanımasına, dış dünyasındaki fırsatları ve olanakları algılamaya ve keşfetmeye yönelik cesaretlenir. Olumlu ebeveyn, tutarlı ve kararlıdır, kendi içinde özgüvenli ve sakindir. Ebeveynlerinin sözünün ve beklentisinin anlaşılır ve tutarlı olması çocuğun da kendini iyi hisseder ve özgüven kazanmış olur. Bunların sonucunda ebeveyn- çocuk ilişkisi, yetişkin-yetişkin etkileşimine yakın bir ilişki örüntüsü oluşur (197).

2.3. İlgili Yurtiçi ve Yurt Dışı Çalışmalar

Burada ebeveynlik algısı, ergenlerin internet bağımlılığı ve ebeveynlerin çocukları ile ilgili algılarına yönelik yurt içi ve yurt dışı çalışmalar yer verilmiştir.

2.3.1. Ebeveynlik Algısı İle İlgili Yurt İçi Ve Yurt Dışı Çalışmalar

Bu çalışmada ebeveyn algısının incelendiği yurt içi ve yine yurt dışı olmak üzere toplam 7 çalışmaya denk gelinmiştir. Bu çalışmalar incelendiğinde çalışmaların aşağıda yayınlanma tarihlerine göre aktarılmıştır.

Ma ve ark (2009) Kore'de, ebeveyn bağlanmasının ebeveynlik üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya Jeon-buk ilinden W üniversitesinde okuyan 223 öğrenci katılım göstermiştir. Çalışma sonucunda ebeveyn (anne ve baba) bağlanması ile ebeveynlik algısı arasında özellikle ebeveyn iletişimi ve güvenli bağlanma anlamlı düzeyde pozitif bir ilişki bulunmuştur. Buna karşın ebeveyne bağlanmanın izolasyonu ile ebeveynlik algısı arasında negatif bir ilişki bulunmuştur (198).

Öztürk ve Giren (2016), Aksaray il merkezine bağlı çocuğu okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim gören annelerin ebeveynlik algıları ile çocuklarının problem davranışları yaş, eğitim durumu, gelir düzeyi ve çocuk sayısı gibi değişkenler açısından incelemeyi amaçlamıştır. Tarama modeli ve tesadüfî örnekleme yönteminden yararlanmıştır. Araştırmanın bulgularının sonucunda annelerin eğitim durumlarının ebeveynliğe yönelik genel tutumlarını ve ebeveynliğe yönelik ilgilerini anlamlı düzeyde farklılaştığını, annelerin çocuk sayısına göre ebeveynliğe yönelik algıları arasında 4 ve üzeri çocuğu olan anneler lehine anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıktığı bulgulanmıştır. Annelerin yaş gruplarına göre çocuklarının genel problem davranışları ve benmerkezci problem davranışları arasında anlamlı bir farklılık olduğu (genç annelerin çocuklarının diğer annelerin çocuklarına göre daha fazla problem davranışlara sahip olduğu) bulgulanmıştır (199).

Dias ve Maia (2017) mesleki eğitimde ergenlerin ebeveynlik kalitesi algısı, yılmazlık ve okul performansı arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya Portekiz Merkezindeki profesyonel okullara devam eden ve öz-bildirim araçlarına yanıt verebilecek olan yaklaşık üç yüz ergen öğrencinin katılımı ile olmuştur. Ebeveyn sevgisi (düşmanlığa karşı) algısının, ergenin uyumsal gelişiminde olumlu bir rol üstlenebildiğini ve psikolojik sağlamlık kaynakları ile pozitif ilişkili olduğunu göstermiştir (200).

Aydın ve Egin (2018) Zihin engelli, serebral palsili ve otizm spektrum bozukluğu olan çocukların ebeveynlerinin psikolojik dayanıklılıkları ile ebeveynlik kendilik algılarının karşılaştırılması amaçlamıştır. Araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. 334 ebeveynin katıldığı çalışmada, ebeveynlerin 266'sını anneler, 68'ini ise babalar oluşturduğu görülmektedir. Yapılan analizler sonucunda psikolojik dayanıklılık alt boyutlarından olan yapısal stil, gelecek algısı, aile uyumu, kendilik algısı, sosyal yeterlilik, sosyal kaynaklar ile toplam puanda anlamlı bir fark olmadığı bulgulanmıştır. Bunun yanında özel gereksinimli bireylerin annelerinin Ebeveyn Rolüne ilişkin Kendilik Algısı ölçeği puanlarının çocuklarının engel türüne göre de anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Bunun aksine, babalarının Ebeveyn Rolüne ilişkin Kendilik Algısı yeterlilik alt boyutunda sadece çocuğu zihin engelli olan babalar ile çocuğu serebral palsi olanlar arasında selebral palsi olanların lehine anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Aynı zamanda ebeveynlerin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği puanlarının ebeveyn türüne göre; aile uyumu, kendilik algısı, sosyal yeterlilik ve toplam puanda aradaki farkın anlamlı olduğu bulgulanmıştır. Son olarak anne ve babaların Ebeveyn Rolüne ilişkin Kendilik Algıları puanları arasında anlamlı bir fark görülmemiştir (201).

Aydan (2019) özel gereksinimli çocuk ebeveynlerinin yaşamda anlamın varlığı ve yaşamda anlamın aranması ile ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algılarının psikolojik dayanırlıkları ile ilişkisinin incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmanın bağımlı değişkeni ile bağımsız değişkenleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için hiyerarşik regresyon analizi kullanılmış ve çalışmanın İstanbul'da rehabilitasyon merkezlerine devam eden 406 özel gereksinimli çocuk ebeveyni ile gerçekleştirildiği görülmüştür. Araştırma sonucunda ebeveynlerin, yaşamda anlamın aranması, yaşamda anlamın varlığı, rol doyumu ve rol dengelemesi ile Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (PDÖ) toplam puan arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu görülmüştür (202).

Şimşek ve ark (2021) ebeveyn algılarını, bağlanma stillerini ve ebeveyn tutumlarını kesitsel bir çalışma ile incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma Erenköy Akıl Hastanesi Bağımlılık Kliniği'ne alkol kullanım bozukluğu tanısı konan hastalar ile çalışılmıştır. Katılımcıların %21,5'inin depresif dönem ve anksiyete bozukluğu, aynı zamanda katılımcıların %15,4'ünün

psikiyatrik tedavi öyküsü olan çocukları ve 16.%9'unun alkol/madde kullanım öyküsü olan çocukları olduğu görülmüştür. Alkol kullanım bozukluğu (AKB) olan bireylerin kaçınan bağlanma puan ortalamasının daha yüksek olduğu görülmüştür. Buna karşın güvenli bağlanmanın tüm alt boyutlarında, bakım ve korumaya katılan ebeveynlerin kendi ebeveynlerine yönelik olumlu algısı anlamlı olduğu görülmüştür. Güvenli bağlanan ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları incelendiğinde, demokratik tutum ve eşitliği tanıma boyutları istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek görülmüştür. Sonuç olarak ebeveynlik ve bağlanma, bağımlılığın birçok adımıyla ilişkili olduğunu görülmüştür (203).

Karadeniz (2022) kültürümüzde yaşayan genç yetişkin erkeklerin baba kavramını nasıl değerlendirdikleri ve babalığı nasıl algıladıkları araştırılmıştır. Araştırmaya, 402 genç yetişkin erkek katılmıştır. Araştırma sonucunda katılımcıların; %33.3'ü (n= 135) baba kavramını erkeklik olarak açıklamıştır. Katılımcıların %40'ı (n= 165) babalığın otoriter olarak yapılması gerektiğine dair görüş bildirdiği görülmüştür. Çalışma grubunun %61,1'i (n= 248) babalarından ahlaki ve etik değerler öğrendiklerini dile getirdiği görülmüştür. Çalışmaya katılanların % 46,8'sı (n= 190) babaların kendilerini nasıl sevildiklerini hatırlayamadıklarını paylaştıkları görülmüştür. Çocuk yetiştirme tutumlarının ve babalık stilinin önemine dair birçok çalışma/proje yapılsa da bu araştırmada genç yetişkinlerden alınan veriler, hala daha istendik güçlü iletişimin ve etkileşimin sağlanamadığı yönünde bulgulanmıştır (204).

2.3.2. Ergenlerin İnternet Bağımlılığı İle İlgili Yurt İçi Ve Yurt Dışı Çalışmalar

Bu çalışmada ergenlerde internet bağımlılığının yaygınlığını, internet bağımlılığı ile ilgili yurt içi ve yurt dışı alan çalışmaları incelenmiştir. Ergenlerde internet bağımlığı incelendiği yurt içi 6 ve yine yurt dışı 7 olmak üzere toplam 13 çalışmaya denk gelinmiştir. Bu çalışmalar incelendiğinde çalışmaların aşağıda yayınlanma tarihlerine göre aktarılmıştır.

Yen ve ark (2007), Güney Tayvan'da internet bağımlılığı olan ergenler ve internet bağımlılığı olmayan ergenler arasında aile faktörlerinin çeşitliliği ile madde kullanım deneyimi arasındaki farklılıkları incelemeyi amaçlamıştır. Bu araştırmaya yedi ortaokul, altı lise ve dört meslek lisesinden toplam 3662 öğrencinin (2328 erkek ve 1334 kadın) katılımı sağlanmıştır. Çalışmada aile faktörleri arasında; aile memnuniyeti, ailenin ekonomik durumu, ebeveynlerin evlilik durumu, aile içi çatışma sıklığı, ailelerin alkol kullanımı alışkanlığı ve algılanan ebeveynlerin veya bakıcıların ergenlerin madde kullanımına yönelik tutumları üzerine çalışılmıştır. Ergen İnternet bağımlılığı ve madde kullanım deneyiminin aile faktörlerinin benzer olduğunu göstermiştir, bu da İnternet bağımlılığı ve madde kullanımının

davranışsal sorun sendromları grubunda dikkate alınması gerektiğini gösteriyor. Olumsuz aile faktörlerine sahip ergenler için internet bağımlılığı ve madde kullanımına yönelik aile temelli önleyici yaklaşımın uygulanmasının önemli olduğu bulunmuştur (205,206).

Siomos ve ark (2008), Yunanistan'ın Tesalya kentindeki ergen öğrenciler arasında İnternet bağımlılığının yaygınlığını değerlendirmeyi amaçlamıştır. Araştırmaya 85 okuldaki 120 sınıftan yaşları 12-18 arasında değişen 2.200 öğrenci katılımı sağlanmıştır (Yunan ergenler arasında İnternet bağımlılığı prevalansının %8,2 (erkeklerde %6,2, kadınlarda %2) olarak tahmin ediliyor). Araştırma sonucunda cinsiyete göre internet bağımlılığının erkek oranının kadın oranına göre daha yüksek olduğu bulgulanmıştır (207).

Lam ve ark (2009), Bir araştırmada kendi kendine bildirilen anketlerle nüfusa dayalı bir kesitsel anket kullanarak ergenlik döneminde İnternet bağımlılığı ile ilişkili faktörler incelemeyi amaçlamıştır. Çin'in Guangzhou şehrinde ortaokul ve lise öğrenimlerine devam eden yaşları 13-18 arasında değişen ergenler katılımı sağlanmıştır. Araştırma grubunu tabakalı rastgele örnekleme tekniği kullanılarak seçilmiştir. Erkeklerin internet bağımlısı olma olasılığının kadınlara göre %50 daha fazla olduğunu bulunmuştur (208).

Esen ve Gündoğdu (2010), Ergenlerde internet bağımlılığı, akran baskısı ve sosyal destek ilişkisinin incelemeyi amaçlamıştır. Mersindeki çeşitli liselerin 9 ve 10. sınıflarından seçilen 558 ergenin (290 kız 268 erkek) katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Akran baskısı düzeyleri düştükçe ergenlerin internet bağımlılığı düzeylerinin de azaldığını, aile ve öğretmen desteği arttıkça internet bağımlılığı puanlarının düştüğü gözlenmiştir. Ayrıca, internet bağımlılığı puanlarının cinsiyete göre değiştiğini, kadınların internet bağımlılığı puanlarının erkeklerden daha düşük olduğu görülmüştür. Öte yandan, internet bağımlılığı puanları ile arkadaş desteği arasında herhangi bir ilişki tespit edilmemiştir (209).

Pace ve ark (2014), Mizaç ve aile işleyişi boyutlarının ergenlerin İnternet bağımlılığına benzersiz ve ortak katkısına odaklanarak mizaç ve aile işleyişi arasındaki ilişkileri araştırmayı amaçlamıştır. Çalışmaya yaşları 15 ila 17 arasında değişen 320 ergenin (164 erkek ve 156 kız) katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucu, ailenin duygusal katılımının, mizaçtaki kontrol eksikliği ile İnternetin belirginliği arasındaki ilişkide düzenleyici bir rol oynadığı tespit edilmiştir. Öyle ki, mizaçtaki hem düşük hem de yüksek kontrol eksikliği seviyelerinde, ailenin duygusal katılımı yüksek olduğunda internet belirginliği daha düşük olma eğiliminde olduğunu, ailenin duygusal katılımı düşük olduğunda internet belirginliği daha yüksek olduğu görülmüştür (210).

Chang ve ark (2015), Ebeveyn arabuluculuğu ile İnternet bağımlılığı arasındaki ilişkileri ve ergenler arasında siber zorbalık , madde kullanımı ve depresyon ile olan

bağlantıları incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma anketine 2013 yılında Tayvan'da 1808 ortaokul (7,8 ve 9.sınıflar) öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonucunda düşük ebeveyn bağlılığı algılayan ergenlerin internet bağımlılığına sahip olma, siber zorbalık yapma, sigara içme ve depresyon yaşama olasılıkları daha yüksek iken, yüksek ebeveyn bağlılığı algılayan ergenlerin internet bağımlılığına sahip olma, siber zorbalık mağduriyeti yaşama ve suç işleme olasılıkları daha düşük olduğu görülmüştür (211).

Shek ve Yu (2016), Hong Kong'da 6 yıl boyunca toplanan 6 dalga veriyi kullanan öncü bir girişim çalışma yapmıştır. Bu araştırmanın temelinde ergen İnternet bağımlılığının yaygınlığı, değişimi ve korelasyonları incelemeye amaçlamıştır. Hong Konglu ergenlerde internet bağımlılığının yaygınlık oranları lise yıllarında %17 ile %26.8 arasında değişmektedir. İnternet bağımlılığı davranışı ile İnternet bağımlılığı yaygınlığı oranı erkek öğrencilerin, kadın öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca boylamsal veriler, aile ekonomik dezavantajının gençlerin İnternet bağımlılığı için bir risk faktörü olarak hizmet etmesine rağmen, aile bütünlüğünün ve aile işleyişinin internet bağımlılığı üzerinde etkilerinin önemli olmadığını bulgulanmıştır (212).

Beyazit ve ark (2017), Ergenlerde internet bağımlılığı ile siber zorbalık davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklem grubunu İstanbul ilinde farklı liselere devam eden 239 ergen oluşturmaktadır. Ergenlerde internet bağımlılığını değerlendirmek için, siber zorbalık davranışlarını değerlendirmek için "Siber Zorbalık Ölçeği" ve "internet bağımlılığı ölçeği" kullanılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda, siber zorbalık ile internet bağımlılığı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu yordamaktadır (213).

Doğan (2018), Ergenlerin internet bağımlılığı düzeyleri ile değer yönelimleri arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma Afyonkarahisar ilinde bulunan beş farklı lisede öğrenim görmekte olan 134'ü kadın (% 48,6), 142'si erkek (% 51,4) olmak üzere 276 lise öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, internet bağımlılığı ile "güç, hazcılık, uyarılım" değerleri arasında pozitif; "evrensellik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyma ve dindarlık" değerleri arasında ise negatif yönlü anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir (214).

Hidayat ve Nurhayati (2019), Ergenlerde çevrimiçi sosyal etkileşimin internet bağımlılığı üzerindeki etkilerini belirlemeye amaçlamıştır. Purbalingga/Endonezya bölgesinde yapılan bu araştırmaya yaşları 15 ila 18 yaş aralığındaki 70 ergenle gerçekleştirildi. Araştırmanın sonucunda çevrimiçi sosyal etkileşimlerin, internet bağımlılığı üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu göstermiştir. Buna rağmen, ergenlerdeki internet bağımlılığı sadece çevrimiçi sosyal etkileşimden kaynaklanmadığını, bu bağımsız değişkenin dışında söz konusu bağımlı değişkeni yordayan diğer faktörlerin oranı % 64.9 olduğu görülmüştür (215).

Coşkun ve ark (2021), Ebeveynlerin aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumları ile ergenlerin internet bağımlılığı arasındaki farkı incelemeyi amaçlamıştır. Nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya 101 ebeveyn ve yaşları 12 ila 18 yaş aralığındaki 101 ergen olmak üzere toplam 202 kişi katılmıştır. Yapılan çalışmada ebeveynlerin aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumu ile ergenlerin internet bağımlılığı arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir (216).

Aksoy ve Ünübal (2021), Ergenlerin internet bağımlılığı ile şema mekanizmaları arasındaki ilişkinin araştırılması amaçlanmıştır. Araştırmada ilişkisel tarama modeli esas alınarak yapılmıştır. Çalışmaya Özel bir Anadolu Lisesindeki 148 gönüllü yaşları 14 ila 18 yaş aralığındaki 75'i kız, 72'si erkek, 1 kişide cinsiyetini belirtmemiş toplam 148 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. İnternet kullanım özellikleri ile internet bağımlılık ölçeğine göre belirlenen gruplar arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, internet bağımlılığı ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık görülmezken, yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak çalışma grubunda yer alan ergenlerin 18 uyumsuz şema ile internet bağımlılığı arasında kusurluluk, yetersiz özdenetim ve boyun eğicilik şemaları açısından pozitif yönlü orta kuvvetli anlamlı bir ilişki görülmüştür (217).

Metin ve ark (2022), Türk ergenlerinin internet bağımlılığı ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişkinin cinsiyet, sınıf düzeyi, akademik başarı ve ailenin gelir düzeyi değişkenleri açısından incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma nicel araştırma yöntemleri arasından tarama desenine göre yürütülmüştür. Kayseri'deki devlet liselerinde öğrenim gören 318'i kız, 413'ü erkek olmak üzere toplam 731 öğrenciye ulaşılmıştır. İnternet bağımlılığı ve algılanan sosyal destek arasında negatif bir korelasyon olduğunu göstermiştir. Ayrıca katılımcıların cinsiyet, sınıf düzeyi ve akademik başarıya göre algılanan sosyal desteğin anlamlı bir fark gösterdiği; akademik başarıya göre internet bağımlılığın anlamlı fark gösterdiği bulunmuştur. Sonuç olarak alan yazındaki araştırmalarla benzer bulgulara ulaşılmasına ek olarak internet bağımlılığının cinsiyete göre anlamlı bir fark göstermemiştir (218).

Rathi (2022), Sağlıksız aile işlevselliğine sahip olan ergenlerin, internet kullanımı ile ilgili bir çalışma yapmıştır sağlıksız aile işlevselliğine sahip olan ergenlerin internet kullanımı daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Bireylerde stres artıkça, internet bağımlılığı olasılığı da o kadar yüksek olur. Depresyon ile internet kullanım yılları arasında pozitif ilişki açısından anlamlı bir eğilim gözlenmektedir. Depresyonlu ve düşük benlik saygısı olan ergenler, ideal bir benlik yaratmak için çevrimiçi etkinlikleri artırdığını ve sonraki süreçte bunları kontrol edememe durumuna gelindiği göstermektedir (219).

2.3.3. Ebeveynlerin Çocukları ile İlgili Algılarına Yönelik Yurt İçi ve Yurt Dışı Çalışmalar

Bu çalışmada her ne kadar ergenlerin ebeveyn algıları incelenmemiş olsa da, ergenlerin anne-babalarına yönelik algılarını inceleyen araştırmaların bu çalışma kapsamında elde edilen bulguların tartışılmasında yararlı ve ilişkili olabileceği düşünüldüğünden, bu yöndeki çalışmalar ile ilgili literatür taranmıştır. Ergenlerin ebeveyn algılarının incelendiği yurt içi 3 ve yine yurt dışı 3 olmak üzere toplam 6 çalışmaya denk gelinmiştir. Bu çalışmalar incelendiğinde çalışmaların aşağıda yayınlanma tarihlerine göre aktarılmıştır.

Paulson ve Sputa (1996), bir araştırmada üç amaca ulaşılmayı amaçlamıştır: 1) Anne ve babanın ebeveynlik tarzı ve ebeveyn katılımındaki farklılıkları, 2) Ebeveyn ve ergenlerin ebeveynlik stili ve ebeveyn katılımı algıları arasındaki farklılıkları ve 3) Ergenlerin dokuzuncu sınıf ile on ikinci sınıf yılları arasında ebeveynlik tarzı ve ebeveyn katılımındaki değişiklikler incelemeyi amaçlamıştır. ABD'nin Kaliforniya eyaletine bağlı San Diego şehrinin Güneydoğu ve Orta batı'daki çeşitli okul bölgelerinden alınan 244 dokuzuncu sınıf öğrencisi çalışmaya katılım göstermiştir. Üç yıl sonra bu öğrencilerin on ikinci sınıftayken otuz bir denek küçük bir boylamsal çalışmaya katılmıştır. Araştırmanın sonuçları, dokuzuncu ve on ikinci sınıf boyunca hem ergenlerin hem de ebeveynlerin, annenin babaya göre ebeveynliğe daha fazla dâhil olduklarını algıladıklarını göstermiştir. Anneler ve babaların başarıya yönelik değerleri açısından farklı bulunmamıştır. Ek olarak, hem anneler hem de babalar, ebeveynliğin tüm yönlerinde kendilerini, dokuzuncu hem de on ikinci sınıflardaki algıladıklarından daha yüksek algılamışlardır. Boylamsal çalışmada, hem ergenler hem de ebeveynler, değişmeyen başarıya yönelik değerler dışında, ebeveynlik düzeylerinin dokuzuncu ve on ikinci sınıflar arasında düştüğünü algılamışlardır. Mevcut araştırmaların yorumlanması ve gelecekteki araştırmaların değerlendirilmesi için çıkarımlar tartışılmaktadır (220).

Frome ve Eccles (1998), Ebeveynlerin çocuklarına ilişkin algıları ile çocukların matematik ve İngilizcedeki benlik ve görev algıları arasındaki ilişkinin iki yönü bir araştırma incelemeyi amaçlamıştır. a) Ebeveynlerin sınıflar ve ergenlerin benlik algıları arasındaki aracılık rolü ve (b) Cinsiyete dayalı ebeveynlerin algılarının doğası. Çalışmaya 914 altıncı sınıf ergen ve ebeveyn katılım göstermiştir. Araştırma sonucunda ebeveynlerin algılarının, her iki alanda da çocukların notları ile çocukların benlik ve görev algıları arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini göstermiştir. Ebeveynlerin algıları, çocukların algıları üzerinde, çocukların kendi notlarından daha güçlü bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Hem matematikte hem de

İngilizcede cinsiyet ile benlik ve görev algıları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ancak iki yönlü ilişki algılarında düşük korelasyonlar olduğu görülmüştür (66).

Paley ve ark (2000), Ergen bilişsel temsilleri ve ergen sosyal gelişimi, ebeveynlerin etkisinin incelendiği bu araştırmada, anne ve babanın 2 yıl sonra ergenin sosyal davranışını ve akran kabulünü tahmin edip etmediğini inceleyerek önceki bulguları genişletmeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda ebeveynlerin ergene yönelik olumsuz bilişsel temsilleri (örneğin ergenin anneden gördüğü düşük duygusal destek algısı, anneye güvensizliği gibi) hedef ergenin olumsuz sosyal davranışlarına ilişkin kardeş raporları ve zayıf sosyal kabule ilişkin öğretmen raporları ile anlamlı ve olumlu bir şekilde ilişkiliydi. Ebeveyn düşmanlığı-sıcaklığa karşı düşmanlık, ilişki temsilleri, sosyal davranış ve sosyal kabul arasındaki ilişkilerin cinsiyete göre çok az önemli farklılık olduğunu göstermiştir. Ayrıca olumsuz sosyal davranış ile düşük sosyal kabul arasındaki pozitif ilişki tespit edilmiştir (221).

Bosco ve ark (2003), Ergenlerin duygusal/davranışsal işlevleriyle ilgili olarak yüksek düzeyde psikolojik belirtileri olan ve yüksek düzeyde psikolojik belirtileri olmayan ebeveyn algılarını incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmaya 150 biyolojik anne-baba-ergen üçlüsüyle görüşülmüştür. Bu çalışmanın bulguları, ergenlerin duygusal/davranışsal sorunlarında anne ve babaların her birinin benzersiz bir rol oynadığını göstermiştir. Kız çocuklarında, baba depresyonu daha yüksek olduğunu ve daha düşük anne kontrol düzeyleri ile ilişkili olarak daha fazla içselleştirici duygusal/davranışsal sorunlar gösteren daha tutarlı bir model gözlemlenmiştir. Erkek çocuklarında ise, anneleri hakkındaki olumsuz duygularına ve daha düşük anne kabulü algılarına bağlı olarak daha fazla dışsallaştırıcı duygusal/davranışsal problemler sergiledikleri tespit edilmiştir. Özellikle bu çalışmanın analizinde, ergenlerin ebeveynlerine ilişkin algılarının, ergenlerin ebeveynin ve ergenin cinsiyetine dayalı olarak içselleştirme ve dışsallaştırma davranışlarıyla karmaşık bir bağlantısı olduğunu göstermektedir (222).

Pasternak ve ark (2006) ergenlerin, riskli davranış araştırmalarına katılımına ilişkin ergen ve ebeveyn algıları üzerine inceleme amaçlamıştır. Bu çalışmaya yaşları 14 ila 17 arasında yalnız (tek) veya bir ebeveyni veya velisi (eşli) ve ebeveynleri veya velisi ile başvuran ergenler oluşturmuştur. 265 uygun çiftten (199'u ergen), 134'ünde (93'ü ergen) anket uygulanmıştır. Ebeveyn veya vasi, eşleştirilmiş ergen ve yalnız ergen gruplarındaki kadınların oranı sırasıyla %92, %59 ve %75'tir ve bu gruplardaki Afrikalı Amerikalıların oranı sırasıyla %67, %69 ve %91 idi. Araştırma sonucunda ebeveynler ve ergenler, riskli davranış araştırmalarına ergenlerin katılımına ilişkin algıları olumlu olduğunu tespit edilmiştir. Çoğu ebeveyn, katılım için ebeveyn izninin gerekli olduğuna yönelik algıları

görülmüştür. Ebeveynlerle karşılaştırıldığında, daha az sayıda ergenin, ebeveyn onayının gerekli olduğuna yönelik algıları olduğunu tespit edilmiştir (223).

Campbell ve ark (2012), ebeveynlerin gençlerin kumar oynama konusundaki tutumlarını, davranışlarını ve algılarını etkileyen kültürel etkiler incelemeyi amaçlamıştır. Kanada'da yapılan bu çalışmaya yaşları 13 ila 18 arasında çocuğu olan 3.279 ebeveyn katılmıştır. Quebec (500 kişi), Frankofon (200 kişi) ve Anglofon (200 kişi) ebeveyn, daha büyük ulusal örnekle karşılaştırıldığında ebeveynlerin gençlerin kumar oynamasını ciddi bir sorun olarak algılamadığına dair gençlerin önceki raporlar ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. 13 potansiyel ergen riskli davranışından kumar, en az sorunlu olarak görülüyor. Frankofon ve Anglofon ebeveynler arasındaki karşılaştırmalar, Frankofon ebeveynlerin çocuklarıyla kumarla ilgili konuları daha sık tartıştıklarını tespit edilmiştir. Sonuç olarak, bir takım kültürel farklılıkların var olduğunu ve bu farklılıkların da gençlerin kumar sorunlarını etkileyebileceğini göstermiştir (224).

Aksoy ve Koçtürk (2019), Lise son sınıf öğrencisi olan ergen bireylerin internet bağımlılığı ve anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmaya Kırıkkale ilinin Osmangazi ilçesinde yer alan Osmangazi Anadolu lisesinde öğrenim gören 60 lise son sınıf öğrencisi katılım göstermiştir. Araştırma deseni olarak genel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; demokratik ve otoriter aile yapısındaki öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerine göre ortaya çıkan ortalamalarda anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bunun aksine koruyucu aile yapısında ortaya çıkan ortalamalarda anlamlı bir farklılık bulunmuştur (225).

Özyürek ve Özkan (2015), Ergenlerin anne baba tutumlarını nasıl algıladıkları, anne baba tutum algılarının onların sosyal becerilerini ne derece etkilediğini incelemeyi amaçlamıştır. Örneklem grubunu liseye devam eden 613 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma sonucunda ergenlerin algıladıkları anne baba tutumlarının, sınıf düzeyi değişkeninden anlamlı ölçüde bir farklılık oluşturmadığını ancak cinsiyet değişkeninden ise anlamlı ölçüde etkilendiği ve kız ergenlerin, erkek ergenlere göre anne babalarını daha demokratik olarak algıladıkları tespit edilmiştir. Sosyal Beceri Envanteri puanları incelendiğinde, kız ergenlerin sözel olmayan duyuşsal mesajları iletebilme becerisinin erkeklerden daha iyi olduğunu tespit edilmiştir. Yine, 9.sınıf ergenlerin sözel olmayan duyuşsal mesajları anlama ve yorumlama becerisi ile diğerlerinin sözel iletişimlerini yorumlama becerisinin üst sınıflardan daha düşük olduğu belirlenmiştir. Genel olarak, ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları ile sosyal becerileri arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olmadığı görülmüştür (226).

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümde çalışmanın modeli, veri toplama araçları ve teknikleri, araştırma grubu (katılımcılar), araştırma sürecinde gerçekleştirilen işlem basamakları ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, hem çoklu vaka ve betimsel çalışması olarak tasarlanmış olmakla birlikte hem de derinlemesine nicel vaka analizi modeli kullanılmaktadır. Aynı şekilde tek vaka (olgu) çalışmalarında her bir kişinin belirli bir özelliği, algısı veya davranış denenmektedir; ancak bir vaka için yapılan sınama kendi içerisinde değerlendirilmektedir" (227). Vaka analizi çalışması, bir evrene istatistiksel genellemeler yapmak yerine analitik genellemeler yaparak kuramsal önermelerde bulunmayı hedeflemektedir (Yıldırım & Şimşek, 2005). Bu yüzden elde edilen bulgular genellenebilir (nomotetik) olma özelliğine sahip olduğundan, bu çalışma iç geçerliğe odaklanılan idiyografik karakterde bir araştırmadır (227). Psikoloji, Sosyal Bilimler ve psikolojik danışma alanında betimsel vaka çalışmalarına sıklıkla başvurulduğu görülmektedir. Vaka analizi çalışmasının bu türünde belli bir kuramsal görüşü doğrulamak (veya yanlışlamak) için vaka ayrıntılı olarak incelenmektedir. Vaka analizi özü itibariyle, tek bir bireyin incelenmesini sağlar; ancak eğer birden fazla birey vaka analizi yoluyla inceleniyorsa buna 'çoklu vaka analizi çalışması' adı verilmektedir (228). Dolayısıyla bu araştırmada birden çok birey vaka analizi yoluyla incelendiği için çoklu vaka çalışması olarak nitelendirilebilir (34,37,229,230).

Bu çalışmanın genel amacını iki alt amaç çerçevesinde ifade etmek mümkündür. Buna göre *Young İnternet Bağımlılığı Ölçeği*'nden yüksek puan alan ergenlerin ebeveynlerinin çocuklarına yönelik bilişsel temsilleri bu çalışmanın ilk amacını oluştururken; bir ebeveyn olarak kendilerine yönelik bilişsel temsilleri bu çalışmanın ikinci amacını oluşturmaktadır. Araştırma bir yandan olgu boyutunda inceleme gerektirdiği için çoklu nicel vaka analizi karakteri taşımaktadır. Bir yandan da internet bağımlılığı ölçeği yüksek olan 8 öğrencinin 8 anne grubunun bu çalışmada dikkate alınan değişkenler açısından yapılması betimsel bir karakter de göstermektedir.

3.2. Örneklem ve Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini Adana ilinin merkez ilçelerinden olan Yüreğir ilçesindeki çeşitli okullarda okuyan yaşları 14 ila 18 arası değişen öğrencilerdir. Araştırmanın örneklemini ise 312'si kadın, 132'si erkek olmak üzere toplam 444 kişiden oluşmaktadır. Young İnternet Bağımlılığı Testi Kısa Formu (YİBT-KF) ölçeği ve öğrencilere ait demografik bilgi formu veriler 2021-2022 eğitim öğretim yılında gönüllük esasına göre ve covid 19 pandemisi nedeniyle google formlar üzerinden çevrimiçi olarak toplanmıştır. Kutlu ve arkadaşlarının (103) tarafından Türkçeye uyarlandığı Young İnternet Bağımlılığı Testi Kısa Formu (YİBT-KF) Ölçeğinden en skorer 8 ergen öğrencinin anneleri ile derinlemesine bireysel görüşme yapılmıştır. Öğrencilerin adları gizliliklerini korumak nedeniyle araştırmada değiştirilmiştir.

Bu araştırmada katılımcılar, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme tekniği kullanılarak belirlenmiştir; ancak bu çalışmanın yapısından ve özelliklerinden kaynaklanan nedenler, ölçüt örnekleme tekniğinin kullanılmasını gerektirmiştir. Ölçüt örnekleme tekniğinin, araştırmacı tarafından, bir durumla ilgili derinlemesine inceleme için belirli örnek olay türleri belirlenmek istediğinde kullanılması gerektiğini belirtmektedir (231–233). Bu araştırma örneklemi için katılımcı olma ölçütü, ergenlik döneminde bulunuyor olmak ve Young İnternet Bağımlılığı Kısa Formu ölçeğinden yüksek puanlar almış olmaktır. Sonuç olarak, ergenlik dönemindeki 444 öğrenciden 8'i YİBT-KF'nin ölçeğinden en yüksek puan alarak araştırmanın katılımcı grubunu oluşturmuşlardır. Katılımcıların ebeveynleri de anneleridir.

Araştırma için 2021 yılının mayıs ayı içerisinde gerekli izinler alınmıştır. Covid 19 pandemisi nedeniyle Kişisel Bilgi Formu ve Young İnternt Bağımlılığı Kısa Formu google form üzerinden düzenlenmiştir. Hazırlanan ölçekler Yüreğir Rehberlik ve Araştırma Merkezinin Yüreğir Lise PDR online iletişim grubu üzerinden paylaşılmıştır. Grupta bulunun lisede çalışan Okul Psikolojik Danışmanlar da kendi okulundaki öğrencilere gerekli katılımcı ölçütlerini karşılamak amacıyla 8, 9, 10, 11 ve 12 sınıf öğrencileri ile paylaşılmıştır. Belirlenen tüm öğrenciler araştırmacıya gönüllü olarak yardımcı olacaklarını belirtmişlerdir. İlk etapta young internet bağımlılığı kısa form ölçeğinden yüksek skor alan 8 öğrenci ebeveynleri belirlendi. Seçilen bu ebeveynlerden repertuar ağı tekniğiyle veri toplanmıştır. Araştırmacı, saat 8.30 ile 12.40 arasında ilgili okulda bulunarak, katılımcıları randevu usulüne, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisinde görüşmeleri gerçekleştirmiştir. Aşağıdaki tabloda anneler ile ilgili bazı sosyo-demografik bilgiler verilmiştir.

	Yaş	İşi	Medeni durum	Eğitim durum	Kaç çocuk	Kaçıncı çocuğu	Çocuğunun cinsiyeti
Olgu 1	46	Ev hanımı	Evli	İlkokul	3	3	Erkek
Olgu 2	45	Ev hanımı	Evli	Lise	3	3	Erkek
Olgu 3	44	Ev hanımı	Evli	Lisans	2	1	Kız
Olgu 4	38	Ev hanımı	Evli	Lise	2	1	Kız
Olgu 5	36	Ev hanımı	Evli	İlkokul	2	İkiz	Kız
Olgu 6	46	Ev hanımı	Evli	İlkokul	2	2	Kız
Olgu 7	42	Ev hanımı	Evli	İlkokul	2	2	Erkek
Olgu 8	36	Öğretmen	Evli	Lisans	2	1	Kız

3.3. Veri Toplama Araçları ve Teknikleri

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini betimlemek amacı ile araştırmacı tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Kişisel bilgi formunda araştırmaya katılan lise öğrencilerine ilişkin birtakım sorular yer almaktadır. Bu formda bireyin cinsiyeti, anne baba birlikte olma durumu, anne baba sağ/vefat durumu, çocuğun kimlerle yaşadığı, sosyoekonomik düzeyi, ebeveynlerin çalışma durumu, ebeveynlerin eğitim durumu, ders dışı aktivite olarak neyle meşgul olduğunu sorular sorulmuştur. Aynı zamanda interneti kullanım amacı, interneti kullanırken en çok tercih ettiği iletişim aracı, ders dışı internette geçirilen süre ve evde internet kullanımı kontrol eden kişi soruları da sorulmuştur.

3.3.2. Young İnternet Bağımlılığı Testi Kısa Formu (YİBT-KF)

Young İnternet Bağımlılığı Testi Kısa Formu (YİBT-KF) Türkçe sürümünün üniversite öğrencileri ve ergenlerde geçerlilik ve güvenilirliğini incelemektir. Ölçek Young (234) tarafından geliştirilmiş sonrasında ise Pawlikowski ve arkadaşları tarafından (235) kısa forma dönüştürülmüştür. Kutlu ve ark (103) Türkçeye uyarlanan 12 maddeden ve tek faktörden oluşan 5'li Likert tipi bir ölçektir. Ölçekte puanlamalar 12 ile 60 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek düzeyde bağımlılığa işaret etmektedir. YİBT-KF'nin tek faktörlü yapısı doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiştir. Analiz sonucunda ergenlerde tek boyutlu YİBT-KF modelinin uyum indeksi değerleri $\chi 2=141.93$, sd=51, RMSEA .080, GFI= .90, CFI= .90 ve IFI= .90 olarak bulunmuştur. YİBT-KF'nin ergenlerde faktör yükü değerleri 49-.71 arasında farklılaşmaktadır. Güvenilirlik çalışması neticesinde elde edilen

Cronbach Alfa katsayısı ergenlerde 0.86 olarak hesaplandığı tespit edilmiştir. Araştırma, YİBT-KF'nin test-tekrar test güvenilirliğini incelemek amacıyla ölçek üç hafta ara ile 98 kişilik ergen grubuna uygulanmıştır. Bu iki uygulama arasındaki korelasyon katsayısı ergenlerde .86 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin ergenlerde ve üniversite öğrencilerinde kullanılabilecek bir ölçek olduğunu bulgulanmıştı (103). Bu çalışma kapsamında ölçeğin iç tutarlık katsayısı yeniden hesaplanmıştır; buna göre ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı .88 olarak hesaplanmıştır.

3.3.3. Repertuar Ağı Tekniği

Kelly (1955), tarafından temellendirilen repertuar ağı tekniği, bireylerin kişisel yapı sisteminin nasıl çalıştığını ve bu yapılar ile bireylerin deneyimleri arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak amacıyla geliştirilmiştir, Temeli yapılandırılmış görüşme formatına dayandırılmış bu teknik, farklı işlem basamaklarından oluşturulmuştur (50). Bu işlem basamakları; (a) elementlerin veya araştırma öğelerinin belirlenmesi, (b) elementlerin karşılaştırılması yoluyla kişisel yapıların ortaya çıkartılması şeklindedir.

3.3.3.1. Elementlerin Belirlenmesi

Kişisel yapılar kuramından yola çıkan Bartholomew (1993), insanın kendine yönelik benlik tasarımının veya kendisine yönelik, ancak başkalarına yönelik değerlendirme ile belirlenebileceğini ileri sürmektedir. Bu araştırmada elementler sabitlenmemiştir ve olguya/bireye göre değişkenlik göstermiştir.

a) Ergenlere yönelik annelerin bilişsel temsillerine yönelik elementler
    1. Oğlum/Kızım (O/K),
    2. İnternet bağımlısı olan biri (İBOB),
    3. İdeal çocuk (İÇ),
    4. İdeal olmayan çocuk (İOÇ),
    5. Çevremde takdir ettiğim bir çocuk (ÇTEBÇ),
    6. Çevremde hiçbir şekilde takdir etmediğim bir çocuk (ÇHTEBÇ),

b) Bir ebeveyn olarak annenin kendilerine yönelik bilişsel temsillerine yönelik elementler
    1. Bir ebeveyn olarak ben (BEOB),
    2. Nasıl bir anne olmak istiyorum (NBAOİ),
    3. İdeal anne (İA),
    4. İdeal olmayan anne (İOA),
    5. İyi örnek anne (İÖA),

6. Kötü örnek anne (KÖA),
7. Çocuğumun gözünden bir ebeveyn olarak ben (ÇGBEOB) elementleri belirlenmiştir.

3.3.3.2. Kişisel Yapıların Elde Edilmesi

Kişisel yapılar elementlerin üçlü karşılaştırılması ile elementler arasındaki benzerlik ve farklılıklar iki kutuplu (başarılı-başarısız, çalışkan-tembel gibi) olarak belirlenmektedir. Katılımcıdan, belirlenen birinci gruptan 6 element ve ikinci gruptan 7 elementlerden gelişigüzel 3 tanesini seçmesini ve bu elementlerden ikisinde olup da diğer bir elementte bulunmayan niteliği söylenmesi istenmektedir. Diğer bir değişle katılımcı bireye "Rastgele seçmiş olduğun bu üç elemente odaklan ve öyle bir özellik düşün ki, seçmiş olduğun iki elementte bulunan bu özelliğin tersi diğer üçüncü elementte bulunsun" şeklinde yönerge verilir ve bulunan özellik yapı-karşıt yapı olarak belirlenir. Bu şekilde element sayısından az olmamak şartıyla yeterince kişisel yapı oluşturulmaktadır. Bununla birlikte bu çalışmada her öğrencinin internet bağımlılığı skoru farklı olduğundan ebeveynlerin kişisel yapıların sabitlenmesi gerekmektedir (236). Bu bakımdan bir ön çalışma olarak Adana ilindeki bir fen lisesi öğrencilerine sınav kaygısı ölçeği uygulanmış ve aldıkları puanlar doğrultusunda sınav kaygısı puanı yüksek ve düşük çıkan öğrencilere yukarıda belirtilen yönergeler ile 40-60 dakikalık görüşmeler yapılmıştır. Ardından öğrencilerin tercih etmiş oldukları kişisel yapıların frekansı çıkarılmış ve en çok tercih etmiş oldukları kişisel yapılar böylelikle belirlenmiştir. Nihayetinde sabitlenen kişisel yapılar neticesinde Repertuar Ağı Formu oluşturulmuştur (34,37,47–49,230). Son olarak her bir katılımcı için element sayısı kadar iki kutuplu yapıya ulaşıncaya dek bu işlem devam ettirilmiştir. Ahmet'in annesi, bir ebeveyn olarak internet bağımlılığı olan ergen çocuğuna (Tablo 2a) ve kendisine yönelik (Tablo 2) kullanılan kişisel yapılarının gösterildiği Repertuar Ağı Formu aşağıda örnek olarak verilmiştir.

Tablo 1. Ahmet'in annesi, bir ebeveyn olarak internet bağımlılığı olan ergen çocuğuna ilişkin kişisel yapıların gösterildiği Repertuar Ağı Formu Örneği

Yapı	**O/K**	**İBOB**	**İÇ**	**İOÇ**	**ÇTEBÇ**	**ÇHTEBÇ**	**Karşıt Yapı**
Kararlı	O			X		X	Kararsız
Planlı	O	X				X	Plansız
Amaçlı	X		X			O	Amaçsız
Sakin	X	O			X		Hırçın
Çalışkan			O	X		X	Tembel
Terbiyeli	X		X		X		Terbiyesiz

O/K : Oğlum/ Kızım
İBOB : İnternet bağımlılığı olan biri
İÇ : İdeal çocuk
İOÇ : İdeal olmayan çocuk
ÇTEBÇ : Çevremde takdir ettiğim bir çocuk
ÇHTEBÇ: Çevremde hiçbir şekilde takdir etmediğim bir çocuk

Tablo 2. Ahmet'in annesi, bir ebeveyn olarak kendisine ilişkin kişisel yapıların gösterildiği Repertuar Ağı Formu Örneği

Yapı	BEOB	ÇGBEOB	NBAOİ	İA	İOA	İÖA	KÖA	**Karşıt Yapı**
İyimser	X		X	O				Kötümser
Fedakâr		X		X	O			Bencil
Kararlı	O				X		X	Kararsız
Anlayışlı				X	O	X		Anlayışsız
Mükemmel			X	X	O			Vasat
Demokratik		X	X			X		Otoriter
Çalışkan	X					X	O	Tembel

BEOB : Bir ebeveyn olarak ben
ÇGBEOB: Çocuğumun gözünden bir ebeveyn olarak ben
NBAOİ : Nasıl bir anne olmak istiyorum
İA : İdeal anne
İOA : İdeal olmayan anne
İÖA : İyi örnek anne
KÖA : Kötü örnek anne

3.3.3.3. Kişisel Yapıların derecelendirilmesi

Kişisel yapılar belirlendikten sonra, katılımcılardan, kendilerinin oluşturduğu kişisel yapılarının 1 ile 5 arasında değerlendirmeleri istenmiştir. Oluşturulan kişisel yapılardan olumsuz olanlar sol tarafa, olumlu olanlar sağ taraf gelecek biçimde yerleştirilmiştir. Tüm elementler her bir yapı için derecelendirildikten sonra veri analizine geçilmiştir. Ahmet'in annesi adlı katılımcının repertuar ağında bulunan elementleri kişisel yapıları açısından derecelendirdiği Repertuar Ağı Formu Tablo 3 ve Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 3. Annenin bir ebeveyn olarak çocuğuna yönelik kişisel yapılarının Derecelendirilmiş Repertuar Ağı Formu Örneği

Yapı	**O/K**	**İBOB**	**İÇ**	**İOÇ**	**ÇTEBÇ**	**ÇHTEBÇ**	**Karşıt Yapı**
Kararlı	3	2	3	2	4	3	Kararsız
Planlı	3	3	4	1	5	3	Plansız
Amaçlı	4	2	5	2	4	2	Amaçsız
Sakin	1	1	3	2	2	3	Hırçın
Çalışkan	4	3	4	2	4	2	Tembel
Terbiyeli	3	3	2	1	4	1	Terbiyesiz

O/K : Oğlum/ Kızım
İBOB : İnternet bağımlılığı olan biri
İÇ : İdeal çocuk
İOÇ : İdeal olmayan çocuk
ÇTEBÇ : Çevremde takdir ettiğim bir çocuk
ÇHTEBÇ: Çevremde hiçbir şekilde takdir etmediğim bir çocuk

Tablo 4. Annenin, bir ebeveyn olarak kendisine yönelik kişisel yapılarının Derecelendirilmiş Repertuar Ağı Formu Örneği Örneği

Yapı	BEOB	ÇGBEOB	NBAOİ	İA	İOA	İÖA	KÖA	Karşıt Yapı
İyimser	4	4	5	5	3	4	2	Kötümser
Fedakar	5	4	5	5	3	4	3	Bencil
Kararlı	4	3	5	4	2	3	2	Kararsız
Anlayışlı	3	2	4	3	2	2	1	Anlayışsız
Mükemmel	4	3	4	3	3	4	2	Vasat
Demokratik	3	3	1	4	2	3	3	Otoriter
Çalışkan	5	4	5	5	2	4	1	Tembel

BEOB : Bir ebeveyn olarak ben
ÇGBEOB: Çocuğumun gözünden bir ebeveyn olarak ben
NBAOİ : Nasıl bir anne olmak istiyorum
İA : İdeal anne
İOA : İdeal olmayan anne
İÖA : İyi örnek anne
KÖA : Kötü örnek anne

3.4. İşlem

Young internet bağımlılığı kısa formu ölçeğinden yüksek puanlar alan öğrencilerin ebeveynlerine telefonla ulaşılmaya çalışılmıştır. Görüşmeler neticesinde ulaşılan sekiz ergen çocuğun sekiz annesi ile görüşme planlanmıştır. Görüşme öncesinde belirlenen tüm öğrenci ve anneler araştırmacıya gönüllü olarak yardımcı olacaklarını ifade etmiştir. Görüşmeler bireye göre farklılaşmıştır. Oturumları 40 dakika ile 1 saat arasında değiştiği görülmüştür.

Çalışmanın yarı yapılandırılmış görüşme formatında olması ve çalışmada kullanılan repertuar ağı tekniğinin katılımcılar için yeni ve yabancı bir teknik olması nedeniyle, katılımcıların bazılarının sürecin başında çalışmayı anlamakla ilgili güçlük yaşadıkları görülmüştür. Bu yüzden katılımcıların zihninde çalışmayla ilgili netlik kazandırmak amacıyla araştırmacı tarafından terapötik iletişim öğeleri ve bazı danışmanlık becerileri (içerik - duygu yansıtmaları, soru sorma, somutlaştırma, empatik tepki vb.) kullanılmıştır. Ayrıca, anlamakta zorluk çeken katılımcılar için süreç içerisinde tekrar anlatılarak ve örnekler verilerek daha iyi kavramaları sağlanmaya çalışılmıştır. Veri toplama sürecinde dakikalar ilerledikçe katılımcıların çalışmayı daha iyi anladıkları ve kişisel yapılarını ortaya çıkaracak yöntemde daha hızlı, daha aktif rol aldıkları görülmüştür.

3.4.1. Elementlerin Üçlü Karşılaştırılmasıyla Kişisel Yapılara Ulaşılması

Araştırmacı oturumlar öncesinde her bir katılımcıya, bu araştırma için oluşturulmuş elementlerin yazılı olduğu ve "yapı" "karşıt yapı" sütunlarının boş bırakıldığı A3 boyutundaki bir kâğıdı ve elementlerin yazılı olduğu, 9x12 boyutlarında 7 + 6 toplam 13 adet kartı veri toplama sürecinden önce hazırlayarak randevu yerinde hazır bulundurmuştur. Uygulamadan önce örnek bir çalışma yapılıp katılımcıya ön bilgi verildikten sonra, katılımcıya kartları biraz karıştırıp masanın üzerine ters çevirerek bırakması söylenmiştir. Bu yönergelerin ardından, masada yan yana dizili duran birinci uygulama için 6 ve ikinci uygulama için 7 karttan üç tanesinin çekilmesi istenmiştir. Çekilen kartlar ters çevrilerek üzerlerinde yazan elementlerin neler olduğuna bakmaları ve bu elementlerin temsil ettiği kişileri düşünmeleri istenmiştir. Ardından katılımcıya, "Bu üç kişiyi düşündüğünde hangi ikisinde benzer (ortak) olan bir özelliğin karşıtı (zıttı) diğer üçüncü kişide bulunmaktadır?" ya da diğer bir deyişle "Hangi iki kişide var olan bir özellik, diğer kişide bulunmamaktadır?" gibi sorular sorulmuştur. Bu sorularda bahsedilen özelliğin, kişileri tanımlayabilecek kişilik özellikleri olabileceği gibi, o kişiye uyan herhangi bir sıfat da olabileceği ifade edilmiş ve bu anlamda zorlanan annelere kolaylık olması açısından araştırmacı tarafından hazırlanan bir "sıfat listesi" sunulmuştur. Katılımcının ifade ettiği sıfatlardan ortak olanlar, yapı (benzerlik) sütununa yazılırken, farklı olanlar karşıt yapı (karşıtlık) sütununa yazılmıştır. Bu işlem her bir katılımcı için element sayısı kadar yapı - karşıt yapı bulununcaya dek tekrarlanmıştır. Aynı yapıları tekrar eden katılımcılar uyarılarak, yeni ve daha farklı yapılara ulaşılması gerektiği ifade edilmiştir. Kişisel yapılar elde edildikten hemen sonra hazırlanan repertuar formu ile katılımcıların her bir yapı için tüm elementleri 1 ile 5 arasında derecelendirmeleri istenerek uygulama süreci sonlandırılmıştır.

3.5. Veri Analizi

Bu çalışma ebeveynlerin internet bağımlılığı olan ergen çocuklarına ve ebeveyn olarak kendilerine yönelik bilişsel temsillerinin incelenmesi amaçlamaktadır. Bu bakımdan çalışmanın örnekleminden elde edilen verilerin analizi için bilgisayar tabanlı SPSS 22 ve İdiogrid 2.4 olmak üzere iki analiz programına ihtiyaç duyulmuştur. İlk olarak örneklem gurubuna uygulanan Young internet bağımlılığı testi kısa Ölçeği'nden elde edilen verilerin analizi için SPSS 22 paket programı kullanılmıştır. İkinci olarak belirlenen anneler ile yüz yüze derinlemesine bireysel görüşmeler yapılarak elementler ve yapıların bulunduğu Repertuar Ağı Formu kullanılmıştır. Bulgu ve verilerin analizi için İdiogrid 2.4 kullanılmıştır (237).

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Bu bölümde bulgular araştırmadaki yanıtı aranan sorular doğrultusunda rapor edilmiştir. Buna göre ilk olarak annelerin bir ebeveyn olarak internet bağımlılığı olan ergen çocuğuna ilişkin bilişsel algıları ile ilgili elementlerin öklit uzaklık katsayıları bulguları aktarılmıştır ve ardından bir ebeveyn olarak internet bağımlılığı olan ergen çocuğuna yönelik kullanılan kişisel yapıların gösterildiği repertuar ağı yapısı incelenmiştir. Aynı şekilde annelerin bir ebeveyn olarak kendilerine ilişkin bilişsel algıları ile ilgili elementlerin öklit uzaklık katsayıları bulguları aktarılmıştır ve ardından bir ebeveyn olarak kendisine yönelik kullanılan kişisel yapıların gösterildiği repertuar ağı yapısı incelenmiştir. Yani kısacası repertuar ağı analizi neticesinde ilk olarak elementler arası uzaklık dikkate alınmış ve daha sonra her bir elementin kişisel yapılarla olan ilişkisine yönelik bulgular aktarılmıştır. Öncelikle her bir annenin bir ebeveyn olarak çocuğuna ilişkin ideal ve ideal olmayan çocuk imgelerinden ne kadar uzak gördüğüne ilişkin bulgular ve ardından yine bir ebeveyn olarak kendisi ile ilişkilendirdiği yapılar aktarılmıştır.

4.1. Annelerin Bir Anne Olarak Kendilerine ve İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Kurguları İle İlgili Bulgular

4.1.1. Annenin Çocuğu İle İlgili Kurgularına Yönelik Bulgular (Olgu 1 Ahmet)

Tablo 5. Annenin, Anne olarak İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Bilişsel Algıları ile İlgili Elementlerin Öklid Uzaklık Katsayıları

	O	İBOB	İÇ	İOÇ	ÇTEBÇ	ÇHTEBÇ
O	-					
İBOB	.65	-				
İÇ	.77	1.10	-			
İOÇ	1.14	.83	1.21	-		
ÇTEBÇ	.72	1.11	.83	1.61	-	
ÇHTEBÇ	.98	.81	.93	.84	1.04	-

Tablo 5 incelendiğinde Ahmet'in annesi; bir ebeveyn olarak "oğlum" elementini, "İnternet bağımlısı olan biri" elementine (*d*=.65) yakın gördüğü gözlenmektedir. Bir ebeveyn olarak "oğlum" elementini, " ideal çocuk" (*d*=.77), "Çevremde takdir ettiğim bir çocuk"

(*d*=.72), “Çevremde hiçbir şekilde takdir etmediğim bir çocuk” (*d*=.98) elementlerine orta düzeyde yakın gördüğü gözlenmektedir. Bunun yanında da “oğlum” elementini “İdeal olmayan çocuk” elementine (*d*= 1.14) uzak konumlandırdığı görülmektedir.

Tablo 6. Annenin, Bir Ebeveyn olarak İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Kullanılan Kişisel Yapılar ve Elementlerle Olan İlişkisi

	O	İBOB	İÇ	İOÇ	ÇTEBÇ	ÇHTEBÇ
Kararlı	.24	-.69	.44	-.84	.93	-.04
Planlı	.28	-.42	.49	-.97	.94	-.22
Amaçlı	.51	-.66	.85	-.67	.62	-.61
Sakin	-.74	-.75	.58	.01	.05	.62
Çalışkan	.76	-.30	.57	-.80	.73	-.80
Terbiyeli	.41	.03	-.12	-.86	.86	-.12

Elementlerin üçlü karşılaştırılması yoluyla Ahmet’in annesi, bir ebeveyn olarak Ahmet’in “kararlı- kararsız”, “planlı- plansız”, “amaçlı- amaçsız”, “sakin-sakin olmayan”, “çalışkan-tembel”, “terbiyeli- terbiyesiz” kişisel yapılarına başvurduğu gözlenmiştir.

Tablo 6 incelendiğinde Ahmet’in annesi, bir ebeveyn olarak Ahmet’in “oğlum” elementini “sakin” kişisel yapısı dışındaki tüm kişisel yapıları ile olumlu yönde ilişkilendirdiği görülmektedir. Buna göre sırasıyla Ahmet’in bir oğul olarak çalışkan (*d* = .76), amaçlı (*d* = .51), terbiyeli (*d* = .41), planlı (*d* = .28), kararlı (*d* = .24) olarak görmektedir. Ahmet’in annesi “internet bağımlılığı olan biri” elementindeki terbiyeli kişisel yapısı dışındaki diğer yapıları olumsuz değerlendirdiği görülmektedir. “ideal çocuk” elementinde terbiyeli kişisel yapı dışındaki diğer kişisel yapıları olumlu değerlendirdiği görülmektedir. “ideal olmayan çocuk” elementindeki neredeyse tüm kişisel yapıları olumsuz olarak görmektedir. “çevremde takdir ettiğim bir çocuk” elementindeki tüm kişisel yapıları olumlu olarak görmektedir. Son olarak “çevremde hiçbir şekilde takdir etmediğim bir çocuk” elementindeki sakin kişisel yapısı dışındaki kişisel yapıları olumsuz olarak görmektedir.

4.1.1.1. Anne Olarak Kendisi İle İlgili Kurgularına Yönelik Bulgular (Olgu 1 Ahmet)

Tablo 7. Annenin, Bir Ebeveyn olarak Kendisine Yönelik Algıları ile İlgili Elementlerin Öklid Uzaklık Katsayıları

	BEOB	ÇGBAOB	NBAOİ	İA	İOA	İÖA	KÖA
BEOB	-						
ÇGBAOB	.64	-					
NBAOİ	.71	1.09	-				
İA	.52	.65	.98	-			
İOA	1.20	.72	1.47	1.32	-		
İÖA	.53	.35	1.03	.74	.80	-	
KÖA	1.34	.79	1.75	1.34	.67	1.00	-

Tablo 7 incelendiğinde Ahmet'in annesi "bir anne olarak ben" elementinin "ideal anne" elementine (d = .52) yakın konumlandırdığı görülmektedir. Aynı zamanda "bir anne olara ben" elementini "çocuğumun gözünde bir anne olarak ben" (d = .64), "iyi örnek anne" (d = .53) elementlerine yakın konumlandırdığını ve "nasıl bir anne olmak istiyorum" (d = .71) elementine de orta düzeyde yakın konumlandırdığı görülmektedir. Buna karşın "bir anne olarak ben elementini" "ideal olmayan anne" (d = 1.20) ve "kötü örnek anne" (d = 1.34) elementlerine uzak konumlandırdığı görülmektedir. Sonuç olarak "bir anne olarak ben" elementi "ideal anne", iyi örnek anne" ve çocuğumun gözünde bir anne olarak ben" elementlerine yakın konumlandırırken, " ideal olmayan anne" ve "kötü örnek anne" elementlerine de uzak konumlandırdığı görülmektedir.

Tablo 8. Annenin, Bir Ebeveyn olarak Kendisine Yönelik Kullanılan Kişisel Yapılar ve Elementlerle Olan İlişkisi

	BEOB	ÇGBAOB	NBAOİ	İA	İOA	İÖA	KÖA
İyimser	.72	-.42	.75	.72	-.76	.03	-.94
Fedakâr	.92	-.54	.74	.77	-.93	-.05	-.88
Kararlı	.84	-.66	.90	.61	-.84	-.18	-.90
Anlayışlı	.75	-.77	.94	.49	-.64	-.21	-.92
Mükemmel	.77	-.75	.72	.16	-.47	.50	-.87
Demokratik	.07	.63	-.63	.58	-.29	.21	.23
Çalışkan	.87	.37	.61	.77	.99	.08	.69

Annenin kendisi ile ilgili olan elementlerin üçlü karşılaştırılması yoluyla kendisinin "iyimser-kötümser", "fedakâr-fedakâr olmayan", "kararlı-kararsız", "anlayışlı-anlayışlı olmayan", "mükemmel-vasat", "demokratik-baskıcı", "çalışkan-tembel" kişisel yapılarına başvurduğu gözlenmiştir.

Tablo 8 incelendiğinde "bir anne olarak ben" ve "ideal anne" elementlerindeki tüm kişisel yapılar ile olumlu yönde ilişkilendirildiği görülmektedir. Buna karşın "ideal olmayan anne" imgesinde çalışkan kişisel yapı dışındaki kişisel yapılar olumsuz olduğu görülmektedir. Çalışkan ama ideal olmayan bir anne olduğu görülmektedir. "çocuğumun gözünde bir anne olarak ben" ve "kötü örnek anne" elementlerindeki demokratik ve çalışkan kişisel yapılar dışındaki tüm kişisel yapılar olumsuz olduğu görülmüştür "nasıl bir anne olmayı istiyorum" elementindeki demokratik kişisel yapı dışındaki tüm yapılar olumlu olarak ilişkilendirilmiştir.

4.1.2. Annenin Çocuğu İle İlgili Kurgularına Yönelik Bulgular (Olgu 2 Ali)

Tablo 9. Annenin, Bir Ebeveyn olarak İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Algıları ile İlgili Elementlerin Öklid Uzaklık Katsayıları

	O	İBOB	İÇ	İOÇ	ÇTEBÇ	ÇHTEBÇ
O	-					
İBOB	1.07	-				
İÇ	1.10	1.11	-			
İOÇ	1.35	.55	1.21	-		
ÇTEBÇ	1.26	1.52	.65	1.64	-	
ÇHTEBÇ	2.37	1.36	2.25	1.38	2.71	-

Tablo 9 incelendiğinde olgu 2'nin Oğlum elementini internet bağımlısı olan biri (*d* = 1.07) elementine uzak konumlandırdığı görülmektedir. Aynı şekilde bir ebeveyn olarak oğlum elementini, ideal çocuk (d=1.10), ideal olmayan çocuk (*d* = 1.35), çevremde takdir ettiğim bir çocuk (*d* = 1.26) ve çevremde hiçbir şekilde takdir etmediğim bir çocuk (*d* = 2.37) elementlerine uzak konumlandırmıştır.

Tablo 10. Annenin, Bir Ebeveyn olarak İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Kullanılan Kişisel Yapılar ve Elementlerle Olan İlişkisi

	O	İBOB	İÇ	İOÇ	ÇTEBÇ	ÇHTEBÇ
Düzenli	.15	-.84	.90	-.75	.95	-.72
Çalışkan	.53	-.85	.82	-.69	.97	-.94
Eğlenceli	.85	-.57	.65	-.75	.71	-.90
Saygılı	.86	-.61	.63	-.55	.69	-.95
Sorumluluk sahibi	.06	-.93	.91	-.29	.86	-.76
Uysal	.77	-.58	.56	-.46	.76	-.96

Elementlerin üçlü karşılaştırılması yoluyla olgu 2, bir ebeveyn olarak çocuğunun "düzenli-düzensiz", "çalışkan- tembel", "eğlenceli- eğlenceli olmayan", "saygılı-saygısız", "sorumluluk sahibi-sorumsuz biri" ve "uysal-uysal olmayan" kişisel yapılarına başvurduğu gözlenmiştir.

Tablo 10 incelendiğinde olgu 2, bir ebeveyn olarak Ali'nin; oğlum, ideal çocuk ve çevremde takdir ettiğin bir çocuk elementlerindeki tüm kişisel yapıları olumlu yönde ilişkilendirdiği görülmektedir. Buna karşın internet bağımlılığı olan biri, ideal olmayan çocuk ve çevremde hiçbir şekilde takdir etmediğim bir çocuk elementlerindeki tüm kişisel yapıları da olumsuz yönde ilişkilendirdiği görülmektedir.

4.1.2.1. Anne Olarak Kendisi İle İlgili Kurgularına Yönelik Bulgular (Olgu 2 Ali)

Tablo 11. Annenin, Bir Ebeveyn olarak Kendisine Yönelik Algıları ile İlgili Elementlerin Öklid Uzaklık Katsayıları

	BEOB	ÇGBAOB	NBAOİ	İA	İOA	İÖA	KÖA
BAOB	-						
ÇGBAOB	.29	-					
NBAOİ	.26	.32	-				
İA	.36	.21	.25	-			
İOA	1.57	1.36	1.51	1.36	-		
İÖA	.30	.31	.34	.31	1.59	-	
KÖA	1.38	1.23	1.32	1.23	.51	1.48	-

Tablo 11 incelendiğinde olgu 2 benlik saygısının ve öz değerinin yüksek olduğu gözlenmektedir (d = .36). Bir anne olarak ben elementinin; ideal anne elementine (d = .36), iyi örnek anne elementine (d = .30) ve çocuğumun gözünde bir anne olarak ben elementine yakın konumlandırmıştır. Buna karşın yakın ideal olmayan anne elementine (d = 1.57) ve kötü örnek anne elementine d = 1.38) uzak konumlandırmıştır. Kendisinin, çocuğunun gözünde; ideal örnek iyi bir anne olarak ilişkilendirmiştir.

Tablo 12. Annenin, Bir Ebeveyn olarak Kendisine Yönelik Kullanılan Kişisel Yapılar ve Elementlerle Olan İlişkisi

	BEOB	ÇGBAOB	NBAOİ	İA	İOA	İÖA	KÖA
Çalışkan	.94	.85	.92	.86	-.96	.95	-.96
Becerikli	.94	.90	.85	.85	-.94	.97	-.97
Fedakar	.93	.97	.80	.83	-.93	.95	-.96
Terbiyeli	.88	.90	.86	.91	-.93	.99	-.98
Eğitimli	.81	.82	.92	.97	-.92	.94	-.95
Doğru konuşan	.90	.92	.89	.93	-.95	.94	-.97
Tutarlı	.88	.62	.90	.62	-.91	.62	-.62

Elementlerin üçlü karşılaştırılması yoluyla olgu 2, bir ebeveyn olarak "çalışkan- tembel", "becerikli-beceriksiz", "fedakar-bencil", "terbiyeli-terbiyesiz", "eğitimli-eğitimsiz", "doğru konuşan-yalan konuşan" ve "tutarlı-tutarsız" kişisel yapılarına başvurduğu gözlenmiştir.

Tablo 12 incelendiğinde olgu 2, bir ebeveyn olarak kendisinin; bir anne olarak ben, çocuğumun gözünde bir anne olarak ben, nasıl bir anne olmayı istiyorum, ideal anne ve iyi örnek anne elementlerindeki tüm kişisel yapıları olumlu yönde ilişkilendirmiştir. Buna karşın iyi örnek olmayan anne elementi ve kötü örnek anne elementindeki tüm kişisel yapıları olumsuz yönde ilişkilendirmiştir.

4.1.3. Annenin Çocuğu İle İlgili Kurgularına Yönelik Bulgular (Olgu 3 Büşra)

Tablo 13. Annenin, Bir Ebeveyn olarak İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Algıları ile İlgili Elementlerin Öklid Uzaklık Katsayıları

	K	İBOB	İÇ	İOÇ	ÇTEBÇ	ÇHTEBÇ
K	-					
İBOB	.97	-				
İÇ	.65	1.10	-			
İOÇ	1.30	.70	1.52	-		
ÇTEBÇ	.50	.87	.33	1.31	-	
ÇHTEBÇ	.90	.84	1.29	.81	1.14	-

Tablo 13 incelendiğinde olgu 3'nün kızım elementini ideal çocuk (*d* = .65) ve çevremde takdir ettiğim bir çocuk (*d* = .50) elementlerine yakın konumlandırmıştır. Ayrıca kızım elementini internet bağımlısı olan biri (*d* = .97) ve çevremde hiçbir şekilde takdir etmediğim bir çocuk (*d* = .90) elementlerine orta düzeyde uzak konumlandırdığı görülmektedir. Aynı şekilde bir ebeveyn olarak kızım elementini ideal olmayan çocuk (*d* = 1.30) elementine uzak konumlandırmıştır.

Tablo 14. Annenin, Bir Ebeveyn olarak İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Kullanılan Kişisel Yapılar ve Elementlerle Olan İlişkisi

	K	İBOB	İÇ	İOÇ	ÇTEBÇ	ÇHTEBÇ
Cesur	.18	-.13	.73	-.66	.82	-.84
Sakin	.80	-.65	.18	-.60	.08	-.40
Hedefi olan	.75	-.58	.88	-.86	.95	-.74
Ödül alan	.75	-.58	.88	-.86	.95	-.74
Başarılı	.60	-.73	.96	-.84	.85	-.55
Sorumluluk sahibi	.68	-.62	.95	-.95	.84	-.52

Elementlerin üçlü karşılaştırılması yoluyla olgu 3, bir ebeveyn olarak çocuğunun "cesur-korkak", "sakin-hırçın", "hedefi olan-hedefsiz", "ödül alan-ceza alan", "başarılı-başarısız" ve "sorumluluk sahibi-sorumsuz" kişisel yapılarına başvurduğu gözlenmiştir.

Tablo 14 incelendiğinde olgu 3, bir ebeveyn olarak kızının; sakin (*d* = .80), hedefi olan (*d* = .75), ödül alan (*d* = .75), sorumluluk sahibi (*d* = .68), başarılı (*d* = .60) ve cesur *d* = .18)

olarak görmektedir. Kızım, ideal çocuk ve çevremde takdir ettiğin bir çocuk elementlerindeki tüm kişisel yapıları olumlu yönde ilişkilendirdiği görülmektedir. Buna karşın internet bağımlılığı olan biri, ideal olmayan çocuk ve çevremde hiçbir şekilde takdir etmediğim bir çocuk elementlerindeki tüm kişisel yapıları da olumsuz yönde ilişkilendirdiği görülmektedir.

4.1.3.1. Anne Olarak Kendisi İle İlgili Kurgularına Yönelik Bulgular (Olgu 3 Büşra)

Tablo 15. Annenin, Bir Ebeveyn olarak Kendisine Yönelik Algıları ile İlgili Elementlerin Öklid Uzaklık Katsayıları

	BEOB	ÇGBAOB	NBAOİ	İA	İOA	İÖA	KÖA
BEOB	-						
ÇGBAOB	.46	-					
NBAOİ	.55	.47	-				
İA	.35	.40	.25	-			
İOA	1.20	1.23	1.39	1.22	-		
İÖA	.40	.33	.34	.32	1.33	-	
KÖA	1.46	1.48	1.53	1.41	.50	1.55	-

Tablo 15 incelendiğinde olgu 3 bir ebeveyn olarak benlik saygısının ve öz değerinin yüksek olduğu gözlenmektedir (*d* = .35). Bir anne olarak ben elementinin; ideal anne elementine (*d* = .35), iyi örnek anne elementine (*d* = .40) ve çocuğumun gözünde bir anne olarak ben elementine (*d* = .46) yakın konumlandırmıştır. Buna karşın ideal olmayan anne elementine (*d* = 1.20) ve kötü örnek anne elementine (*d* = 1.46) uzak konumlandırmıştır. Kendisinin, çocuğunun gözünde; ideal örnek iyi bir anne olarak ilişkilendirmiştir.

Tablo 16. Annenin, Bir Ebeveyn olarak Kendisine Yönelik Kullanılan Kişisel Yapılar ve Elementlerle Olan İlişkisi

	BEOB	ÇGBAOB	NBAOİ	İA	İOA	İÖA	KÖA
Çağdaş	.37	.66	.98	.88	-.94	.81	-.78
Empatik	.77	.49	.85	.97	-.92	.78	-.86
Güçlü	.69	.93	.73	.79	-.86	.86	-.97
Eğlenceli	.82	.85	.55	.67	-.75	.88	-.96
Özgür	.77	.81	.79	.89	-.91	.91	-1.00
Başarılı	.47	.73	.94	.85	-.95	.94	-.88
Çalışkan	.83	.70	.75	.84	-.93	.94	-.94

Elementlerin üçlü karşılaştırılması yoluyla olgu 3, bir ebeveyn olarak "çağdaş-çağdaş olmayan", "empatik- empatik olmayan", "güçlü-zayıf", "eğlenceli-eğlenceli olmayan", "özgür ruhlu-özgür olmayan", "başarılı-başarısız" ve "çalışkan-tembel" kişisel yapılarına başvurduğu gözlenmiştir.

Tablo 16 incelendiğinde olgu 3, bir ebeveyn olarak kendisinin; bir anne olarak ben, çocuğumun gözünde bir anne olarak ben, nasıl bir anne olmayı istiyorum, ideal anne ve iyi örnek anne elementlerindeki tüm kişisel yapıları olumlu yönde ilişkilendirmiştir. Buna karşın iyi örnek olmayan anne elementi ve kötü örnek anne elementindeki tüm kişisel yapıları olumsuz yönde ilişkilendirmiştir.

4.1.4. Annenin Çocuğu İle İlgili Kurgularına Yönelik Bulgular (Olgu 4 Duçem)

Tablo 17. Annenin, Bir Ebeveyn olarak İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Algıları ile İlgili Elementlerin Öklid Uzaklık Katsayıları

	K	İBOB	İÇ	İOÇ	ÇTEBÇ	ÇHTEBÇ
K	-					
İBOB	1.62	-				
İÇ	.93	1.19	-			
İOÇ	1.06	1.08	.86	-		
ÇTEBÇ	1.15	1.14	.74	.33	-	
ÇHTEBÇ	1.28	1.02	.92	.35	.38	-

Tablo 17 incelendiğinde olgu 4'nün kızım elementini ideal çocuk (*d* = .93) elementini orta düzeyde uzak konumlandırmıştır. Kızım elementini sırasıyla ideal olmayan çocuk (*d* = 1.06), çevremde takdir ettiğim bir çocuk (*d* = 1.15), çevremde hiçbir şekilde takdir etmediğim bir çocuk (*d* = 1.28) ve internet bağımlısı olan biri (*d* = 1.69) elementlerine uzak konumlandırmıştır.

Tablo 18. Annenin, Bir Ebeveyn olarak İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Kullanılan Kişisel Yapılar ve Elementlerle Olan İlişkisi

	K	İBOB	İÇ	İOÇ	ÇTEBÇ	ÇHTEBÇ
Uzlaştırıcı	.22	-.87	.50	.13	.64	.02
Eğlenceli	.89	-.34	.56	-.52	-.52	-.94
Uysal	-.45	-.33	-.58	.90	.85	.85
Vicdanlı	.95	-.73	.16	-.03	-.21	-.44
Özgür	.73	-.79	-.21	.47	.09	-.09
Cesur	.75	-.82	.68	-.25	-.05	-.46

Elementlerin üçlü karşılaştırılması yoluyla olgu 4, bir ebeveyn olarak çocuğunun "uzlaştırıcı-uzlaştırıcı olmayan", "eğlenceli-eğlenceli olmayan", "uysal-hırçın", "vicdanlı-vicdansız", "özgür-bağımlı" ve "cesur-korkak" kişisel yapılarına başvurduğu gözlenmiştir.

Tablo 18 incelendiğinde olgu 4, bir ebeveyn olarak kızının; vicdanlı (d = .95), eğlenceli (d = .89), cesur (d = .75), özgür (d = .73), uzlaştırıcı (d = .22) olarak gördüğünü ve yeterince uysal (d = .45) olmadığını da görmektedir. Kızım elementinin uysal kişisel yapısı dışında geri kalan tüm kişisel yapılar olumlu yönde ilişkilendirmiştir. İdeal çocuk elementinin uysal ve özgür kişisel yapıları dışında geri kalan kişisel yapılar olumlu yönde ilişkilendirmiştir. Çevremde takdir ettiğin bir çocuk elementindeki uzlaştırıcı, uysal ve özgür kişisel yapıları olumlu yönde ilişkilendirmiştir. Çevremde hiçbir şekilde takdir etmediğim bir çocuk elementinde uzlaştırıcı ve uysal kişisel yapıları dışında geri kalan kişisel yapılar olumsuz yönde ilişkilendirmiştir. Buna karşın internet bağımlılığı olan biri elementindeki tüm kişisel yapıları da olumsuz yönde ilişkilendirdiği görülmektedir.

4.1.4.1. Anne Olarak Kendisi İle İlgili Kurgularına Yönelik Bulgular (Olgu 4 Duçem)

Tablo 19. Annenin, Bir Ebeveyn olarak Kendisine Yönelik Algıları ile İlgili Elementlerin Öklid Uzaklık Katsayıları

	BEOB	ÇGBAOB	NBAOİ	İA	İOA	İÖA	KÖA
BEOB	-						
ÇGBAOB	.35	-					
NBAOİ	.46	.24	-				
İA	.35	.00	.24	-			
İOA	1.42	1.27	1.40	1.27	-		
İÖA	.49	.40	.42	.40	1.10	-	
KÖA	1.60	1.47	1.60	1.47	.32	1.31	-

Tablo 19 incelendiğinde olgu 4 bir ebeveyn olarak benlik saygısının ve öz değerinin yüksek olduğu gözlenmektedir (d = .35). Bir anne olarak ben elementinin; ideal anne elementine (d = .35), iyi örnek anne elementine (d = .49) ve çocuğumun gözünde bir anne olarak ben elementine (d = .35) yakın konumlandırmıştır. Buna karşın ideal olmayan anne elementine (d = 1.42) ve kötü örnek anne elementine (d = 1.60) uzak konumlandırmıştır. Kendisinin, çocuğunun gözünde; ideal örnek iyi bir anne olarak ilişkilendirmiştir.

Tablo 20. Annenin, Bir Ebeveyn olarak Kendisine Yönelik Kullanılan Kişisel Yapılar ve Elementlerle Olan İlişkisi

	BEOB	ÇGBAOB	NBAOİ	İA	İOA	İÖA	KÖA
İleri görüşlü	.57	.86	.98	.86	-.85	.66	-.91
Güvenilir	.86	.83	.90	.83	-.96	.80	-.95
Fedakar	.87	.98	.92	.98	-.99	.50	-.97
Duygusal	.94	.88	.83	.88	-.95	.66	-.97
Cesur	.95	.89	.85	.89	-.98	.66	-.96
Sevgi	.85	.99	.89	.99	-.96	.39	-.94
Eğlenceli	.86	.98	.92	.98	-.97	.54	-.99

Elementlerin üçlü karşılaştırılması yoluyla olgu 3, bir ebeveyn olarak "ileri görüşlü-ilerici görüşlü olmayan", "güvenilir-güvenilir olmayan", "fedakâr-bencil", "duygusal-duygusal olmayan", "cesur-korkak", "sevgi-nefret" ve "eğlenceli-eğlenceli olmayan" kişisel yapılarına başvurduğu gözlenmiştir.

Tablo 20 incelendiğinde olgu 4, bir ebeveyn olarak kendisinin; bir ebeveyn olarak ben, çocuğumun gözünde bir anne olarak ben, nasıl bir anne olmayı istiyorum, ideal anne ve iyi örnek anne elementlerindeki tüm kişisel yapıları olumlu yönde ilişkilendirmiştir. Buna karşın ideal olmayan anne elementi ve kötü örnek anne elementindeki tüm kişisel yapıları olumsuz yönde ilişkilendirmiştir.

4.1.5. Annenin Çocuğu İle İlgili Kurgularına Yönelik Bulgular (Olgu 5 Gamze)

Tablo 21. Annenin, Bir Ebeveyn olarak İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Algıları ile İlgili Elementlerin Öklid Uzaklık Katsayıları

	K	İBOB	İÇ	İOÇ	ÇTEBÇ	ÇHTEBÇ
K	-					
İBOB	.89	-				
İÇ	1.08	1.37	-			
İOÇ	.44	.61	1.20	-		
ÇTEBÇ	1.08	1.37	.00	1.20	-	
ÇHTEBÇ	.45	.76	1.37	.29	1.37	-

Tablo 21 incelendiğinde olgu 5'nin kızım elementini; ideal olmayan çocuk (d = .44) ve çevremde hiçbir şekilde takdir etmediğim bir çocuk (d = .45) elementlerine yakın konumlandırmıştı. Kızım elementini internet bağımlısı olan biri (d = .89) elementine orta düzeyde uzak konumlandırmıştır. Aynı şekilde kızım elementini; ideal çocuk (d = 1.08) ve çevremde takdir ettiğim bir çocuk (d = 1.08) elementlerine uzak konumlandırmıştır.

Tablo 22. Annenin, Bir Ebeveyn olarak İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Kullanılan Kişisel Yapılar ve Elementlerle Olan İlişkisi

	K	İBOB	İÇ	İOÇ	ÇTEBÇ	ÇHTEBÇ
Mutlu	-.30	-.77	.96	-.88	.96	-.86
Akıllı	-.29	-.73	.96	-.95	.96	-.85
Uysal	-.60	-.61	.99	-.92	.99	-.89
Gerçekçi	-.46	-.68	.99	-.95	.99	-.89
Dingin	-.80	.60	.23	-.31	.23	-.55
Saygılı	-.62	-.62	.97	-.84	.97	-.87

Elementlerin üçlü karşılaştırılması yoluyla olgu 5, bir ebeveyn olarak çocuğunun "mutlu-mutsuz", "akıllı-akıllı davranmayan", "uysal-uysal olmayan", "gerçekçi,-hayalci", "dingin-yerinde duramayan" ve "saygılı-saygısız" kişisel yapılarına başvurduğu gözlenmiştir.

Tablo 22 incelendiğinde kızım elementinin sırasıyla dingin (*d* =- .80), saygılı (*d* = -.62), uysal (*d* = -.60), gerçekçi (*d* = -.46), mutlu (*d* = -.30), akıllı (*d* = -.29) kişisel yapıları ile olumsuz yönde ilişkilendirildiği gözlenmektedir. İnternet bağımlılığı olan biri elementinin dingin kişisel yapısı dışında geri kalan tüm kişisel yapılar olumsuz yönde ilişkilendirmiştir. Aynı şekilde ideal olmayan çocuk ve çevremde hiçbir şekilde takdir etmediğim bir çocuk elementlerindeki tüm kişisel yapılar olumsuz yönde ilişkilendirdiği görülmektedir. Bunların aksine ideal çocuk ve Çevremde takdir ettiğin bir çocuk elementlerindeki tüm kişisel yapılar pozitif yönde ilişkilendirdiği görülmektedir.

4.1.5.1. Anne Olarak Kendisi İle İlgili Kurgularına Yönelik Bulgular (Olgu 5 Gamze)

Tablo 23. Annenin, Bir Ebeveyn olarak Kendisine Yönelik Algıları ile İlgili Elementlerin Öklid Uzaklık Katsayıları

	BEOB	ÇGBAOB	NBAOİ	İA	İOA	İÖA	KÖA
BEOB	-						
ÇGBAOB	.70	-					
NBAOİ	.91	1.19	-				
İA	.67	1.02	.35	-			
İOA	1.26	.81	1.62	1.50	-		
İÖA	.95	.89	.75	.67	1.27	-	
KÖA	1.05	.67	1.16	1.11	.58	.88	-

Tablo 23 incelendiğinde olgu 5 bir ebeveyn olarak benlik saygısının ve öz değerinin nispeten yüksek olduğu gözlenmektedir (*d* = .67). Bir ebeveyn olarak ben elementinin; ideal anne elementine (*d* = .67) nispeten yakın konumlandırmıştır. Aynı şekilde bir ebeveyn olarak ben elementinin; çocuğumun gözünde bir anne olarak ben (*d* = .70), nasıl bir anne olmaya istiyorum (*d* = .91), iyi örnek anne (*d* = .95) ve kötü örnek anne (*d* = 1.05) elementlerine orta düzeyde uzak konumlandırmıştır. Son olarak bir ebeveyn olarak ben elementini; ideal olmayan anne (*d* = 1.26) elementine uzak konumlandırmıştır.

Tablo 24. Annenin, Bir Ebeveyn olarak Kendisine Yönelik Kullanılan Kişisel Yapılar ve Elementlerle Olan İlişkisi

	BEOB	ÇGBEOB	NBAOİ	İA	İOA	İÖA	KÖA
Sabırlı	-.40	-.80	.87	.60	-.59	.47	-.11
Fedakar	.65	-.54	.73	.84	-.70	-.17	-.73
Merhametli	.69	-.26	.71	.82	-.84	-.10	-.79
Sakin	.48	-.53	.74	.89	-.90	.48	-.92
Rahat	-.30	-.80	.82	.77	-.71	.75	-.42
Cesur	.51	-.11	.60	.74	-.90	.40	-.89
Mutlu	.10	-.71	.87	.89	-.93	.64	-.65

Elementlerin üçlü karşılaştırılması yoluyla olgu 5, bir ebeveyn olarak "sabırlı-sabırsız", "fedakâr-bencil", "merhametli-merhameti olmayan", "sakin-hırçın", "rahat-huzursuz", "cesur-korkak" ve "mutlu-mutsuz" kişisel yapılarına başvurduğu gözlenmiştir.

Tablo 24 incelendiğinde olgu 5, bir ebeveyn olarak kendisinin; bir ebeveyn olarak ben elementindeki sabırlı ve rahat kişisel yapıları dışındaki kişisel yapıları (merhametli, fedakar, sakin, cesur, mutlu) olumlu yönde ilişkilendirmiştir. Aynı şekilde iyi örnek anne elementindeki fedakar ve merhametli kişisel yapıları dışındaki yapıları (sabırlı, rahat, sakin, cesur, mutlu) olumlu yönde ilişkilendirmiştir. Nasıl bir anne olmayı istiyorum ve ideal anne elementlerindeki tüm kişisel yapıları olumlu yönde ilişkilendirmiştir. Bunların aksine çocuğumun gözünde bir ebeveyn olarak ben ve kötü örnek anne enasıl bir anne olmayı istiyorum, ideal anne ve iyi örnek anne elementlerindeki tüm kişisel yapıları olumlu yönde ilişkilendirmiştir. Buna karşın iyi örnek olmayan anne elementi ve kötü örnek anne elementlerindeki tüm kişisel yapıları negatif yönde ilişkilendirmiştir.

4.1.6. Annenin Çocuğu İle İlgili Kurgularına Yönelik Bulgular (Olgu 6 Meral)

Tablo 25. Annenin, Bir Ebeveyn olarak İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Algıları ile İlgili Elementlerin Öklid Uzaklık Katsayıları

	K	İBOB	İÇ	İOÇ	ÇTEBÇ	ÇHTEBÇ
K	-					
İBOB	.78	-				
İÇ	.80	1.36	-			
İOÇ	.86	.26	1.50	-		
ÇTEBÇ	.66	1.23	.63	1.38	-	
ÇHTEBÇ	.80	.32	1.43	.18	1.33	-

Tablo 25 incelendiğinde olgu 6'nın kızım elementini; çevremde takdir ettiğim bir çocuk (*d* = .66) elementine görece olarak yakın konumlandırmıştır. Ayrıca kızım elementini; ideal çocuk (*d* = .80), ideal olmayan çocuk (*d* = .86) ve çevremde hiçbir şekilde takdir etmediğim bir çocuk (*d* = .45) elementlerine orta düzeyde uzak konumlandırmıştı.

Tablo 26. Annenin, Bir Ebeveyn olarak İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Kullanılan Kişisel Yapılar ve Elementlerle Olan İlişkisi

	K	İBOB	İÇ	İOÇ	ÇTEBÇ	ÇHTEBÇ
Uyumlu	.65	-.85	.67	-.89	.99	-.89
Başarılı	.55	-.96	.95	-.96	.81	-.87
Bağımsız	.42	-.82	.98	-.85	.59	-.80
Mükemmel	.82	-.95	.83	-.93	.86	-.92
Sosyal	.48	-.85	.91	-.99	.93	-.99
Sorumluluk	.32	-.76	.89	-.95	.91	-.95

Elementlerin üçlü karşılaştırılması yoluyla olgu 6, bir ebeveyn olarak çocuğunun "uyumlu-uyumsuz", "başarılı-başarısız", "bağımsız-bağımlı", "mükemmel-mükemmel olmayan", "sosyal-asosyal" ve "sorumluluk sahibi-sorumsuz" kişisel yapılarına başvurduğu gözlenmiştir.

Tablo 26 incelendiğinde kızım elementinin sırasıyla mükemmel (*d* = .82), uyumlu (*d* = .65), başarılı (*d* = .55), sosyal (*d* = .48), bağımsız (*d* = .42), sorumluluk sahibi (*d* = .32) kişisel yapıları ile pozitif yönde ilişkilendirildiği gözlenmektedir. Kızım, ideal çocuk ve çevremde takdir ettiğim bir çocuk elementlerindeki tüm kişisel yapılar olumlu yönde ilişkilendirdiği görülmektedir. Buna karşın internet bağımlılığı olan biri, ideal olmayan çocuk

ve çevremde hiçbir şekilde takdir etmediğim bir çocuk elementlerindeki tüm kişisel yapılar olumsuz yönde ilişkilendirdiği görülmektedir.

4.1.6.1. Anne Olarak Kendisi İle İlgili Kurgularına Yönelik Bulgular (Olgu 6 Meral)

Tablo 27. Annenin, Bir Ebeveyn olarak Kendisine Yönelik Algıları ile İlgili Elementlerin Öklid Uzaklık Katsayıları

	BEOB	ÇGBAOB	NBAOİ	İA	İOA	İÖA	KÖA
BEOB	-						
ÇGBAOB	.84	-					
NBAOİ	.34	.91	-				
İA	.31	.92	.24	-			
İOA	1.35	.62	1.46	1.47	-		
İÖA	.28	.97	.19	.14	1.52	-	
KÖA	1.31	.75	1.39	1.41	.46	1.45	-

Tablo 27 incelendiğinde olgu 6 bir ebeveyn olarak benlik saygısının ve öz değerinin yüksek olduğu gözlenmektedir (*d* = .31). Bir ebeveyn olarak ben elementinin; ideal anne (*d* = .31), iyi örnek anne (*d* = .28) ve nasıl bir anne olmayı istiyorum (*d* = .34) elementlerine yakın konumlandırmıştır. Aynı şekilde bir ebeveyn olarak ben elementinin; çocuğumun gözünde bir anne olarak ben (*d* = .84) elementine nispeten uzak konumlandırmıştır. Ayrıca bir ebeveyn olarak ben elementinin; ideal olmayan anne (*d* = 1.35) ve kötü örnek anne (*d* = 1.05) elementlerine uzak konumlandırmıştır.

Tablo 28. Annenin, Bir Ebeveyn olarak Kendisine Yönelik Kullanılan Kişisel Yapılar ve Elementlerle Olan İlişkisi

	BEOB	ÇGBAOB	NBAOİ	İA	İOA	İÖA	KÖA
İyi	.94	-.84	.84	.95	-.94	.96	-.92
Sevilen	.74	-.49	.89	.90	-.87	.90	-.97
Fedakâr	.91	-.73	.94	.96	-.97	.98	-.96
Mükemmel	.93	-.82	.94	.95	-.97	.98	-.92
Başarılı	.94	-.81	.94	.90	-.95	.97	-.91
Çalışkan	.82	-.69	.96	.97	-.97	.98	-.95
Mutlu	.69	-.93	.86	.86	-.91	.86	-.61

Elementlerin üçlü karşılaştırılması yoluyla olgu 6, bir ebeveyn olarak "iyi-kötü", "sevilen-sevilmeyen", "fedakâr-bencil", "mükemmel-mükemmel olmayan", "başarılı-başarısız", "çalışkan-tembel" ve "mutlu-mutsuz" kişisel yapılarına başvurduğu gözlenmiştir.

Tablo 28 incelendiğinde olgu 6, bir ebeveyn olarak kendisinin; bir ebeveyn olarak ben, nasıl bir anne olmayı istiyorum, ideal anne ve iyi örnek anne elementlerindeki tüm kişisel yapıları olumlu yönde ilişkilendirmiştir. Buna karşın çocuğumun gözünde bir anne olarak ben, ideal olmayan anne elementi ve kötü örnek anne elementlerindeki tüm kişisel yapıları olumsuz yönde ilişkilendirmiştir.

4.1.7. Annenin Çocuğu İle İlgili Kurgularına Yönelik Bulgular (Olgu 7 Yunus)

Tablo 29. Annenin, Bir Ebeveyn olarak İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Algıları ile İlgili Elementlerin Öklid Uzaklık Katsayıları

	O	İBOB	İÇ	İOÇ	ÇTEBÇ	ÇHTEBÇ
O	-					
İBOB	.74	-				
İÇ	.30	.80	-			
İOÇ	1.23	.59	1.28	-		
ÇTEBÇ	.30	.80	.00	1.28	-	
ÇHTEBÇ	1.52	.81	1.55	.35	1.55	-

Tablo 29 incelendiğinde olgu 7'nin oğlum elementini ideal çocuk (*d* = .30) ve çevremde takdir ettiğim bir çocuk (*d* = .30) elementlerine yakın konumlandırmıştır. Ayrıca kızım elementini internet bağımlısı olan biri (*d*= .74) elementine nispeten yakın konumlandırdığını, çevremde hiçbir şekilde takdir etmediğim bir çocuk (*d* = 1.52) ve ideal olmayan çocuk (*d* = 1.23) elementlerine de uzak konumlandırdığı görülmektedir.

Tablo 30. Annenin, Bir Ebeveyn olarak İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Kullanılan Kişisel Yapılar ve Elementlerle Olan İlişkisi

	O	İBOB	İÇ	İOÇ	ÇTEBÇ	ÇHTEBÇ
Uysal	.93	-.51	.95	-1.00	.95	- .97
Başarılı	.96	-.70	.98	-.96	.98	-1.00
Sosyal	.84	-.85	.98	-.90	.98	-.95
Saygılı	1.00	-.57	.89	-.92	.89	-.97
Sorumluluk	.96	-.70	.98	-.96	.98	-1.00
Çalışkan	.86	-.62	.99	-.99	.99	-.95

Elementlerin üçlü karşılaştırılması yoluyla olgu 7, bir ebeveyn olarak çocuğunun "uysal-uysal olmayan", "başarılı-başarısız", "sosyal-asosyal", "saygılı-saygısız", "sorumluluk sahibi-sorumsuz" ve "çalışkan-tembel" kişisel yapılarına başvurduğu gözlenmiştir.

Tablo 30 incelendiğinde oğlum elementinin sırasıyla saygılı (*d* = 1.00), başarılı (*d* = .96), sorumluluk sahibi (*d* = .96), uysal (*d* = .93), çalışkan (*d* = .86), sosyal (*d* = .84) kişisel yapıları ile pozitif yönde ilişkilendirildiği gözlenmektedir. Oğlum, ideal çocuk ve çevremde takdir ettiğim bir çocuk elementlerindeki tüm kişisel yapılar olumlu yönde ilişkilendirdiği görülmektedir. Buna karşın internet bağımlılığı olan biri, ideal olmayan çocuk ve çevremde hiçbir şekilde takdir etmediğim bir çocuk elementlerindeki tüm kişisel yapılar olumsuz yönde ilişkilendirdiği görülmektedir.

4.1.7.1. Anne Olarak Kendisi İle İlgili Kurgularına Yönelik Bulgular (Olgu 7 Yunus)

Tablo 31. Annenin, Bir Ebeveyn olarak Kendisine Yönelik Algıları ile İlgili Elementlerin Öklid Uzaklık Katsayıları

	BEOB	ÇGBAOB	NBAOİ	İA	İOA	İÖA	KÖA
BAEOB	-						
ÇGBAOB	.16	-					
NBAOİ	.00	.16	-				
İA	.00	.16	.00	-			
İOA	1.38	1.33	1.38	1.38	-		
İÖA	.16	.23	.16	.16	1.33	-	
KÖA	1.52	1.46	1.52	1.52	.60	1.46	-

Tablo 31 incelendiğinde olgu 7 bir ebeveyn olarak benlik saygısının ve öz değerinin son derece yüksek olduğu gözlenmektedir (*d* = .00). Bir ebeveyn olarak ben elementinin; ideal

anne (*d* = .00), nasıl bir anne olmayı istiyorum (*d* = .00), iyi örnek anne (*d* = .16) ve çocuğumun gözünde bir anne olarak ben (*d* = .16) elementlerine çok yakın konumlandırmıştır. Ayrıca bir ebeveyn olarak ben elementinin; kötü örnek anne (*d* = 1.52) ve ideal olmayan anne (*d* = 1.38) elementlerine de uzak konumlandırmıştır.

Tablo 32. Annenin, Bir Ebeveyn olarak Kendisine Yönelik Kullanılan Kişisel Yapılar ve Elementlerle Olan İlişkisi

	BEOB	ÇGBAOB	NBAOİ	İA	İOA	İÖA	KÖA
Sevgi	.99	.94	.99	.99	-.91	.94	-.99
Fedakâr	.99	.95	.99	.99	-.97	.95	-.95
İyi	.98	.85	.98	.98	-.89	.95	-.97
İlgili	.99	.94	.99	.99	-.91	.94	-.99
Empati	.98	.95	.98	.98	-.89	.85	-.97
Düşünceli	.99	.94	.99	.99	-.91	.94	-.99
Duyarlı	.81	.81	.81	.81	-.96	.81	-.65

Elementlerin üçlü karşılaştırılması yoluyla olgu 7, bir ebeveyn olarak "sevgi-nefret", "fedakâr-bencil", "iyi-kötü", "ilgili-ilgisiz", "empati-empati kuramayan", "düşünceli-düşüncesiz" ve "duyarlı-duyarsız" kişisel yapılarına başvurduğu gözlenmiştir.

Tablo 32 incelendiğinde olgu 7, bir ebeveyn olarak kendisinin; bir ebeveyn olarak ben, çocuğumun gözünde bir anne olarak ben, nasıl bir anne olmayı istiyorum, ideal anne ve iyi örnek anne elementlerindeki tüm kişisel yapıları olumlu yönde ilişkilendirmiştir. Buna karşın ideal olmayan anne elementi ve kötü örnek anne elementlerindeki tüm kişisel yapıları olumsuz yönde ilişkilendirmiştir.

4.1.8. Annenin Çocuğu İle İlgili Kurgularına Yönelik Bulgular (Olgu 8 Zehra)

Tablo 33.Annenin, Bir Ebeveyn olarak İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Algıları ile İlgili Elementlerin Öklid Uzaklık Katsayıları

	K	İBOB	İÇ	İOÇ	ÇTEBÇ	ÇHTEBÇ
K	-					
İBOB	.96	-				
İÇ	.84	1.26	-			
İOÇ	.60	.75	1.16	-		
ÇTEBÇ	1.08	1.49	.40	1.35	-	
ÇHTEBÇ	.58	.87	1.03	.58	1.28	-

Tablo 33 incelendiğinde olgu 8'in kızım elementini ideal olmayan çocuk (*d* = .60) ve çevremde hiçbir şekilde takdir etmediğim bir çocuk (*d* = .58) elementlerine yakın konumlandırmıştır. Ayrıca kızım elementini internet bağımlısı olan biri (*d* = .96) ve ideal çocuk (*d* = .84) elementlerine orta düzeyde uzak konumlandırdığını, çevremde takdir ettiğim bir çocuk (*d* = 1.08) elementine de nispeten uzak konumlandırdığı görülmektedir.

Tablo 34. Annenin, Bir Ebeveyn olarak İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Kullanılan Kişisel Yapılar ve Elementlerle Olan İlişkisi

	K	İBOB	İÇ	İOÇ	ÇTEBÇ	ÇHTEBÇ
Duyarlı	-.46	-.57	.96	-.80	.95	-.67
Akıllı	.09	-.70	.91	-.78	.85	-.68
Sakin	-.51	-.63	.87	-.79	.94	-.43
Dingin	.02	-.81	.87	-.84	.77	-.23
Düzenli	.15	-.88	.59	-.28	.75	-.48
Atılgan	-.64	.24	.51	-.55	.57	-.82

Elementlerin üçlü karşılaştırılması yoluyla olgu 8, bir ebeveyn olarak çocuğunun "duyarlı-duyarsız", "akıllı-akıllı davranmayan", "sakin-sakin olmayan", "dingin-yerinde duramayan", "düzenli-düzensiz" ve "atılgan-içe kapanık" kişisel yapılarına başvurduğu gözlenmiştir.

Tablo 34 incelendiğinde kızım elementinin sırasıyla düzenli (*d* = .15), akıllı (*d* = .09), dingin (*d* = .02) kişisel yapıları ile olumlu ilişkilendirirken; atılgan (*d* = -.64), sakin (*d* = -.51), duyarlı (*d* = -.46) kişisel yapıları ile de olumsuz ilişkilendirmiştir. İnternet bağımlılığı olan bir çocuk elementindeki atılgan kişisel yapı dışındaki tüm kişisel yapıları ile olumsuz

ilişkilendirmiştir. İdeal çocuk ve çevremde takdir ettiği bir çocuk elementlerindeki tüm kişisel yapıları olumlu ile ilişkilendirmiştir. İdeal olmayan çocuk ve çevremde hiçbir şekilde takdir etmediğim bir çocuk elementlerindeki tüm kişisel yapıları olumsuz ile ilişkilendirmiştir.

4.1.8.1 Anne Olarak Kendisi İle İlgili Kurgularına Yönelik Bulgular (Olgu 8 Zehra)

Tablo 35. Annenin, Bir Ebeveyn olarak Kendisine Yönelik Algıları ile İlgili Elementlerin Öklid Uzaklık Katsayıları

	BEOB	ÇGBAOB	NBAOİ	İA	İOA	İÖA	KÖA
BEOB	-						
ÇGBAOB	.79	-					
NBAOİ	.56	.81	-				
İA	.29	.71	.32	-			
İOA	1.18	1.14	1.48	1.34	-		
İÖA	.54	.68	.25	.29	1.43	-	
KÖA	1.19	1.18	1.50	1.36	.20	1.46	-

Tablo 35 incelendiğinde olgu 8 bir ebeveyn olarak benlik saygısının ve öz değerinin yüksek olduğu gözlenmektedir (*d* = .29). Bir ebeveyn olarak ben elementinin; ideal anne (*d* = .29), nasıl bir anne olmayı istiyorum (*d* = .56), iyi örnek anne (*d* = .54) elementlerine yakın konumlandırmıştır. Ayrıca çocuğumun gözünde bir anne olarak ben (*d* = .16) elementine de orta düzeyde uzak konumlandırmıştır. Aynı şekilde bir ebeveyn olarak ben elementinin; kötü örnek anne (*d* = 1.19) ve ideal olmayan anne (*d* = 1.18) elementlerine de uzak konumlandırmıştır.

Tablo 36. Annenin, Bir Ebeveyn olarak Kendisine Yönelik Kullanılan Kişisel Yapılar ve Elementlerle Olan İlişkisi.

	BEOB	ÇGBAOB	NBAOİ	İA	İOA	İÖA	KÖA
Sabırlı	.27	-.02	.97	.73	-.83	.89	-.81
Düzenli	.21	.58	.75	.74	-.90	.90	-.91
Sakin	.20	.51	.84	.75	-.92	.92	-.93
Düşünceli	.78	-.12	.86	.97	-.92	.77	-.86
Duyarlı	.42	.41	.85	.88	-.97	.92	-.98
Huzurlu	.80	-.38	.84	.92	-.81	.79	-.79
Eğlenceli	.64	.17	.86	.95	-.96	.91	-.99

Elementlerin üçlü karşılaştırılması yoluyla olgu 8, bir ebeveyn olarak “sabırlı-sabırsız”, “düzenli-düzensiz”, “sakin-gergin”, “düşünceli-düşüncesiz”, “duyarlı-duyarsız”, “huzurlu-huzursuz” ve “eğlenceli-eğlenceli olmayan” kişisel yapılarına başvurduğu gözlenmiştir.

Tablo 36 incelendiğinde olgu 8, bir ebeveyn olarak kendisinin; bir ebeveyn olarak ben, nasıl bir anne olmayı istiyorum, ideal anne ve iyi örnek anne elementlerindeki tüm kişisel yapıları olumlu yönde ilişkilendirmiştir. Aynı şekilde 38) kişisel yapılar dışındaki kişisel yapıları olumlu yönde ilişkilendirmiştir. Buna karşın ideal olmayan anne elementi ve kötü örnek anne elementlerindeki tüm kişisel yapıları olumsuz yönde ilişkilendirmiştir.

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA

Bu çalışmanın iki alt amacı vardır. Birincisi bir grup annenin, bir ebeveyn olarak internet bağımlılığı olan ergen çocuğuna yönelik algıları ile ilgili elementlerin öklid uzaklık katsayıları ve buna paralel olarak bir ebeveyn olarak internet bağımlılığı olan ergen çocuğuna yönelik kullanılan kişisel yapılar ve elementlerle olan ilişkisini repertuar ağı tekniği aracılığı ile incelemeyi hedeflemiştir. İkincisi de aynı şekilde bir grup annenin, bir ebeveyn olarak kendisine yönelik algıları ile ilgili elementlerin öklid uzaklık katsayıları ve buna paralel olarak bir ebeveyn olarak kendisine yönelik kullanılan kişisel yapılar ve elementlerle olan ilişkisini repertuar ağı tekniği aracılığı ile incelemeyi hedeflemiştir.

5.1. Annelerin İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Kullandıkları Bilişsel Kurgulara İlişkin Bulguların Tartışılması

5.1.1. Annelerin "oğlum/kızım" elementini, "internet bağımlısı olan biri" elementinden ne kadar uzak gördüklerine ilişkin bulguların tartışılması

Araştırma bulguları "internet bağımlılığı olan biri" elementi için elde edilen bulgular incelendiğinde katılımcıların 2'sinden biri çocuğunun yüksek düzeyde internet bağımlısı olduğunu, diğeri de çocuğunun internet bağımlısı olmadığını ve katılımcının 6'sı da çocuğunun orta düzeyde internet bağımlısı olduğunu görmektedir. Ayrıca katılımcının 8'i de internet bağımlılığı olan ergen çocuğuna yönelik kullandığı kişisel yapıların neredeyse tamamı olumsuz yönde ilişkilendirildiği görülmektedir. İlgili literatüre bakıldığında bu bulguyu doğrudan destekleyecek ampirik bir bulguya rast gelinmemiştir. Dolayısıyla ilişkili kabul edilebilecek literatür göz önünde bulundurulduğunda çocuğun bağımlılığı ebeveynin kendisine yönelik algısını önemli ölçüde biçimlendirebilmektedir (238). Bu araştırmada annelerin internet bağımlılığı olan ergen çocuğuna ilişkin en çok kullandığı kişisel yapıların kararsız, gergin, amaçsız, düzensiz, tembel, sorumsuz, başarısız, uzlaştırıcı olmayan, korkak, bağımlı, vicdansız, mutsuz, akılı davranmayan, mükemmel olmayan, uyumsuz, asosyal, duyarsız ve sağduyulu olmayan bulgular ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Bir çalışmada sorumluluk bilinci ile internet bağımlılık düzeyi arasında zıt yönlü bir ilişki olduğu bilinmektedir (239). Ergenlerin internet bağımlılığı eğilimlerinde ebeveyn algısının psikolojik kontrolünün etkili olduğu, ancak davranışsal kontrolün ise böyle bir etki yaratmadığı bilinmektedir (240). Ebeveyn kabul-red algıları ile ergenin internet bağımlılığı arasındaki ilişkiyi araştıran Tilki ve Epli (2022), anne kabul-red ölçeğinin alt boyutlarından

“sıcaklık/sevgi” ile internet bağımlılığı arasında orta düzeyde negatif; "düşmanlık/saldırganlık" ile "kayıtsızlık/ihmal" ile internet bağımlılığı arasında pozitif ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğunu bulgulamıştır (241). Ebeveyn depresyonu, ergenlerde orta ve şiddetli düzeyde internet bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu, ancak ebeveyn kaygısı ve stresi çocuğun internet bağımlılığı arasında herhangi bir ilişki olmadığını bilinmektedir (242). Bu çalışmada da Young internet bağımlılığı kısa formu ölçeğinden katılımcı grubun aldıkları puan, bu ergen çocukların internet bağımlılığı olduğunu göstermektedir; nitekim ebeveynleri de bu ölçekten alınan skora uygun bir şekilde kendi çocuklarını da ağırlıklı olarak olumsuz olarak gördüklerine yönelik bir bulgu elde edilmiştir.

5.1.2. Annelerin “oğlum/kızım” elementini, “ideal çocuk”, “ideal olmayan çocuk”, “çevremde takdir ettiğim bir çocuk” ve “çevremde hiçbir şekilde takdir etmediğim bir çocuk” elementlerinden ne kadar uzak gördüklerine ilişkin tartışılması

İdeal çocuk elementi için elde edilen bulgular incelendiğinde katılımcıların 2’si oğlum/kızım elementi arasındaki mesafeye yakın, 6’sı da uzak ya da orta düzeyde uzak kabul ettiği tespit edilmiştir. Oğlum/kızım elementi ile ideal çocuk elementi arasındaki mesafenin yakın olması katılımcıların çocuğunun internet bağımlısı olmadığını anlaşıldığını ve bunun aksine Oğlum/kızım elementi ile ideal çocuk elementi arasındaki mesafenin uzak ya da orta düzeyde uzak olması katılımcıların çocuğunun internet bağımlısı algısına sahip olduğu görülmektedir. Bu araştırmada annelerin ideal çocuk olan ergen çocuğa ilişkin en çok kullandığı kişisel yapıların amacı olan, çalışkan, düzenli, sorumluluk sahibi, başarılı, ödül alabilen, cesur, mutlu, akıllı, uysal, gerçekçi, saygılı, sosyal, bağımsız, sakin, dingin bulgular ile ilişkilendirilmiştir.

Aynı şekilde katılımcı annelerin 2’si ideal olmayan çocuk elementi arasındaki mesafeye yakın, 6’sı da uzak ya da orta düzeyde uzak kabul ettiği tespit edilmiştir. Annelerin ideal olmayan çocuk olan ergen çocuğa ilişkin en çok kullandığı kişisel yapıların plansız, tembel, terbiyesiz, kararsız, düzensiz, eğlenceli olmayan, sorumluluk sahibi olmayan, hedefsiz, ödül alamayan, cesur olmayan, mutsuz, akıllı davranmayan, uysal olmayan, gerçekçi olmayan, saygısız, vasat, asosyal, uyumsuz, bağımlı, başarısız, sakin olmayan ve dingin olmayan bulgular ile ilişkilendirilmiştir. Bu çalışmada anneler çocuklarını ne ideal ne de ideal olmayan çocuğa yakın görmemelerinden ötürü, anneler çocuklarını onların buna dönük davranışlarından bağımsız olarak değerlendirdikleri anlamına gelebileceği düşünülmektedir. Annenin çocuğa karşı olan benlik algısı annenin çocuğa karşı davranış biçimlerini şekillendirmekte ve çocuğun davranış biçimi kazandırmasında etkili olmaktadır, bu durum

nörobiyolojik çalışmalarda sosyal beyin kavramında "hale etkisini" incelendiğinde de çocuklarının güzellik ve çirkinliklerine göre annelerinin algılarında ve davranışlarında annelerinin algılarını ve davranışlarını şekillendirdiğini göstermektedir (243). Annelerin çocuk yetiştirme davranışları ile çocuklarının benlik kavramları arasındaki ilişkinin olumlu ve anlamlı olduğu bilinmektedir (244). Ayrıca bir çalışmada Öngider (2013), ergen çocuğun psikolojik sağlığı çoğu zaman ebeveynlerinin davranışlarını nasıl algıladığı ve yorumladığına bağlı olmakla birlikte, aynı zamanda yetersiz ebeveynlik durumu çocukta görülen psikolojik problemler için önemli bir risk faktörü olduğuna dikkat çekmiştir (245). Zayıf benlik imajı risk almayı, kendine zarar vermeyi, risk oluşturan davranışlarda bulunmayı artırır. Olumsuz benlik imajına sahip ergen bireylerin kendilerine ve başkalarına kötü davrandığı bilinmektedir (246). İnternetin aşırı kullanımı sonucu ergenler arasında hem bağımlılığı hem de riskli davranışları kolaylaştırdığını bilinmektedir (247).

Çevremde takdir ettiğim bir çocuk elementini incelediğimizde annelerin 2'si oğlum/kızım elementi arasındaki mesafeye yakın, 6'sı da uzak ya da orta düzeyde uzak kabul ettiği tespit edilmiştir. Annelerin çevremde takdir ettiğim bir çocuk olan ergen çocuğa ilişkin en çok kullandığı kişisel yapıların kararlı, planlı, terbiyeli, düzenli, çalışkan, sorumluluk sahibi, hedefi olan, ödül alabilen, başarılı, uysal, mutlu, akıllı, gerçekçi, saygılı, uyumlu, sosyal ve duyarlı bulgular ile ilişkilendirilmiştir.

Aynı şekilde Çevremde hiçbir şekilde takdir etmediğim bir çocuk elementini incelediğimizde annelerin 2'si oğlum/kızım elementi arasındaki mesafeye yakın, 6'sı da uzak ya da orta düzeyde uzak kabul ettiği tespit edilmiştir. Annelerin çevremde hiçbir şekilde takdir etmediğim bir çocuk olan ergen çocuğa ilişkin en çok kullandığı kişisel yapıların tembel, uysal olmayan, eğlenceli olmayan, saygısız, korkak, ödül alamayan, amaçsız, uysal olmayan, gerçekçi olmayan, saygısız, mutsuz, akıllı olmayan, uyumsuz, sorumluluk sahibi olmayan, asosyal, bağımlı, başarısız ve atılgan olmayan bulgular ile ilişkilendirilmiştir. Cozolino (248), bağımlılık sorunu yaşayan ebeveynlere sahip çocukların kendi ebeveynlerine karşı olan duygularının utanma duygusu olduğunu ve bu duygu ile yetiştiklerini belirterek, bu çocukların ileride öz utanca sahip bireyler olduklarını ifade etmektedir. Bu çalışma bizlere göstermektedir ki annelerinin çocuklarına olan algıları çocuklarının davranışlarını ve kişilik yapılarını şekillendirmekte onların bağımlılık seviyelerini, bağımlılığa karşı dayanıklılık durumlarını belirlemektedir ve bu şekilde bir kişiliğe, karaktere bürünen bireyler de çevre tarafından bu şekilde algılanmaktadır. Nihayetinde çocukların karakterleri ve onların bağımlılığa karşı dayanıklılıkları bakım vericilerin yani annelerin çoğunlukla Onlara olan algılarından, tutumlarından ve davranışlarından bağımsız değildir. Bu yargıları destekleyici

olarak çocukları üzerinde sorumluluğu yüklenen anneler olduğu zaman ve anneler çocukları ile daha çok ilgilendiklerinde bağımlılık riskinin azaldığı bilinmektedir (32,249).

5.2. Annelerin Kendilerine Yönelik Bilişsel Kurgularına İlişkin Bulguların Tartışılması

5.2.1. Öz-Değerlerine İlişkin Bulguların Tartışılması;

Benlik saygısı bireyin benlik kavramı ile ilgili olarak meydana geldiği değerli olma durumu olarak ifade edilmektedir. Diğer bir deyişle bireyin kendisini değerlendirdiğinde tutunduğu tavrın yönü benlik saygısını gösterir. Kişi kendini olumlu değerlendirdiğinde benlik saygısı yüksek olurken, olumsuz değerlendirdiğinde düşük benlik saygısına sahip olduğunu göstermektedir (95,250). Bu çalışmada öz-değerleri (benlik saygısının), "bir ebeveyn olarak ben"(güncel öz) ile "ideal anne" (ideal öz) elementleri arasındaki uzaklık katsayısından yola çıkılarak belirlenmiştir. Ebeveynlerin kendilerine ilişkin mevcut algıları (güncel ben) ile ideal ben elementleri arasındaki öklid uzaklık katsayısının 0.68 den küçük bir değer göstermesi öz değerin yüksek ve 1.07 değerinden yüksek bir değer göstermesi ise bir ebeveyn olarak ben öz-değerin düşük olduğu anlamına gelmektedir. Eğer hesaplanan uzaklık katsayısı yukarıdaki iki değer arasında ise öz-değerin orta düzeyde olduğuna hükmedilmektedir (13,230). Araştırmaya katılan Her bir ebeveynin kendilerine ilişkin mevcut algıları öz-değeri hesaplanmıştır. Bulgular gösteriyor ki bu 8 annenin de benlik saygısının yüksek olduğu görülmektedir. Benlik saygısı; kişilerarası ilişkilerde, motivasyon kazanımında ve bireyin davranışını şekillendirmekte önemlidir. Benlik saygısı yüksek olan kişiler uzlaşma içerisinde olan, ilişki yanlısı davranışlarda bulunma, daha az savunmacı olma davranışları sergiledikleri ve ilişkilerine önem verdikleri bilinmektedir (251,252). Benlik saygısı yüksek olan annelerin, çocuklarına daha fazla karar verme özgürlüğü sağladığını, daha iyi iletişim sağladıklarını, çocuklarının davranışları hakkında daha az endişe duyduklarını, çocuklarına daha bağımsız bir birey olarak gördüklerini ve çocuklarından hoşnut oldukları bilinmektedir (252,253). Nihayetinde ebeveynlerden gelen duygusal sıcaklığın, internet bağımlılığı üzerindeki etkisine kısmen benlik saygısı aracılık ettiği bilinmektedir (254). Elde edilen bulgu sonucunda, internet bağımlılığı olan ergen çocukların ebeveynlerin, kendilerine yönelik algılarındaki öz-değerlerinin yüksek olduğu gözlenmiştir. Ebeveyn benlik saygısı ile çocuk sorunlarının algılanması arasında tutarlı ters ilişkiler bulundu, oysa çocuk rahatsızlığı ve anne stresi derecelendirmeleri pozitif olarak ilişkiliydi (255).

5.2.2. Annelerin Kendilerine Yönelik Kurguları ile ilişkin bulguların tartışılması;

Araştırmaya katılan 8 annenin de "bir ebeveyn olarak ben" elementini ideal anne ve iyi örnek anne elementlerine son derece yakın konumlandırdığını, buna karşın ideal olmayan anne ve kötü örnek anne elementlerine de son derece uzak konumlandırdığı görülmüştür. Bir önceki bulguda olduğu gibi anneler kendi özdeğerleri yüksek olması nedeniyle ideal anne ve iyi örnek anne daha yakın görmeleri anlaşılabilir ve beklenilen bir durumdur, ideal olmayan anne ve kötü örnek anneden de kendinden uzak görmeleri onların oğlum/kızım benlik tasarımına duydukları ihtiyaçla ilgilidir. Benlik saygısı düşük olan annelerin, benlik saygısı yüksek olan annelerin sosyal medyadaki aktiviteleriyle uyumlu olmak için olumlu imajı sürdürmek konusunda baskı altında hissedildiği bilinmektedir (256). Bireyin gelişiminin "kim olduğumuzu" bilme ihtiyacı kadar "ne yapabileceğimizi" bilme ihtiyacıyla da karakterize edildiğini kabul edilmektedir. Nitekim bireyin kişisel başarı ve başarısızlık geçmişi kaçınılmaz olarak fail olarak benliğe yönelik genelleştirilmiş bir tutuma yol açabilir. Kişi, bir yaşam boyu eylemi oluşturan sayısız bilinçli niyeti yerine getirmede ne kadar başarılı olursa, o kadar güçlü hisseder. Kişisel kimliğin bir yönü olarak bu güç, bireyde olumlu bir duygu yaşattığı da bilinmektedir (257).

Ebeveynlerin ideal anneye ilişkin en çok kullandığı kişisel yapıların fedakâr, çalışkan, becerikli, terbiyeli, eğitimli, doğru konuşan, çağdaş, empatik, özgür, sevgi, cesur, duygusal, ileri görüşlü, sakin, mutlu, iyi, sevilen, mükemmel, ilgili, düşünceli, duyarlı, huzurlu ve eğlenceli bulgular ile ilişkilendirilmiştir.

Ebeveynlerin iyi örnek anneye ilişkin en çok kullandığı kişisel yapıların çalışkan, başarılı, özgür, eğlenceli, güçlü, çağdaş, güvenilir, rahat, ilgili, düşünceli, duyarlı, sabırlı, düzenli ve sakin bulgular ile ilişkilendirilmiştir.

Ebeveynlerin ideal olmayan anneye ilişkin en çok kullandığı kişisel yapıların fedakâr olmayan, tembel, kararsız, beceriksiz, doğru konuşmayan, yalan konuşan, terbiyesiz, tutarsız, çağdaş olmayan, empatik olmayan, bağımlı, başarısız, ileri görüşlü olmayan, güvensiz, nefret, korkak, eğlenceli olmayan, mutsuz, sakin olmayan, acımasız, kötü, sevilmeyen, ilgisiz, duyarsız ve düşüncesiz bulgular ile ilişkilendirilmiştir.

Ebeveynlerin kötü anneye ilişkin en çok kullandığı kişisel yapıların kötümser, fedakar olmayan, kararsız, anlayışsız, mükemmel olmayan, bağımlı, güçsüz, tembel, eğlenceli olmayan, başarısız, güvensiz, ileri görüşlü olmayan, nefret, duygusuz, korkak, sakin olmayan, kötü, sevilmeyen, düşüncesiz, empatik olmayan ve ilgisiz bulgular ile ilişkilendirilmiştir.

Bulgular incelendiğinde çalışmaya katılan 8 anne de "ideal anne" ve "iyi örnek anne" elementlerine kendilerini yakın konumlandırırken, "ideal olmayan anne" ve "kötü örnek

anne" elementlerine annelerin tamamı kendisini uzak konumlandırmıştır. Yani anneler kendilerini olumlu kişisel yapılarla ilişkilendirerek (çalışkan, iyi, sevilen, düşünceli vs.), olumsuz kişisel yapılarla ilişkilendirdikleri ideal olmayan anne, kötü örnek anne kavramlarını kendilerine uzak görmektedir. İdeal olmayan anne elementi ile kötü örnek anne elementi için kullanılan kişisel yapılar çoğunlukla aynı kişisel yapılar olduğu görülmüştür. Genellikle kararsız anne, ileri görüşlü olmayan anne, güçsüz ve güvensiz anne, düşüncesiz anne, ilgisiz anne ve mutsuz anne kısacası çocuğuyla yetince ilgilenmediği düşünülen annelerdir.

İlgili araştırmadan bu bulguyu desteklemeye dönük ilgili araştırmalara bakıldığında bu bulguyu desteklemeye dönük doğrudan bir bulguya rast gelinmemiştir ancak yine de bu bulguyu destekleyebilecek dolaylı yoldan destekleyebilecek şu çalışmalar mevcuttur. Buna göre anneler kendilerine olumlu algılama görme eğilimdedirler. Otoriter anneler genellikle benlik saygısı yüksek bireylerdir. Demokratik ve izin verici annelerin ergenleri, otoriter annelere sahip ergenlere göre benlik saygısı ve yaşam doyumu daha yüksek olduğu söylenmektedir. Ayrıca annelerini demokratik gören ergenler, otoriter annelere sahip olan ergenlere göre daha mutlu olduğu bilinmektedir (258). Otoriter ebeveynlik tutumuna sahip ebeveynlerin, duyarsızlaşma ve kaygı konusunda daha yüksek puanlar aldığı görülmüştür. Otoriter ebeveynlik tutumu sonucu ergen çocuklarda aktif davranış problemleri yaşanabilmektedir. Bu da ergenlik dönemindeki işlevsel olmayan kişilik özelliklerinde ebeveynlik tarzlarının rolü olduğu bilinmektedir (259). Algılanan internet ebeveynlik stilleri tarafından gösterilen İnternet ebeveynlik davranışlarının kalitesinin, öğrencilerin internet beklentisi ve internet bağımlılığı eğilimindeki değişikliklerle ilişkili olabileceğini ima edilmiş aynı zamanda öğrencilerin İnternet kullanımında aile işlevinin rolü son derece önemli olduğu bilinmektedir (260). Başka bir araştırmada benlik saygısı yüksek bireylerin, düşük benlik saygısına sahip olan bireylerden daha sevimli ve çekici olduklarını, daha iyi ilişkilere sahip olduklarını ve başkaları üzerinde daha iyi izlenimler bıraktıklarını bilinmektedir (261). Yüksek benlik saygısı olan bireylerin olumlu geri bildirim, kabul ve olumlu duygular ile ilişkilendirilirken, benlik saygısı düşük olan bireylerin olumsuz geri bildirimi, reddedilme ve olumsuz duygularla ilişkilendirilmiştir (262).

5.3. Annelerin İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuğuna Yönelik Kullandıkları Elementler ve Kişisel Yapılar ile İlgili Bulguların Olgu Bazında Tartışılması

Olgu 1; tablo 6' ya baktığımızda oğlum elementi (sakin kişisel yapı hariç), ideal çocuk (terbiyeli kişisel yapı hariç) ve çevremde takdir ettiğim bir çocuk elementlerindeki kişisel yapıların olumlu yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir. İnternet bağımlılığı olan biri (terbiyeli kişisel yapı hariç), ideal olmayan çocuk (sakin kişisel yapı hariç) ve çevremde hiçbir şekilde takdir etmediğim bir çocuk (sakin kişisel yapı hariç) elementlerindeki kişisel yapıların olumsuz yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir. Ahmet'in "oğlum" olarak çalışkan, amaçlı ve aynı zamanda terbiyeli olduğuna yönelik ilişkilendirmiştir.

Olgu 2; tablo 10' a baktığımızda oğlum elementi, ideal çocuk ve çevremde takdir ettiğim bir çocuk elementlerindeki kişisel yapıların tümü olumlu yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir. İnternet bağımlılığı olan biri, ideal olmayan çocuk ve çevremde hiçbir şekilde takdir etmediğim bir çocuk elementlerindeki kişisel yapıların tümü olumsuz yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir.

Olgu 3; tablo 14' e baktığımızda kızım elementi, ideal çocuk ve çevremde takdir ettiğim bir çocuk elementlerindeki kişisel yapıların tümü olumlu yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir. İnternet bağımlılığı olan biri, ideal olmayan çocuk ve çevremde hiçbir şekilde takdir etmediğim bir çocuk elementlerindeki kişisel yapıların tümü olumsuz yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir.

Olgu 4; tablo 18' e baktığımızda kızım elementi (uysal kişisel yapı hariç), ideal çocuk (uysal ve özgür kişisel yapıları hariç) ve çevremde takdir ettiğim bir çocuk (eğlenceli, vicdanlı ve cesur kişisel yapıları hariç) elementlerindeki kişisel yapıların olumlu yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir. İnternet bağımlılığı olan biri, ideal olmayan çocuk (uzlaştırıcı, uysal ve özgür kişisel yapı hariç) ve çevremde hiçbir şekilde takdir etmediğim bir çocuk (uzlaştırıcı ve uysal kişisel yapı hariç) elementlerindeki kişisel yapıların olumsuz yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir.

Olgu 5; tablo 22' ye baktığımızda kızım elementi, ideal çocuk ve çevremde takdir ettiğim bir çocuk elementlerindeki kişisel yapıların tümü olumlu yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir. İnternet bağımlılığı olan biri (dingin kişisel yapı hariç), ideal olmayan çocuk ve çevremde hiçbir şekilde takdir etmediğim bir çocuk elementlerindeki kişisel yapıların tümü olumsuz yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir.

Olgu 6; tablo 26' ya baktığımızda kızım elementi, ideal çocuk ve çevremde takdir ettiğim bir çocuk elementlerindeki kişisel yapıların tümü olumlu yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir. İnternet bağımlılığı olan biri, ideal olmayan çocuk ve çevremde hiçbir şekilde

takdir etmediğim bir çocuk elementlerindeki kişisel yapıların tümü olumsuz yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir.

Olgu 7; tablo 30' a baktığımızda oğlum elementi, ideal çocuk ve çevremde takdir ettiğim bir çocuk elementlerindeki kişisel yapıların tümü olumlu yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir. İnternet bağımlılığı olan biri, ideal olmayan çocuk ve çevremde hiçbir şekilde takdir etmediğim bir çocuk elementlerindeki kişisel yapıların tümü olumsuz yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir.

Olgu 8; tablo 34' e baktığımızda kızım elementi (akıllı, dingin ve düzenli kişisel yapıları hariç), ideal çocuk ve çevremde takdir ettiğim bir elementlerindeki kişisel yapıların olumlu yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir. İnternet bağımlılığı olan biri (atılganlık kişisel yapı hariç), ideal olmayan çocuk ve çevremde hiçbir şekilde takdir etmediğim bir çocuk elementlerindeki kişisel yapıların olumsuz yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir. "İnternet bağımlılığı olan biri" elementindeki kişisel yapılan neredeyse tamamı olumsuz yönde ilişkilendirildiği görülmektedir. Ergen internet bağımlılığı, sağlık olmayan aile işlevleri, düşük akademik performans, yüksek riskli davranışlarda bulunma ve artan depresyon olasılığı ile ilişkilidir (263).

5.4. Annelerin Kendisine Yönelik Kullandıkları Elementler ve Kişisel Yapılar ile İlgili Bulguların Olgu Bazında Tartışılması

Olgu 1; tablo 8' e baktığımızda bir ebeveyn olarak ben elementi, nasıl bir anne olmak istiyorum (demokratik kişisel yapı hariç), ideal anne ve iyi örnek anne (fedakâr, kararlı ve anlayışlı kişisel yapıları hariç) elementlerindeki kişisel yapıların olumlu yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir. Çocuğumun gözünde nasıl bir anne olmak istiyorum (demokratik ve çalışkan kişisel yapılar hariç), ideal olmayan anne (çalışkan kişisel yapı hariç) ve kötü örnek anne (demokratik ve çalışkan kişisel yapılar hariç) elementlerindeki kişisel yapıların olumsuz yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir.

Olgu 2; tablo 12' ye baktığımızda bir ebeveyn olarak ben elementi, çocuğumun gözünde nasıl bir anne olmak istiyorum, nasıl bir anne olmak istiyorum, ideal anne ve iyi örnek anne elementlerindeki tüm kişisel yapıların olumlu yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir. İdeal olmayan anne ve kötü örnek anne elementlerindeki tüm kişisel yapıların olumsuz yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir.

Olgu 3; tablo 16' ya baktığımızda bir ebeveyn olarak ben elementi, çocuğumun gözünde nasıl bir anne olmak istiyorum, nasıl bir anne olmak istiyorum, ideal anne ve iyi örnek anne elementlerindeki tüm kişisel yapıların olumlu yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir. İdeal

olmayan anne ve kötü örnek anne elementlerindeki tüm kişisel yapıların olumsuz yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir.

Olgu 4; tablo 20' ye baktığımızda bir ebeveyn olarak ben elementi, çocuğumun gözünde nasıl bir anne olmak istiyorum, nasıl bir anne olmak istiyorum, ideal anne ve iyi örnek anne elementlerindeki tüm kişisel yapıların olumlu yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir. İdeal olmayan anne ve kötü örnek anne elementlerindeki tüm kişisel yapıların olumsuz yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir.

Olgu 5; tablo 24' e baktığımızda bir ebeveyn olarak ben elementi (sabırlı ve rahat kişisel yapıları hariç), nasıl bir anne olmak istiyorum, ideal anne ve iyi örnek anne (fedakâr ve merhametli kişisel yapıları hariç) elementlerindeki kişisel yapıların olumlu yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir. Çocuğumun gözünde nasıl bir anne olmak istiyorum, ideal olmayan anne ve kötü örnek anne elementlerindeki tüm kişisel yapıların olumsuz yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir.

Olgu 6; tablo 28' e baktığımızda bir ebeveyn olarak ben elementi, nasıl bir anne olmak istiyorum, ideal anne ve iyi örnek anne elementlerindeki tüm kişisel yapıların olumlu yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir. Çocuğumun gözünde nasıl bir anne olmak istiyorum, ideal olmayan anne ve kötü örnek anne elementlerindeki tüm kişisel yapıların olumsuz yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir.

Olgu 7; tablo 32' ye baktığımızda bir ebeveyn olarak ben elementi, çocuğumun gözünde nasıl bir anne olmak istiyorum, nasıl bir anne olmak istiyorum, ideal anne ve iyi örnek anne elementlerindeki tüm kişisel yapıların olumlu yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir. İdeal olmayan anne ve kötü örnek anne elementlerindeki tüm kişisel yapıların olumsuz yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir.

Olgu 8; tablo 36' ya baktığımızda bir ebeveyn olarak ben elementi, çocuğumun gözünde nasıl bir anne olmak istiyorum (sabırlı, düşünceli ve huzurlu kişisel yapılar hariç), nasıl bir anne olmak istiyorum, ideal anne ve iyi örnek anne elementlerindeki kişisel yapıların olumlu yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir. İdeal olmayan ve kötü örnek anne elementlerindeki tüm kişisel yapıların olumsuz yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir.

Annelerin çocuklarına karşı olan ilgisizlik ve ihmal davranış tutumları arttıkça çocukların öz saygı ve olumlu benlik algılarının azaldığını, annelerin kabul düzeyi çocuklarının cinsiyetine göre farklılaşmazken, çocukların benlik algılarının cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterdiği bilinmektedir (264). Annelerin demografik değişkenleri, annelerin ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısında rol doyumu, yatırımı, rol dengesi ve yeterlilik düzeyleri mutluluk düzeylerini etkilediği bilinmektedir (265).

BÖLÜM VI

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma sonucunda elde edilen bulguların genel bir değerlendirmesi yapılmış ve bu değerlendirmeler neticesinde hem uygulamaya hem de ileride bu alanda yapılacak çalışmalara yönelik öneriler sunulmuştur.

6.1. Sonuç

Bu araştırma kapsamında ebeveynlerin internet bağımlılığı olan ergen çocuklarına ve ebeveyn olarak kendilerine yönelik bilişsel temsillerinin repertuar ağı yöntemi ile ortaya çıkarmayı hedeflemiştir. Annelerin hem çocuklarına yönelik hem de kendi rollerine ilişkin bilişsel kurguları incelenmiştir. Repertuar ağı tekniği ile ortaya çıkarılan bu bilişsel kurgular şu şekilde özetlenebilir;

1. Bu araştırma sonucunda annelerin ideal çocuk elementine en yakın konumlandırdıkları ergen çocuklar olgu 7 (erkek) ve olgu 3 (kız) iken, en uzak konumlandırılan ergen çocuklar ise olgu 2 (erkek) ve olgu 5 (kız) olan ergen çocuklar olmuştur. Orta düzeyde uzak konumlandırılan ergen çocuklar da olgu 1, olgu 4, olgu 6 ve olgu 8 olarak tespit edilmiştir. Anneler, kendi algılarına göre çocuklarının yeteri kadar ideal bir çocuk olmadığını değerlendirmişlerdir. Sadece olgu 7'nin çocuğunun ideal bir çocuk olduğunu bulgusuna ulaşılmıştır (tablo 29 bkz).
2. İdeal bir çocuğun anneleri tarafından çoğunlukla başarılı, sakin(rahat), cesur, hedefi olan sorumluluk sahibi, ödül alan, uyumlu, sosyal, çalışkan, saygılı gibi olumlu kişisel yapılarla temsil edilirken; ideal olmayan bir çocuğun da düzensiz, tembel, eğlenceli olmayan, saygısız, sorumluluk bilinci gelişmeyen, uyumsuz, mutsuz, akıllı olmayan, uysal olmayan, hayalci, huzursuz gibi olumsuz kişisel yapılarla temsil edilmiştir. Ebeveynler; internet bağımlılığı olan biri elementine en yakın konumlandırdıkları olgu 1 iken, en uzak konumlandırdıkları da olgu 4'tür.
3. 8 olgunun neredeyse tümünde, annenin bir ebeveyn olarak ergen çocuğuna yönelik "internet bağımlılığı olan biri" elementinin kişisel yapılarını olumsuz yönde ilişkilendirdiği tespit edilmiştir.

4. İnternet bağımlılığı olan ergen çocuklarının ebeveynleri, bir anne olarak kendilerini "ideal anne" ve "iyi örnek anne" olarak değerlendirmişlerdir. Aynı zamanda "ideal olmayan anne" ve "kötü örnek anne" elementlerine de uzak konumlandırdıkları görülmüştür.
5. Anneler, "İdeal anne" ve "iyi örnek" elementlerindeki nerdeyse tüm kişisel yapılar olumlu yönde ilişkilendirirken "İdeal olmayan anne" ve "kötü örnek anne" elementlerindeki tüm kişisel yapıları da olumsuz yönde ilişkilendirmişlerdir.
6. Anneler, çocuklarının orta düzeyde internet bağımlılığı olduğunu ve internet bağımlılığı olan ergen çocuğuna yönelik kullandıkları kişisel yapılarının da olumsuz yönde konumlandırmışlardır. Anneler, kendilerine yönelik öz değerleri yüksek olduğunu ve kendilerine yönelik kullandığı kişisel yapıların da olumlu yönde ilişkilendirmişlerdir.

6.2. Öneriler

Aşağıda elde edilen araştırma sonuçları doğrultusunda, konu ile ilgili yapılabilecek uygulamalara ve ileriki araştırmalara yönelik öneriler sunulmuştur.

6.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Ebeveynlerin, bir ebeveyn olarak ergen çocuklarına ve kedilerine yönelik bilişsel kurgularını ortaya çıkarmak için özellikle okul psikolojik danışmanlarına repertuar ağı teknikliği ile ilgili bilgilerin aktarılacağı eğitim programları planlanabilir.
2. Repertuar ağı yöntemi aracılığıyla benlik saygısı düşük olan öğrenciler tespit edilerek, benlik saygılarının arttırılması amacıyla, psiko-eğitim grupları veya grup rehberliği çalışmaları düzenlenebilir ya da bireysel psikolojik danışma uygulamaları yapılabilir.
3. Okul psikolojik danışmanları ve diğer uygulayıcılar tarafından internet bağımlılığı olan ergen çocukların ebeveynlerine, ailelerin işlevselliğini arttırmak amacıyla ebeveynlere yönelik aile içi iletişim, problem çözme, sağlıklı ebeveyn-ergen, Yeşilay ile birlikte TBM (Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Programı) gibi konularda ebeveynlere ve öğrencilere grup rehberliği seminer çalışmaları yapılabilir.
4. Ebeveynlerin ve öğrencilerin 'ideal öğrenci, ideal çocuk/ideal anne ilişkin tanımlamaları açığa çıkartılarak ebeveynlere ve öğrencilere okul psikolojik danışmanları tarafından seminer ve grup rehberliği şeklinde bilgilendirme çalışmaları yapılabilir.

5. Ebeveynlere ve Ergenlere, Önleyici ve koruyucu danışmanlık hizmeti kapsamında kimlik oluşturma sürecinde yaşayabilecekleri başta bağımlılık ve türevleri olmak üzere çeşitli problemlerle baş edebilmek adına eğitici bilgiler verilerek, kendi kimliğini daha iyi tanımaları amacıyla uygun destek kaynakları sağlanabilir.
6. Ebeveyn ile ergenlik dönemindeki çocuğu arasındaki ilişkiyi güçlendirmeye yönelik aile danışmanlığı çerçevesinde okullarda rehberlik hizmeti verilebilir.

6.2.2. İleride Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Bu çalışmada katılımcılar internet bağımlılığı olan ergen çocukların annelerinden oluşmaktadır. Konuyla ilgili yapılacak çalışmalarda babaların bir ebeveyn olarak ergen çocuğuna yönelik bilişsel kurguları da dâhil edilebilir.

2. Bu çalışmada katılımcılara Young İnternet Bağımlılığı Testi Kısa Formu (YİBT-KF) ölçeği uygulanmıştır. Ölçeğe alınan bireyler, psikiyatrik tanısı almamış olan ergen çocuklardır. Başka bir çalışmada bağımlılık/bağımlılık türevleri psikiyatrik tanı alan ergen çocuklar ve bu çocukların ebeveynleri ile çalışılabilir. Bir ebeveyn olarak ve bir çocuk olarak kendilerine ve birbirlerine ilişkin kişisel yapıları belirlenmeye çalışılabilir.

3. Bu çalışmada sadece annelerin, ergen çocuğuna ve kendilerine yönelik bilişsel temsillerinin incelemesine yönelik bir çalışmadır. Başka bir çalışmada da internet bağımlılığı olan ergen çocukların, her iki ebeveynine ve kendilerine yönelik bilişsel temsillerinin incelemesine yönelik bir çalışma yapılabilir.

4. Ebeveynin eğitimi, sosyo ekonomik durumu, ebeveynlerin birlikte yaşama durumu, ailede çocuk sayısı gibi değişkenler bu çalışmada ele alınmamıştır. İnternet bağımlılığı olan ergen çocukların ailelerindeki farklı değişkenler karşılaştırarak bilişsel kurguları dahil edilebilir.

5. Bu araştırma COVİD-19 pandemi sürecinin olağanüstü şartlarında uygulanmıştır. Pandemi sonrasında bu çalışma tekrarlanabilir.

6. Bu araştırma herhangi bir ruhsal tanı kategorisinde olmayan anneler ve çocuklarıyla gerçekleştirilmiştir. Ruhsal tane kategorisinde bulunan anne ya da/veya çocuklar ile çalışma tekrarlanabilir.

7. Bu çalışma evli ve eşi ile birlikte yaşayan anneler ile yürütülmüştür. Boşanmış anneler ile çalışma tekrarlanabilir.

KAYNAKÇA

1. **Koç M.** Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri. Erciyes Üniversitesi Sos Bilim Enstitüsü Derg. **2004**;1(17).
2. **Başkale H, Bahar Z.** Piaget'nin Bilişsel Gelişim Kuramıyla İlgili Bir Gözden Geçirme. **2008**;1(2):133–47.
3. **Kahraman ÖG, Ceylan Ş, Korkmaz E.** 0-3 Yaş Arası Çocukların Gelişimsel Değerlendirmelerinin Bazı Değişkenler Açısından Incelenmesi. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilim Derg. **2016**;9(2):60–9.
4. **Evans A, Griffin S, Valois R, Parra-medina D.** Development of a youth survey to measure risk behaviors , attitudes and assets : examining multiple. **2003**;(September).
5. **Crockett LJ, C Crouter A.** Pathways Through Adolescence: An Overview. Faculty Publications, Department of Psychology. **1995**. 240 s.
6. **Şimşek H, Çöplü F.** Lise Öğrencilerinin Riskli Davranışlar Gösterme Düzeyleri İle Okula Bağlanma Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Ahi Evran Üniversitesi Sos Bilim Enstitüsü Derg. **2018**;4(1):18–30.
7. **Viner RM, Ozer EM, Denny S, Marmot M, Resnick M, Fatusi A, vd.** Adolescence and the social determinants of health. Lancet. **2012**;379:1564–7.
8. **Fernanda D, Souza S, Rayanne P, Noll M.** Assessing the Mental Health of Brazilian Students Involved in Risky Behaviors. Int J Environ Res Public Heal Artic. **2020**;1–14.
9. **İnanç BY, Yerlikaya EE.** Kişilik Kuramları. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık(16.Baskı); **2017**. 217–236 s.
10. **Özel E, Zelyurt H.** Anne Baba Eğitiminin Aile Çocuk İlişkilerine Etkisi. Sos Polit Çalışmaları Derg. **2016**;(36):9–34.
11. **Derin S, Bilge F.** Ergenlerde İnternet Bağımlılığı ve Öznel İyi Oluş Düzeyi. Türk Psikolojik Danışma ve Rehb Derg. **2016**;6(46):35–51.
12. **Camoğlu EG, Kocayörük E.** Anne-Baba Algısı, Aile Aidiyeti ve Psikolojik İhtiyaçlar ile Ergenlerin Öznel İyi Oluş İlişkisi. **2019**;2:52–72.
13. **Çelik M, Sanberk İ, Deveci F.** Öğretmen Adaylarinin Yaşam Doyumlarinin Yordayicisi Olarak Psikolojik Dayaniklilik Ve Umutsuzluk. Elem Educ Online. **2017**;16(2):654–62.
14. **Ögel K, Tarı I, Eke CY.** Okullarda Suç ve Şiddeti Önleme. İstanbul: Yeniden Yayınları no: 17; **2005**. 4–65 s.
15. **Buctot DB, Kim N, Kim JJ.** Factors associated with smartphone addiction prevalence

and its predictive capacity for health-related quality of life among Filipino adolescents. Child Youth Serv Rev. **2020**;110.

16. **Ceyhan AA.** Ergenlerin problemli internet kullanim düzeylerinin yordayicilari. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağliği Derg. **2011**;18(2):85–94.
17. **Estévez A, Jáuregui P, Sánchez-Marcos I, López-González H, Griffiths MD.** Attachment and emotion regulation in substance addictions and behavioral addictions. J Behav Addict. **2017**;6(4).
18. **Dilbaz N.** Madde bağımlılığında korunma ve tedavi ilkeleri. İçinde Madde Bağımlılığı Tanı ve Tedavi Kılavuzu El Kitabı. T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Ankara; **2012**. 47–51 s.
19. **Ögel K.** Sigara, Alkol ve Madde Kullanım bozuklukları: Tanı, Tedavi ve Önleme. İstanbul: Yeniden Yayınları.; **2010**.
20. **Ceyhan AA.** İnternet Kullanma Temel Nedenlerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Problemli Internet Kullanımı Ve Algıladıkları Iletişim Beceri Düzeyleri. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilim. **2011**;11(1):59–78.
21. **Öztürk Ö, Odabaşoğlu G, Eraslan D, Genç Y, Kalyoncu ÖA.** İnternet bağımlılığı: Kliniği ve tedavisi. Bağımlılık Derg. **2007**;8(1):36–41.
22. **Taştepe N.** İnternet Bağımlılığı Olan Hastalarda Oreksin-a, Nöropeptid Y, Ghrelin, Substans P, Beyin Kaynaklı Nörotrafik Faktör Düzeyleri: Farklı Psikiyatrik Tablolarda Farklı Mekanizmalarla İnternet Bağımlılığına Yeni Bir Yaklaşım. **2019**;
23. **Erdemir N.** Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı Ve Problemli İnternet Kullanımının İncelenmesi. **2021**.
24. **Daysal B, Yılmazel G.** Halk Sağlığı Gözüyle Akıllı Telefon Bağımlılığı ve Ergenlik. Turkish J Fam Med Prim Care. **2020**;14(2):316–22.
25. **Çağır G, Gürgan U.** Lise ve Üniversite Öğrencilerinin Problemli İnternet Kullanım Düzeyleri İle Algılanan Esenlik Halleri ve Yalnızlık Düzeyleri Arasındaki İlişki. Balıkesir Üniversitesi Sos Bilim Enstitüsü Derg. **2010**;13(24):70–85.
26. **Genç SZ, Engin G, Yardım T.** Pandemi(Covid-19) Sürecindeki Uzaktan Eğitim Uygulamalarına İlişkin Lisansüstü Öğrenci Görüşleri. Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Derg. **2020**;(41):134–58.
27. **Baltacı Ö, Akbulut ÖF, Zafer R.** COVID- 19 Pandemisinde Problemli İnternet Kullanımı: Bir Nitel Araştırma. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilim Enstitüsü Derg. **2020**;1(3):126–40.
28. **Koca EB, Tunca MZ.** İnternet ve Sosyal Medya Bağımlılığının Öğrenciler Üzerindeki

Etkilerine Dair Bir Araştırma. Alanya Akad Bakış Derg. **2020**;4(1):77–103.

29. **Günüç S, Kayri M.** Türkiye'de İnternet Bağımlılık Profili Ve İnternet Bağımlılık Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik-Güvenirlik Çalışması. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg (H U J Educ. **2010**;39(39):220–32.
30. **Kırık AM.** Aile Ve Çocuk İlişkisinde İnternetin Yeri: Nitel Bir Araştırma. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Derg. **2014**;3(1):337–47.
31. **Camadan F, Karataş Z, Bozali S.** Aile İçerisinde Yaşanan Anlaşmazlıklar: Ebeveynlerin Ve Çocukların Görüşleri. Elektron Sos Bilim Derg. **2017**;16(64):1510–30.
32. **Yiğit E, Günüç S.** Çocukların Dijital Oyun Bağımlılığına Göre Aile Profillerinin Belirlenmesi. YYÜ Eğitim Fakültesi Derg. **2020**;17(1):144–74.
33. **Sharma R.** The Family and Family Structure Classification Redefined for the Current Times. J Fam Med Prim Care. **2013**;2(4):306–10.
34. **Çağlayan E.** Ergenlerin öz-Kimlik Grafiklerinin Aile İşlevselliği Açısından Değerlendirilmesi: Bir İdiyografik Çalışma. Yüksek Lisans tezi. Çukurova Üniversites. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana; **2015**.
35. **Lieberoth A, Fiskaali A.** Can Worried Parents Predict Effects of Video Games on Their Children? A Case-Control Study of Cognitive Abilities, Addiction Indicators and Wellbeing. Front Psychol. **2021**;11.
36. **Reed GM, First MB, Kogan CS, Hyman SE, Gureje O, Gaebel W, vd.** Innovations and changes in the ICD-11 classification of mental , behavioural and neurodevelopmental disorders. World Psychiatry. **2019**;18:3–19.
37. **Akkaya MF.** Aile Çatışması yaşayan Ergen Danışanların Kendileirne Ve Aile Bireylerine Yönelik Bilişsel Kurgularının İncelenemsi. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversites. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana; **2019**.
38. T**uştaş E.** Ebeveynlerini Sıkı Denetimli Ve Kabul Edici Algılayan Lise Öğrencilerinin Aile - İçi İlişkilere Yönelik Bilişsel Kurgularının Repertuar Ağı Tekniği İle İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversites. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana; **2017**.
39. **Çelebi GY, Çelebi B.** Ergenlerin Bağlanma Stilleri ile İnternet Bağımlılık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sos Bilim Derg. **2020**;158(2):37–48.
40. **Jeong EJ, Kim DJ, Lee DM.** Why Do Some People Become Addicted to Digital Games More Easily? A Study of Digital Game Addiction from a Psychosocial Health

Perspective. Int J Hum Comput Interact. **2017**;33(3).

41. **Kaur T, Sharma P, Manu**. Prevalence of Internet Addiction among Adolescents. Int J Psychiatr Nurs. **2015**;1(2):44.
42. **Gardiner HW, Gander MJ.** Çocuk ve ergen gelişimi. A. Dönmez. 8. Baskı. Ankara: İmge Kitabevi; **2004**.
43. **Sussman S, Sussman AN.** Considering the Definition of Addiction. Int J Environ Res Public Health. 20 Ekim **2011**;8(10):4025–38.
44. **Grant JE, Potenza MN, Weinstein A, Gorelick DA.** Introduction to Behavioral Addictions. Am J Drug Alcohol Abuse. 01 Ağustos **2010**;36(5):233–41.
45. **Shaw M, Black DW.** Internet Addiction. CNS Drugs. **2008**;22(5):353–65.
46. **Bozkurt H, Şahin S, Zoroğlu S.** İnternet Bağımlılığı: Güncel Bir Gözden Geçirme. J Contemp Med. **2016**;6(3):235–47.
47. **Kelly GA.** The psychology of personal constructs. New York: Norton; **1955**. 50–96 s.
48. **Kelly GA.** A brief introduction topersonal constructs theory, perspectives in personal construct theory. D. Baniste. London: Academic Press; **1970**.
49. **Kelly GA.** A theory of pesonality: The psychology of personal constructs. New York: Norton; **1963**.
50. **Sanberk İ.** Kişisel Yapılar Kuramı. Içinde: Çapri B, editör. Geçmişten Günümüze Kişilik Kuramları. 1. baskı Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık; **2020**. s. 519–34.
51. **Fransella F, Bell R, Banister D.** A Manual for Repertory Grid Technique. Wiley; **2004**.
52. **Sussman S, Sussman AN.** Considering the definition of addiction. Int J Environ Res Public Health. **2011**;8(10):4025–38.
53. **Inanlou M, Bahmani B, Farhoudian A, Rafiee F.** Addiction recovery: A systematized review. Iran J Psychiatry. **2020**;15(2):172–81.
54. **Uzbay T.** Madde Bağımlılığının Tarihçesi, Tanımı, Genel Bilgiler ve Bağımlılık Yapan Maddeler. Mesl İçi Sürekli Eğitim Derg. **2009**;(21–22):5–15.
55. **Eryılmaz A, Deniz ME.** Tüm Yönleriyle Bağımlılık. Tüm Yönleriyle Bağımlılık. **2019**;(October):94.
56. **APA.** Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 5th edition (DSM 5). Washington, DC, American Psychiatric Association. **2013**.
57. **Güleç G, Köşger F, Eşsizoglu A.** DSM-5'te Alkol ve Madde Kullanım Bozuklukları. Psikiyatr Guncel Yaklasimlar - Curr Approaches Psychiatry. **2015**;7(4):448–60.
58. **Nathan PE, Conrad M, Skinstad AH**. History of the Concept of Addiction. Annu

Rev Clin Psychol. **2016**;12:29–51.

59. **Uzbay Tİ, Yüksel N.** Madde kötüye kullanımı ve bağımlılığı. In: Psikofarmakoloji. Yüksel, N. Ankara: Çizgi Tıp Yayınevi; **2003**. 482–520 s.
60. **Tarhan N, Nurmedov S.** Bağımlılık Sanal veya Gerçek. İstanbul: Timaş Yayınları; **2011**. 20–21 s.
61. **Görür B.** Ergenlerin Bağlanma Stilleri ve Sosyal Kaygıları ile Akıllı Telefon Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. **2019**.
62. **Uzbay T.** Madde Bağımlılığı "Tüm Boyutlarıyla Bağımlılık ve Bağımlılık Yapan Maddeler". 1. baskı. İstanbul: İstanbu Tıp Kitabevi; **2015**. ix.
63. **Yüksel N.** Madde Kullanımı ve Bağımlılık ile İlişkili Bozukluklar. Içinde: Yüksel N, editör. Ruhsal Hastalıklar. Ankara: Akademisyen Tıp Kitabevi; **2014**. s. 570–1.
64. **Kılıç G.** Bağımlılık Tanı, Tedavi, Önleme. Öztürk M, Ögel K, Evren C, Bilici R, editörler. Yeşilay Yayınları; **2019**.
65. **Başkurt İ.** Gençlik, Madde Bağımlılığı ve Korunma Yolları (Psiko-Sosyal Bir Yaklaşım). İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Derg. **2003**;(8).
66. **Frome PM, Eccles JS.** Parents' influence on children's achievement-related perceptions. J Pers Soc Psychol. **1998**;74(2):435–52.
67. **Güleç G.** Bağımlılık Yapıcı Maddeler. Içinde: Öztürk M, Ögel K, Evren C, Bilici R, editörler. Bağımlılık Tanı, Tedavi, Önleme. İstanbul: Yeşilay Yayınları; **2019**. s. 217–29.
68. **Özcan S, Taş HY, Çetin Y.** Sigara İle Mücadelede Toplumsa Bilinç. HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Derg. **2013**;2(4):153–75.
69. **Tunç Z, Kolburan G.** Ergenlik Döneminde Benlik Saygısı ile Sigara Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Aydın Toplum ve İnsan J. **2019**;5(1):55–70.
70. **Compton WM, Volkow ND.** Abuse of prescription drugs and the risk of addiction. Drug Alcohol Depend. **2006**;83:4–7.
71. **Leshner AI.** Molecular Mechanisms of Cocaine Addiction. New Engl J o f Med Clin. **1996**;335(2):128–9.
72. **Kilts CD, Schweitzer JB, Quinn CK, Gross RE, Faber TL, Muhammad F, vd.** Neural activity related to drug craving in cocaine addiction. Arch Gen Psychiatry. **2001**;58(4):334–41.
73. **Alıcı T, Uzbay Tİ.** Kannabinoidler: Ödüllendirici ve Bağımlılık Yapıcı Etkilerinin Nörobiyolojisi ve Nöropsikofarmakolojisi Üzerine Bir Gözden Geçirme. Bağımlılık Derg. **2006**;7(3):140–9.

74. **Juurlink DN, Dhalla IA.** Dependence and Addiction During Chronic Opioid Therapy. J Med Toxicol. **2012**;8(4):393–9.
75. **ASAM.** Opioid Addiction 2016 Facts & Figures. ASAM(American Socity of Addiction Medicine). **2016**. s. 10–2.
76. **Güngör D.** Sentetik Uyuşturucular : Amfetamin Örneği. Güvenlik Çalışmaları Derg. **2018**;20(1):105–12.
77. **Westover AN, McBride S, Haley RW.** Stroke in young adults who abuse amphetamines or cocaine. Arch Gen Psychiatry. **2007**;64(4):495–502.
78. **NIDA.** Inhalants Drug Facts. Natl Inst Drug Abus. **2020**;(April):1–7.
79. **Lodge D, Mercier MS.** Ketamine and phencyclidine: The good, the bad and the unexpected. Br J Pharmacol. **2015**;172(17):4254–76.
80. **Wise RA, Bozarth MA.** A Psychomotor Stimulant Theory of Addiction. Copyr 1987 by Am Psychol Assoc Inc0033-295 X/87/$0075. **1987**;94(4):469–92.
81. **Lee D, Stout P.** Toxicological and demographic profiles of phencyclidine-impaired driving cases in houston. J Anal Toxicol. **2020**;44(5):499–503.
82. **Fantegrossi WE, Murnane KS, Reissig CJ.** The behavioral pharmacology of hallucinogens. Biochem Pharmacol. **2008**;75(1):17–33.
83. **Grant JE, Potenza MN, Weinstein A, Gorelick DA.** Introduction to behavioral addictions. Am J Drug Alcohol Abuse. **2010**;36(5):233–41.
84. **Çakmak S, Tamam L.** Kumar Oynama Bozukluğu: Genel Bir Bakış Gambling. Bağımlılık Dergisi-Journal Depend |. **2018**;19(3):78–97.
85. **Blaszczynski A, Nower L.** A pathways model of problem and pathological gambling. Soc Study Addict to Alcohol Other Drugs. **2002**;97:487–99.
86. **Griffiths M.** A "components" model of addiction within a biopsychosocial framework. J Subst Use. Ağustos **2005**;10(4):191–7.
87. **Grant JE, Kim SW, Odlaug BL.** A Double-Blind, Placebo-Controlled Study of the Opiate Antagonist, Naltrexone, in the Treatment of Kleptomania. Soc Biol Psychiatry. **2009**;65(7):600–6.
88. **Tucker BTP, Woods DW, Flessner CA, Franklin SA, Franklin ME.** The skin picking impact project: Phenomenology, interference, and treatment utilization of pathological skin picking in a population-based sample. J Anxiety Disord. **2011**;25(1):88–95.
89. **Coleman E.** Compulsive Sexual Behavior: New concepts and Treatments. J Psychol Human Sex. **1991**;4(2):37–41.

90. **Kraus SW, Voon V, Potenza MN.** Should compulsive sexual behavior be considered an addiction? Soc Study Addict. **2016**;111(12):2097–106.
91. **Faber RJ, O'Guinn TC.** A Clinical Screener for Compulsive Buying. J Consum Res. **1992**;19(3):459–69.
92. Black DW. Compulsive Buying Disorder. Clin Child Neurol. 2001;15(1):17–27.
93. **Weinstein A, Lejoyeux M.** Internet addiction or excessive internet use. Am J Drug Alcohol Abuse. **2010**;36(5):277–83.
94. **Young KS.** Psychology of computer use: XL. Addictive use of the Internet - A case that breaks the stereotype. Psychol Rep. **1996**;79(3 PART 1):899–902.
95. **Hacıbayramoğlu S.** İnternet Bağımlılığı, Benlik Saygısı ve Sosyal Onay İhtiyacı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans tezi. İstanbul Kent Üniversitesi.Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. İstanbul; **2021**.
96. **Ögel K.** Bağımlılık ve Tedavisi Temel Kitabı. 3. Baskı, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık; **2020**. 334–335 s.
97. **Young KS.** Internet Addiction: Symptoms, Evaluation, And Treatment. **1999**;17(Suppl S4):9910351.
98. **Griffiths M.** Internet addiction: an issue for clinical psychology? Clin Psychol Forum. **1996**;97:32–6.
99. **Shotton MA.** The costs and benefits of 'computer addiction'. Behav Inf Technol. **1991**;10(3):219–30.
100. **Levy S.** Breathing is also addictive. Newsweek. **1996**;128(27):52–3.
101. **Young KS.** A New Clinical Phenomenon and Its Consequences. Am Behav Sci. **2004**;48(4):402–15.
102. **Arısoy Ö.** İnternet Bağımlılığı ve Tedavisi. Psikiyatr Güncel Yaklaşımlar. **2009**;1:55–67.
103. **Kutlu M, Savci M, Demir Y, Aysan F.** Young internet bağımlılığı testi kısa formunun türkçe uyarlaması: Universite öğrencileri ve ergenlerde geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. Anadolu Psikiyatr Derg. **2016**;17(1):69–76.
104. **Çakır Ö, Horzum M, Ayas T.** İnternet bağımlılığının tanımı ve tarihçesi. İnternet Bağımlılığı Sorunlar ve Çözümler (ss 1-16) Ankara Anı yayıncılık. **2013**;1(16).
105. **Proulx A.** Internet Addiction Facts and Statistics. The Recovery Village. **2022**.
106. **Taş İ.** Ergenler için sosyal medya bağımlılığı ölçeği kısa formunun (SMBÖ-KF) geçerlik ve güvenirlik çalışması. Online J Technol Addict Cyberbullying. **2017**;4(1):27–40.

107. **Bener A, Bhugra D.** Lifestyle and depressive risk factors associated with problematic internet use in adolescents in an Arabian Gulf culture. J Addict Med. **2013**;7(4):236–42.
108. **Ayaş T, Horzum MB.** İlköğretim öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı ve Aile İnternet Tutumu. Türk Psikolojik Danışma ve Rehb Dergis. **2013**;4(39).
109. **Dursun A.** Ergenlerin Problemli İnternet Kullanımı ve Psikolojik İhtiyaçlarına İlişkin Görüşleri. Kalem Uluslararasi Egit ve Insa Bilim Derg. **2022**;12(2/23):521–46.
110. **Ogel K, Karadag F, Satgan D, Koc C.** Development of the Addiction Profile Index Internet Addiction Form (APIINT): Validity and reliability. Dusunen Adam J Psychiatry Neurol Sci. **2015**;28(4):337–43.
111. **Ivan G.** Internet addiction disorder. www.psycom.net/iadcriteria.html. **1996**.
112. **Shapira NA, Goldsmith TD, Keck PE, Khosla UM, McElroy SL.** Psychiatric features of individuals with problematic internet use. J Affect Disord. **2000**;57(1–3):267–72.
113. **Asıcı E.** İnternet Bağımlılığı. Içinde: Eryılmaz A, Deniz ME, editörler. Tüm Yönleriyle Bağımlılık. 3. Baskı, Ankara: Pegem Akademi; **2021**. s. 95.
114. **Widyanto L, Griffiths M.** "Internet addiction": A critical review. Int J Ment Health Addict. **2006**;4(1):31–51.
115. **Dinç M, Ögel K.** İnternet Bağımlılığı ve Tedavisi. Içinde: Öztürk M, Ögel K, Evren C, Bilici R, editörler. Bağımlılık Tanı, Tedavi, Önleme. İstanbul: Yeşilay Yayınları; **2019**. s. 703–38.
116. **Şenormancı Ö, Konkan R, Sungur MZ.** İnternet bağımlılığı ve bilişsel davranışçı terapisi. Anadolu Psikiyatr Derg. **2010**;11:261–8.
117. **Kim K, Ryu E, Chon MY, Yeun EJ, Choi SY, Seo JS, vd.** Internet addiction in Korean adolescents and its relation to depression and suicidal ideation: A questionnaire survey. Int J Nurs Stud. **2006**;43(2):185–92.
118. **Orsal O, Orsal O, Unsal A, Ozalp SS.** Evaluation of Internet Addiction and Depression among University Students. Procedia - Soc Behav Sci. **2013**;82:445–54.
119. **Kuss DJ, Griffiths MD, Binder JF.** Internet addiction in students: Prevalence and risk factors Daria. Preval risk factors Comput Hum Behav. **2013**;29(3):959–66.
120. **Rokach A.** The Psychological Journey To and From Loneliness. Elsevier; **2019**.
121. **Fuss J, Bőthe B.** Cybersex (including sex robots). In: Mental Health in a Digital World [Internet]. Elsevier; **2022**. s. 307–44.
122. **Meng S-Q, Cheng J-L, Li Y-Y, Yang X-Q, Zheng J-W, Chang X-W, vd.** Global

prevalence of digital addiction in general population: A systematic review and meta-analysis. Clin Psychol Rev. Mart **2022**;92:102128.

123. **Kumari R, Langer B, Gupta R, Gupta RK, Mir MT, Shafi B, vd.** Prevalence and determinants of Internet addiction among the students of professional colleges in the Jammu region. J Fam Med Prim Care. **2022**;11(1):325–9.
124. **West R.** Theories of addiction. **2001**;96(1):3–13.
125. **Bira DD, Katalan RF, Haggerty K, Gainey RR, Fleming CB.** Reserch report a meta-analysis of predictors of continued drug use during and after treatment for opiate addiction. Soc Study Addict. **1998**;93(1):73–92.
126. **Eroğlu A, Bayraktar S.** İnternet bağımlılığı ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi. Int J Soc Sci Educ Res. **2017**;3(1).
127. **Siegel S.** Research Advances in Alcohol and Drug Problems. Medizin Mensch Gesellschaft. **1983**;5(1):207–46.
128. **Chein I, Gerard DL, Lee RS, Rosenfeld E.** The road to H.: Narcotics, delinquency, and social policy. **1964**.
129. **Silverman K.** Exploring the limits and utility of operant conditioning in the treatment of drug addiction. Behav Anal. **2004**;27(2):209–30.
130. **Wanigaratne S.** Psychology of addiction. Psychiatry. **2006**;5(12):455–60.
131. **Kennedy K, Gregoire TK.** Theories of motivation in addiction treatment: Testing the relationship of the transtheoretical model of change and self-determination theory. J Soc Work Pract Addict. **2009**;9(2):163–83.
132. **Mıneault JP, Adams TB, Read JP.** Application of the Transtheoretical Model to substance abuse: Historical development and future directions. Drug Alcohol Rev. **2005**;24(5):437–48.
133. **Vilela FADB, Jungerman FS, Laranjeira R, Callaghan R.** The transtheoretical model and substance dependence: theoretical and practical aspects O modelo transteórico e a dependência química: aspectos teóricos e práticos. Rev Bras Psiquiatr. **2009**;31(4):362–36.
134. **Kuorikoski J, Uusitalo S.** Re-socializing the Vulnerable Brain: Building an Ethically Sustainable Brain Disease Model of Addiction. Front Sociol. **2018**;3(39):1–11.
135. **Volkow ND, Koob GF, McLellan AT.** Neurobiologic Advances from the Brain Disease Model of Addiction. N Engl J Med. **2016**;374(4):363–71.
136. **Beck AT, Freeman A, Davis DD.** Kişilik Bozukluklarının Bilişsel Terapi. Özakkaş T, editör. Çev. Yalçın Ö, Akçay E N., İstanbul: Litera Yayıncılık; **2008**. 406 s.

137. **Alvarez-Monjaras M, Mayes LC, Potenza MN, Rutherford HJV.** A developmental model of addictions: integrating neurobiological and psychodynamic theories through the lens of attachment. Attach Hum Dev. **2019**;21(6):616–37.
138. **Anderson JW.** Resent psychoanalytic theorists and their relevance to psychobiography: Winnicott, Kernberg and Kohut. Annu Psychoanal. **2013**;31:79–94.
139. **Bouchard M-A, Target M, Lecours S, Fonagy P, Tremblay L-M, Schachter A, vd.** Mentalization in adult attachment narratives: Reflective functioning, mental states, and affect elaboration compared. Psychoanal Psychol. **2008**;25(1):47–66.
140. **Kernberg OF, Diamond D, Yeomans FE, Clarkin JF, Levy KN.** Mentalization and attachment in borderline patients in transference focused psychotherapy. Jurist E, Slade A, Bergner S, editörler. Mind to mind: Infant research, neuroscience, and psychoanalysis; **2008**. 167–201 s.
141. **Khantzian EJ.** Understanding Addictive Vulnerability: An Evolving Psychodynamic Perspective. Neuropsychoanalysis. **2003**;5(1):5–21.
142. **Beck AT.** Bilişsel terapi ve duygusal bozukluklar. Türkcan A, Öztürk V, editörler. İstanbul: Litera Yayınları; **2008**.
143. **Türkçapar MH.** Bilişsel terapi. Ankara: HYB Yayıncılık.; **2012**.
144. **Erden S, Hatun O.** The Use of Cognitive-Behavioral Therapy in Coping with Internet Addiction: A Case Study. Addicta Turkish J Addict. Nisan **2015**;2(1):53–83.
145. **Rnic K, Dozois DJA, Martin RA.** Cognitive distortions, humor styles, and depression. Eur J Psychol. 19 Ağustos **2016**;12(3):348–62.
146. **Hofmann SG, Asnaani A, Vonk IJJ, Sawyer AT, Fang A.** The Efficacy of Cognitive Behavioral Therapy: A Review of Meta-analyses. Cognit Ther Res. 31 Ekim **2012**;36(5):427–40.
147. **Khazaal Y.** Cognitive-Behavioral Treatments for "Internet Addiction". Open Addict J. 29 Mart **2012**;5(1):30–5.
148. **Özakkaş T, Özcan O.** Çoklu Kişilik, Fobi, Bağımlılık ve Hipnoterapi. 6. Dönem Hipnoz Eğitimi,1. Baskı. İstanbul: Psikoterapi Enstütüsü Eğitim Yayınları; **2020**. 188–189 s.
149. **Wilson BG.** Constructivist learning environments: Case studies in instructional design. Educational Technology; **1996**.
150. **Sarıkaya M, Güven E, Göksu V, Aka Eİ.** Yapılandırmacı Yaklaşımın Öğrencilerin Akademik Başarı ve Bilgilerinin Kalıcılığı Üzerindeki Etkisi. İlköğretim Online. **2010**;9(1):413–23.

151. **Klion RE, Pfenninger DT.** Personal construct psychotherapy of addictions. J Subst Abuse Treat. **1997**;14(1):37–43.
152. **Burrell MJ, Jaffe AJ.** Personal meaning, drug use, and addiction: An evolutionary constructivist perspective. J Constr Psychol. **1999**;12(1):41–63.
153. **Young LB.** Personal Construct Theory and the Transformation of Identity in Alcoholics Anonymous. Int J Ment Heal Addict. **2011**;9:709–22.
154. **Feist J, Feist GJ, Roberts T-A.** Theories of Personality. **2017**.
155. **Boeree CG.** Personality Theories: Hans Eysenck and Others. **2006**.
156. **Ellis A, Abrams M.** Personality theories: Critical perspectives. Sage Publ. **2009**;8(10).
157. **İnanç BY, Bilgin M, Atıcı MK.** Gelişim Psikolojisi 1 Bebeklik, Çocukluk ve Ergenlik. Pegem Akademi Yayıncılık(14.Baskı); **2019**.
158. **Gestsdottir S, Lerner R.** Positive development in adolescence: the development and role of ıntentional self-regulation. Hum Dev. **2008**;51:202–24.
159. **Kenny D, Job RFS.** Australia's Adolescents: A health psychology perspective. University of New England Press; **1995**. 239 s.
160. **Demirci ZA.** Ergenlik Döneminde Yaşanan Negatif Etkilerin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sos Bilim Enstitüsü Derg. **2020**;5(2):372–82.
161. **Compas BE, Davis GE, Forsythe CJ.** Characteristics of life events during adolescence. Am J Community Psychol. **1985**;13(6):677–91.
162. **Blakemore SJ, Mills KL.** Is adolescence a sensitive period for sociocultural processing? Annu Rev Psychol. **2014**;65:187–207.
163. **Hummel R, Gross A.** "Socially anxious children: An observational study of parentchild interaction." Child Fam Behav Ther. **2001**;23:19–42.
164. **Berk L.** Child development. 9. baskı. Pearson Higher Education AU; **2015**.
165. **Uludağlı NP, Sayıl M.** Orta ve İleri Ergenlik Döneminde Risk Alma Davranışı: Ebeveyn ve Akranların Rolü. Türk Psikol Yazilari. **2009**;12(23):14–24.
166. **Akün E.** Yapısal Aile Sistemleri Kuramı Bağlamında Ergenlik Döneminde Aile Yapısı ve Ergenlik Dönemi Sorunları. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Derg. **2013**;53(1):85–116.
167. **Ektiricioğlu C, Arslantaş H, Yüksel R.** Ergenlerde Çağın Hastalığı: Teknoloji Bağımlılığı. Arşiv Kaynak Tarama Derg. **2020**;29(1):51–64.
168. **Irvın JL.** Developmental tasks of early adolescence: How adult awareness can reduce at-risk behavior - ProQuest. Clear house. **1996**;69(4):222–5.

169. **Havighurst R.** Developmental tasks and education. Chicago Üniversitesi Yayınları; **1948**.
170. **Manning ML.** Havighurst's Developmental Tasks, Young Adolescents, and Diversity. Clear House A J Educ Strateg Issues Ideas. **2002**;76(2):75–8.
171. **Kwak K.** Adolescents and their parents: A review of intergenerational family relations for immigrant and non-immigrant families. Hum Dev. **2003**;46(2–3):115–36.
172. **Coşkun Y.** Ortaöğretim Öğrencilerinin Öğrenilmiş Güçlülük Düzeyleri Ve Aile İçi İlişkileri. ÇÜ Sos Bilim Enstitüsü Derg. **2009**;18(2):104–18.
173. **Adler A.** İnsanı Tanima Sanati. Şipal K, editör. Say Yayınları. **2013**. 1–573 s.
174. **Demo DH, Small SA, Savin-Williams RC.** Family Relations and the Self-Esteem of Adolescents and Their Parents. J Marriage Fam. **1987**;49(4):705–15.
175. **Kim JE, Hetherington EM, Reiss D.** Associations among family relationships, antisocial peers, and adolescents' externalizing behaviors: Gender and family type differences. Child Dev. **1999**;70(5):1209–30.
176. **Kaygusuz C.** Psikolojik ihtiyaçlar ve internet bağımlılığı. Içinde: Kalkan M, Kaygusuz C, editörler. İnternet Bağımlılığı. Ankara: Anı Yayınları; **2013**. s. 163–92.
177. **Li W, Garland EL, Howard MO.** Family factors in Internet addiction among Chinese youth: A review of English- and Chinese-language studies. Comput Human Behav. **2014**;31(1):393–411.
178. **Rutter M.** Resilience: Some conceptual considerations. J Adolesc Heal. Aralık **1993**;14(8):626–31.
179. **Chen HC, Wang JY, Lin YL, Yang SY.** Association of internet addiction with family functionality, depression, self-efficacy and self-esteem among early adolescents. Int J Environ Res Public Health. **2020**;17(23):1–13.
180. **Zhong X, Zu S, Sha S, Tao R, Zhao C, Yang F, vd.** The Effect of a Family-based Intervention Model On Internet-addicted Chinese Adolescents. Soc Behav Personal an Int J. 01 Eylül **2011**;39(8):1021–34.
181. **Cheng WY, Cheung RYM, Chung KKH.** Understanding adolescents' perceived social responsibility: The role of family cohesion, interdependent self-construal, and social trust. J Adolesc. 16 Haziran **2021**;89(1):55–62.
182. **Smollar J, Youniss J.** Transformations in Adolescents' Perceptions of Parents. Int J Behav Dev. 30 Mart **1989**;12(1):71–84.
183. **Noller P, Callan VJ.** Adolescents' perceptions of the nature of their communication with parents. J Youth Adolesc. Ağustos **1990**;19(4):349–62.

184. **Medinnus GR.** Adolescents' self-acceptance and perceptions of their parents. J Consult Psychol. Nisan **1965**;29(2):150–4.
185. **Frank SJ, Pirsch LA, Wright VC.** Late adolescents' perceptions of their relationships with their parents: Relationships among deidealization, autonomy, relatedness, and insecurity and implications for adolescent adjustment and ego identity status. J Youth Adolesc. **1990**;19(6):571–88.
186. **McKinney C, Renk K.** A Multivariate Model of Parent–Adolescent Relationship Variables in Early Adolescence. Child Psychiatry Hum Dev [Internet]. 06 Ağustos **2011**;42(4):442–62. Available at: http://link.springer.com/10.1007/s10578-011-0228-3
187. **Laursen B, Coy KC, Collins WA.** Reconsidering changes in parent-child conflict across adolescence: a meta-analysis. Child Dev [Internet]. Haziran **1998**;69(3):817–32. Available at: http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/9680687
188. **Smetana J, Gaines C.** Adolescent-Parent Conflict in Middle-Class African American Families. Child Dev. Kasım **1999**;70(6):1447–63.
189. **Demir İ.** Gençlerin Kimlik Yapıları: Farklı Yerellikler Ekseninde Nitel Bir İnceleme. **2007**.
190. **Karataş S, Mercan ÇS, Düzen A.** Ergenlerin Ebeveyn İlişkilerine Yönelik Algıları: Nitel Bir İnceleme. Balıkesir Üniversitesi Sos Bilim Enstitüsü Derg. 01 Aralık **2016**;19(36):237–58.
191. **Kıroğlu M, Kolçak O, Demirel R.** Çocukların Boşanmaya Ve Ebeveynlerine İlişkin Algıları. Sos Polit Çalışmaları Derg. 20 Aralık **2019**;19(45):857–92.
192. **Sezer Ö.** Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları Ve Bazı Faktörlerle İlişkisi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi. **2010**;VII(1):1–19.
193. **Subaşı D, Özçelik ADÖ.** Ergenlerin Algıladıkları Anne Baba Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edeb Fakültesi Derg. **2019**;7(1):25–47.
194. **Sekaran VC, Ashok L, Kamath VG, Kamath A, Hegde AP, Devaramane V.** Parental Involvement – Perceptions of Parents and their Adolescent Children. Indian J Pediatr. 11 Mart **2020**;87(3):200–6.
195. **Dusek JB, Danko M.** Adolescent Coping Styles and Perceptions of Parental Child Rearing. J Adolesc Res [Internet]. 25 Ekim **1994**;9(4):412–26.
196. **Yavuzer H.** Çocuk Yetiştirmede Farklı Ebeveyn Tutumları. Ana-Baba Okulu, 115-127. Yavuzer, H. İstanbul: Remzi Kitabevi.; **2011**. 115–127 s.
197. **Yavuzer H.** Çocuk Eğitimi El Kitabı. İstanbul: Remzi Kitapevi; **2016**. 56–62 s.

198. **Ma J-S, Park J-H, Moon C-B.** The influence of parent attachment on the parenting perception for university student. J Korea Acad Coop Soc. **2009**;10(11):3321–30.
199. **Öztürk M, Giren S.** Annelerin Ebeveynlik Algıları İle Çocukların Problem Davranışlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg. 11 Ocak **2016**;17(2):477.
200. **Dias M da LV, Maia A.** Mesleki öğretimde olmayan ebeveynlik algısı, yılmazlık ve akademik performans arasındaki ilişkiler. Psikol ve Eğitimde Çalışmalar ve Araştırmalar Derg. **2017**;5:370–5.
201. **Aydın A, Egin CTAA.** Zihin Engelli, Serebral Palsili ve Otizmli Çocuk Ebeveynlerinin Psikolojik Dayanıklılıkları ile Ebeveynlik Algılarının Karşılaştırılması. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg. **2018**;37(1):171–88.
202. **Aydan A.** Özel Gereksinimli Çocuk Ebeveynlerinin Yaşamda Anlam Ve Kendilik Algılarının Psikolojik Dayanıklıklarına Etkisi. Trak Eğitim Derg. 31 Mayıs **2019**;
203. **Şimşek G, Ünübol B, Bilici R.** Attachment Styles of Parents with Alcohol Use Disorder and the Relation of Their Parenting Perception to Their Parenting Attitudes. Alpha psychiatry (Online). **2021**;22(6):308–17.
204. **Karadeniz G.** Genç yetişkin erkeklerin "baba" kavramını değerlendirmeleri. Uluslararası Sos Bilim ve Eğitim Derg. **2022**;4(6):119–44.
205. **Yen J-Y, Yen C-F, Chen C-C, Chen S-H, Ko C-H.** Family Factors of Internet Addiction and Substance Use Experience in Taiwanese Adolescents. CyberPsychology Behav. Haziran **2007**;10(3):323–9.
206. **Kumpfer KL, Alvarado R, Whiteside HO.** Family-Based Interventions for Substance Use and Misuse Prevention. Subst Use Misuse. 03 Ocak **2003**;38(11–13):1759–87.
207. **Siomos KE, Dafouli ED, Braimiotis DA, Mouzas OD, Angelopoulos N V.** Internet Addiction among Greek Adolescent Students. CyberPsychology Behav. Aralık **2008**;11(6):653–7.
208. **Lam LT, Peng Z, Mai J, Jing J.** Factors Associated with Internet Addiction among Adolescents. CyberPsychology Behav. Ekim **2009**;12(5):551–5.
209. **Esen BK, Gündoğdu M.** Ergenlerde İnternet Bağımlılığı, Akran Baskısı ve Algılanan Sosyal Destek Arasındaki İlişki. Educ Res Assoc Int J Educ Res. **2010**;2(1):29–36.
210. **Pace U, Zappulla C, Guzzo G, Di Maggio R, Laudani C, Cacioppo M.** Internet Addiction, Temperament, and the Moderator Role of Family Emotional Involvement. Int J Ment Health Addict. 07 Şubat **2014**;12(1):52–63.
211. **Chang F-C, Chiu C-H, Miao N-F, Chen P-H, Lee C-M, Chiang J-T, vd.** The

relationship between parental mediation and Internet addiction among adolescents, and the association with cyberbullying and depression. Compr Psychiatry. Şubat **2015**;57:21–8.

212. **Shek DTL, Yu L.** Adolescent Internet Addiction in Hong Kong: Prevalence, Change, and Correlates. J Pediatr Adolesc Gynecol. Şubat **2016**;29(1):S22–30.
213. **Beyazit U, Yurdakul Y, Ayhan AB, Cinar G.** Ergenlerde siber zorbalık davranışları ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. Pressacademia. 30 Haziran **2017**;4(1):123–8.
214. **Doğan M.** Ergenlerin Değer Yönelimleri ve Değer Yönelimlerinin İnternet Bağımlılığıyla İlişkisinin İncelenmesi. Uluslararası Sos ve Eğitim Bilim Derg. 15 Aralık **2018**;5(10):263–85.
215. **Hidayat P, Nurhayati SR.** Çevrimiçi Sosyal Etkileşimin Ergenlerin İnternet Bağımlılığı Üzerindeki Etkisi. Yaşam Becerileri Psikol Derg. 03 Kasım **2019**;3(6):229–36.
216. **Coşkun S, Saray Kılıç H, Sarıkoç G.** Ebeveynlerin Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları ile Adölesanların İnternet Bağımlılığı. Humanist Perspect. 24 Ekim **2021**;3(3):780–99.
217. **Aksoy F, Ünübal H.** Ergenlerde İnternet Bağımlılığı ile Şema Mekanizmaları Arasındaki İlişki. Bağımlılık Derg. 30 Haziran **2021**;22(2):103–13.
218. **Metin A, ÇelebİİM, Bolat AC, Parıltan F.** Türk Ergenlerin İnternet Bağımlılığı ve Algılanan Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişki. Öğretmen Eğitimi ve Öğretim. 28 Şubat **2022**;3(1):51–62.
219. **Rathi M, Guha P, Neogi R.** Internet addiction in adolescents Role of family, personality and comorbid psychopathology in school children in Eastern India. Indian J Psychiatry. **2022**;64(4):408–14.
220. **Paulson SE, Sputa CL.** Patterns of parenting during adolescence: Perceptions of adolescents and parents. Adolescence. Rosl Height Libr Publ Inc. **1996**;31(122):369–81.
221. **Paley B, Conger RD, Harold GT.** Parents' Affect, Adolescent Cognitive Representations, and Adolescent Social Development. J Marriage Fam. Ağustos **2000**;62(3):761–76.
222. **Bosco GL, Renk K, Dinger TM, Epstein MK, Phares V.** The connections between adolescents' perceptions of parents, parental psychological symptoms, and adolescent functioning. J Appl Dev Psychol. Haziran **2003**;24(2):179–200.

223. **Pasternak RH, Geller G, Parrish C, Cheng TL.** Adolescent and Parent Perceptions on Youth Participation in Risk Behavior Research. Arch Pediatr Adolesc Med. 01 Kasım **2006**;160(11):1159.
224. **Campbell CA, Derevensky JL, Meerkamper E, Cutajar J.** The Influence of Cultural Background on Parental Perceptions of Adolescent Gambling Behaviour: A Canadian Study. Int J Ment Health Addict. 28 Ağustos **2012**;10(4):537–50.
225. **Aksoy AN, Koçtürk M.** Ebeveyn Tutumlarını Algılama ve İnternet Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sos Bilim Derg. 25 Ağustos **2019**;7(4):63–70.
226. **Özyürek A, Özkan İ.** Ergenlerin Algıladıkları Anne Baba Tutumları İle Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Int J Sci Cult Sport. 01 Ocak **2015**;3(11):73–73.
227. **Bortz J, Döring N.** Forschungsmethoden und Evaluation für Human- und Sozialwissenschaftle. Heidelberg: Springer. **2006**. 580 s.
228. **Hussy W, Schreier M, Echterhoff G.** Forschungsmethoden in Psychologie und Sozialwissenschaften für Bachelor. Heidelberg; 2013.
229. **Peker ZGT.** Öğretmne Ve Öğrencilerin Kendilerine, Birbirlerine İlişkin Kullandıkları Kişisel Yapılar. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversites. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana; **2019**.
230. **Değirmenci R**. Lise Son Öğrencilerinin Kendilerine Ve Başarıya Yönelik Kurgularının Sınav Kaygısı Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversites. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana; **2020**.
231. **Marshall C, Rossman GB.** Designing Qualitative Research. Sage publications; **2014**.
232. **Creswell JW, Clark VLP.** Designing and conducting mixed methods research. Sage publications; **2017**.
233. **Baltacı A.** Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. Bitlis Eren Üniversitesi Sos Bilim Derg. **2018**;7(1):231–74.
234. **Young KS.** Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. Cyberpsychology Behav. **1998**;1(3):237–44.
235. **Pawlikowski M, Altstötter-Gleich C, Brand M.** Validation and psychometric properties of a short version of Young's Internet Addiction Test. Comput Human Behav. **2013**;29(3):1212–23.
236. **Jankowicz D.** The Easy Guide to Repertory Grids. Wiley: Chichester; **2004**.
237. **Grice JW.** Bridging the idiographic-nomothetic divide in ratings of self and others on

the Big Five. J Pers. **2004**;72(2):203–41.

238. **Doğan H, Bozgeyikli H, Bozdaş C.** Ergenlikte İnternet Bağımlılığının Yordayıcısı Olarak Algılanan Ebeveynlik Stilleri. Int J Res Educ Sci. **2015**;1(2):167–74.
239. **Çınar ÇY, Mutlu E.** İnternet Bağımlılığının Benlik Saygısı , Dikkat , Gelişmeleri Kaçırma Korkusu , Yaşam Doyumu ve Kişilik Özellikleri ile İlişkisi. **2019**;20(3):133–42.
240. **Çetinkaya L.** The Relationship between Perceived Parental Control and Internet Addiction: A Cross-sectional study among Adolescents. Contemp Educ Technol. **2019**;10(1):55–74.
241. **Tilki E, Epli H.** Ergenlerin Ebeveyn Kabul- Red Algıları İle İnternet Baığmlılığı Arasındaki İlişki. Eur J Educ Stud. **2022**;9(3).
242. **Lam LT.** Addictive Behaviors Parental mental health and Internet Addiction in adolescents. Addict Behav. **2015**;42:20–3.
243. **Cozolino L.** İnsan İlişkilerinin Nörobilimi. Psikoterapi Enstitüsü; **2014**.
244. **Çiçekler CY, Pirpir DA.** 48-72 Aylar Arasında Çocuğu Bulunan Annelerin Çocuk Yetiştirme Davranışları İle Çocuklarının Benlik Kavramlarının İncelenmesi. Hacettepe Univ Fac Heal Sci. **2015**;1(2):491–500.
245. **Öngider N.** Anne-Baba ile Okul Öncesi Çocuk Arasındaki İlişki. Psikiyatr Güncel Yaklaşımlar. **2013**;5(4):420–40.
246. **Thomas S, Butler R, Hare DJ, Green D.** Using personal construct theory to explore self-image with adolescents with learning disabilities. Br J Learn Disabil. **2011**;39(3).
247. **Jiang Q, Huang X, Tao K.** Examining Factors Influencing Internet Addiction and Adolescent Risk Behaviors Among Excessive Internet Users. Health Commun. **2018**;33(12):1434–44.
248. **Cozolino L.** Terapi Neden İşe Yarar? Kurtuluş E, editör. Psikoterapi Enstütüsü Eğitim Yayınları; **2018**.
249. **Günüç S, Dogan A.** Computers in Human Behavior The relationships between Turkish adolescents ' Internet addiction , their perceived social support and family activities. Comput Human Behav. **2013**;29(6):2197–207.
250. **Rosenberg M.** Rosenberg self-esteem scale (RSE). Acceptance and commitment therapy. Meas Packag. **1965**;61(52):18.
251. **Kumashiro M, Finkel EJ, Rusbult CE.** Self-Respect and Pro-Relationship Behavior in Marital Relationships. J Pers. **2002**;70(6):1009–50.
252. **Safsoylu C.** Anne Çocuk Oyun Etkileşimine Bağlı Olarak Annelik Algısının

İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi. Çukurova Üniversites. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana; **2022**.

253. **Small SA.** Parental Self-Esteem and Its Relationship to Childrearing Practices, Parent-Adolescent Interaction, and Adolescent Behavior. Journal of Marriage and Family; **1988**. 1063–1072 s.
254. **Yao MZ, He J, Ko DM, Pang K.** The Influence of Personality, Parental Behaviors, and Self-Esteem on Internet Addiction: A Study of Chinese College Students. Cyberpsychology, Behav Soc Netw. **2014**;17(2):104–10.
255. **Mash EJ, Johnston C.** Parental perceptions of child behavior problems, parenting self-esteem, and mothers' reported stress in younger and older hyperactive and normal children. J Consult Clin Psychol. **1983**;51(1):86.
256. **Djafarova E, Tro O.** Computers in Human Behavior Exploring the relationships between self-presentation and self-esteem of mothers in social media in Russia. Comput Human Behav. **2017**;73:20–7.
257. **Bandura A.** Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. Psychol Rev. **1977**;84(2):191.
258. **Raboteg-saric Z, Sakic M.** Relations of Parenting Styles and Friendship Quality to Self-Esteem , Life Satisfaction and Happiness in Adolescents. Appl Res Qual Life. **2014**;9:749–65.
259. **Wolfradt U, Hempel S, Miles JN V.** Perceived parenting styles , depersonalisation , anxiety and coping behaviour in adolescents. Pers Individ Dif. **2003**;34:521–32.
260. **Chou C, Lee Y.** The Moderating Effects of Internet Parenting Styles on the Relationship Between Internet Parenting Behavior , Internet Expectancy , and Internet Addiction Tendency. Asia-Pacific Educ Res. **2017**;26(3):137–46.
261. **Baumeister RF, Campbell JD, Krueger JI, Vohs KD.** Does High Self-Esteem Cause Better Performance, Interpersonal Success, Happinies, Or Healthier Lifestyles? Psychol Sci İn Public İnterest. **2003**;4(1):1–44.
262. **Kernis MH, Cornell DP, Sun C-R, Berry A, Harlow T.** There's more to self-esteem than whether it is high or low: The importance of stability of self-esteem. J Pers Soc Psychol. **1993**;65(6):1190–1204.
263. **Critselis E, Louizou A, Janikian M, Freskou A, Marangou E, Kormas G, vd.** Determinants of Internet Addiction among Adolescents: A Case-Control Study. Sci World J. **2011**;11:866–874.
264. **Ak E, Bayindir D, Yilmaz E.** Annelerin Çocuğu Kabul Düzeyi İle Çocukların Benlik

Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg. **2016**;16(3):1065–81.

265. **Özbiler Ş, Akacan B, Bengisoy A.** Annelik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı Covid-19 Karantina Sürecinde Mutluluğun Yordayıcısı Olabilir Mi? Aile Psikolojik Danışmanlığı Derg. **2021**;4(1):51–73.

EK- 3. Araştırmanın Yürütüldüğü Kurumun Resmi İzin Yazısı

T.C.
ADANA VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-98258552-605.01-25402208 21/05/2021
Konu : Salih BENEK' in
Tez İzni.

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Çukurova Üniversitesi'nin 02/04/2021 tarihli ve 70529 sayılı yazısı.

Çukurova Üniversitesi Bağımlılık ve Adli Bilimler Enstitüsü Bağımlılık Ana Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Salih BENEK'in hazırlamış olduğu "Ebeveynlerin İnternet Bağımlılığı Olan Ergen Çocuklarına Ve Ebeveyn Olarak Kendilerine Yönelik Bilişsel Temsillerinin İncelenmesi" başlıklı tez çalışmasını Müdürlüğümüze bağlı Yüreğir ilçesinde bulunan resmi Anadolu Liseleri'nde uygulamak istediği ile ilgili ilgi yazı ekte sunulmuştur.

Söz konusu uygulama çalışmasının, İlimiz İl Araştırma Değerlendirme Komisyonu'nun 07/05/2021 tarihli "Uygundur" raporu doğrultusunda, Müdürlüğümüze bağlı bulunan belirtilen okullarda, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında, eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde, veli izin belgelerinin ve gönüllü katılım formunun toplatılarak okul müdürlükleri tarafından muhafazasından sonra 2020/2 nolu Milli Eğitim Bakanlığı Araştırma Uygulama İzinleri Genelgesine göre uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

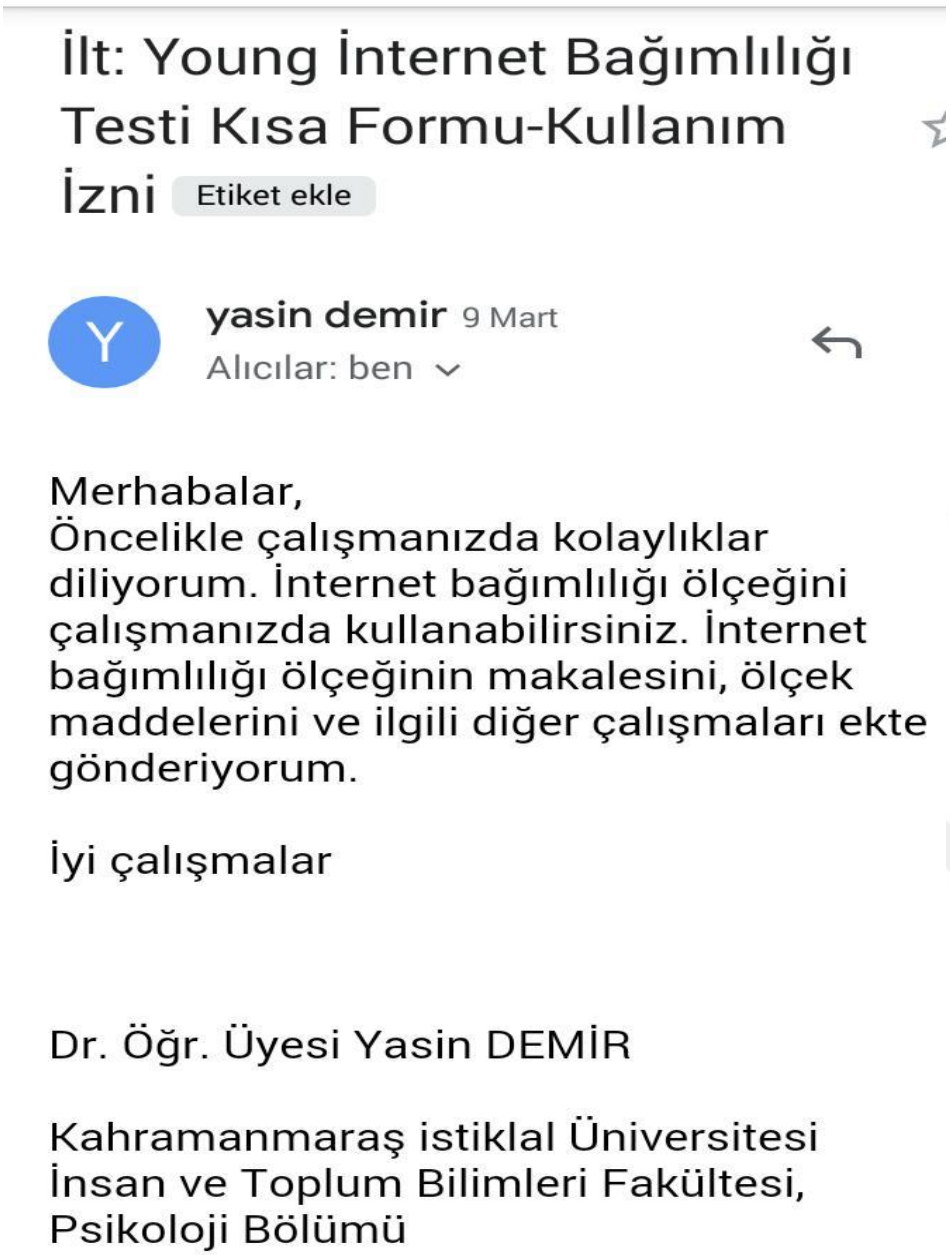
Veysel DURGUN
Milli Eğitim Müdürü

OLUR
21/05/2021

Zafer ÖZ
Vali a.
Vali Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Adres :
Belge Doğrulama Adresi : https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys
Bilgi için: AYLİN SCHREGLMANN - Bilgisayar İşletmeni
Telefon No : 0 (322) 200 91 82
Unvan : Bilgisayar İşletmeni
E-Posta: arge01@meb.gov.tr
İnternet Adresi: http://adana.meb.gov.tr Faks:
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr
Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden 0584-9804-3398-a3c6-56b6 kodu ile teyit edilebilir.

EK- 4. Young İnternet Bağımlılığı Testi Kısa Formu (YİBT-KF) Uygulama İzni

İlt: Young İnternet Bağımlılığı Testi Kısa Formu-Kullanım İzni Etiket ekle

Y

yasin demir 9 Mart

Alıcılar: ben

Merhabalar,
Öncelikle çalışmanızda kolaylıklar diliyorum. İnternet bağımlılığı ölçeğini çalışmanızda kullanabilirsiniz. İnternet bağımlılığı ölçeğinin makalesini, ölçek maddelerini ve ilgili diğer çalışmaları ekte gönderiyorum.

İyi çalışmalar

Dr. Öğr. Üyesi Yasin DEMİR

Kahramanmaraş istiklal Üniversitesi
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi,
Psikoloji Bölümü

EK- 5. Young İnternet Bağımlılığı Testi Kısa Formu (YİBT-KF)

AÇIKLAMA: Lütfen aşağıdaki ifadelerde belirtilen durumları ne sıklıkta yaşadığınızı belirtiniz. Lütfen her ifade için sadece bir seçeneği işaretleyiniz ve hiçbir ifadeyi boş bırakmayınız. "1" Hiçbir zaman "2" Nadiren "3" Bazen "4" Sıklıkla "5" Her zaman					
1. Hangi sıklıkta planladığınızdan daha fazla internette kalırsınız?	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
2. Hangi sıklıkta ailenizle ilgili işleri ihmal ederek internette daha fazla zaman harcarsınız?	1	2	3	4	5
3. Okul veya ders ile ilgili çalışmalarınız hangi sıklıkta internette harcadığınız süre yüzünden zarar görmektedir?	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
4. Birileri internette ne yaptığınızı sorduğunda hangi sıklıkta sır gibi saklar veya savunmaya geçersiniz?	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
5. Birileri siz internette iken canınızı sıkarsa hangi sıklıkta onları tersler, onlara bağırır ve öfkeli davranırsınız?	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
6. Hangi sıklıkta gece internette harcadığınız süre yüzünden uykusuz kalırsınız?	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
7. İnternete bağlı değilken hangi sıklıkta internetle avunur veya internete bağlı olduğunuz hayalini kurarsınız?	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
8. İnternette iken hangi sıklıkta kendinizi ''birkaç dakika daha'' derken bulursunuz?	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
9. Hangi sıklıkta internette harcadığınız zamanı azaltmak için uğraşırsınız ve başarısız olursunuz?	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
10. Ne kadar süre internette olduğunuzu hangi sıklıkta saklamaya çalışırsınız?	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
11. Hangi sıklıkta başkalarıyla dışarı çıkmak yerine internette daha fazla zaman harcamayı tercih edersiniz?	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
12. İnternete bağlanamadığınızda hangi sıklıkta kendinizi bunalımda, karamsar ve sinirli hissedip, internete bağlandığınızda bu şikâyetlerinizin hemen geçtiğini görürsünüz?	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**

Ek-6: Gönüllü Katılım Formu

GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Sayın Katılımcı;

Bu araştırma Çukurova üniversitesi bağımlılık ve adli bilimler enstitüsü bağımlılık Anabilim dalı yüksek lisans öğrencisi Salih BENEK'in yüksek lisans tezi kapsamında yürütülmektedir. Araştırmanın amacı, annelerin internet bağımlılığı olan ergen çocuklarına ve ebeveyn olarak kendilerine yönelik bilişsel temsillerinin incelenmesidir. Bu araştırma için Bağımlılık ve Adli Bilimler Enstitüsü Bağımlılık Bölümü'nden gerekli izin alınmıştır. Bu araştırma katılım gönüllülüğe dayanmaktadır. Çalışma sırasında elde edilen bilgiler ve görüşme kayıtları tamamıyla gizli tutulacak ve bu bulgular sadece bilimsel yayınlarda kullanılacaktır. Çalışma sonuçları hakkında daha fazla bilgi almak için Salih BENEK ile iletişim kurabilirsiniz. Katılımınız için teşekkürler.

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve bilgilerin tamamen gizli tutulacağını biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı olarak kullanılmasını kabul ediyorum.

Katılımcı:	**Araştırmacı:**
Ad Soyad:	Ad Soyad: Salih BENEK
Telefon:	e-mail: salihcupdr@gmail.com
e-mail:	İmza
İmza:	

Ek-7: Demografik Bilgi Formu

Ulaşabileceğimiz veli Telefon Numarası:

Sınıfınız: 8☐ 9☐ 10☐ 11☐ 12☐

Cinsiyet: Kız☐ Erkek☐

1) Anne ve baban için en uygun seçenek hangisidir?

Annem-babam beraberler

Annem-babam boşandı ve/veya ayrı yaşıyorlar

Annem vefat veya babam vefat

Annem de, babam da vefat

2) Size En Uygun Seçeneği İşaretleyiniz

Ailemle yaşıyorum

Yurtta kalıyorum

Bir evde kalıyorum

Tanıdıklarımla/akrabalarımla yaşıyorum

3) Ailenizin Ekonomik Durumu

Asgari(2800) Ücretten Az Kazanıyor

Asgari Ücret Kazanıyor(2800tl)

2800-3500Tl Arasında Kazanıyor

5000 Tl den Fazla Kazanıyor

4) Babanızın Çalışma Durumu

Çalışıyor

Çalışmıyor

5) Babanızın Eğitim Durumu

Okuma Yazma Bilmiyor

İlk Okul Mezunu

Ortaokul Mezunu

Lise Mezunu

Üniversite Mezunu

Yüksek Lisans- Doktora Mezunu

6) Annenizin Çalışma Durumu

Çalışıyor

Çalışmıyor

7) Annenizin Eğitim Durumu

Okuma Yazma Bilmiyor

İlk Okul Mezunu

Ortaokul Mezunu

Lise Mezunu

Üniversite Mezunu

Yüksek Lisans- Doktora Mezunu

8) Ders dışı Zaman Aktivitesi Olarak Neler Yapıyorsunuz?

Spor Yapmak

Kitap Okumak

Resim Çizmek

Müzik Dinlemek

Bilgisayarda Oyun Oynamak

İnternete Girmek

9) İnterneti Hangi İletişim Aracıyla Daha Çok Kullanıyorsunuz?

Bilgisayar

Telefon

Tablet

10) İnterneti Daha Çok Hangi Amaçla Kullanıyorsunuz?

Ödev Hazırlamak

Merak Ettiğim Bilgileri Araştırmak

Film, Dizi, Müzik

Oyun Oynamak

Sohbet

11) Ders Dışı Gün İçerisinde Ne Kadar Süre İnternet Kullanıyorsunuz?

0-30dk

30dk- 1saat

1-2 saat

3-4 saat

4 saat ve üzeri

12) Evde İnternet Kullanımını Kontrol Eden Kişi

Annem

Babam

Kendim

Abim/Ablam

Büyükannem/Büyükbabam

Hiçkimse

Ek -8: Katılımcı Anneler İle İlgili Bazı Sosyo-Demografik Bilgiler Formu

1. Kaç yaşındasınız?

2. Medeni durumunuz

3. Eğitim durumunuz

4. Çocuk sayısı

5. Kaçıncı çocuk